

A NEMZETKÖZI ADÁSVÉTELI SZERZŐDÉSEK
JOGGYAKORLATÁNAK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Széchenyi István Egyetem
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszék
Győr, 2017

© Glavanits Judit, Rigó Erika, Szakály Zsófia, Wellmann Barna Bence, 2017

Szerkesztő:
Glavanits Judit

ISBN 978-615-5391-89-7 (print)

ISBN 978-615-5391-90-3 (pdf)

Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszékének kiadása
(9026 Győr, Áldozat u. 12.)
Tel: +36/96/503-478
Web: nkmt.sze.hu

Felelős kiadó: Glavanits Judit

Nyomdai munkálatok: WASCO TRADE Kft. (9090 Pannonhalma, Ady u. 10.)

Tartalom

A Szerkesztő előszava 4

GLAVANITS JUDIT

A Bécsi Egyezmény magyar és nemzetközi joggyakorlata – kérdések és kétségek között 7

RIGÓ ERIKA

A CISG értelmezésének nehézsége a nemzetközi joggyakorlat tükrében 27

SZAKÁLY ZSÓFIA

A vevő megvizsgálási kötelezettsége és az értesítési határidő a nemzetközi adásvételi szerződések bírói gyakorlatában..... 58

WELLMANN BARNA BENCE

A szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülés a CISG 79. cikkének joggyakorlata alapján 92

A Szerkesztő előszava

Navigare necesse est, vivere non est necesse - hajózni muszáj, élni nem. Pompeius mondta ezt a legenda szerint azoknak a hajósoknak, akik a viharos időben nem akartak kihajózni Szicíliából Róma felé a gabonával megrakott hajóikon. Akár a Bécsi Egyezmény szövegéből is idézhettük volna ezt a gondolatot, hiszen a jelen gyűjteményes műben vizsgálat alá vett Egyezmény meglehetősen szigorúan szabályozza a nemzetközi kereskedelemben részes felek jogait és kötelezettségeit. A kötet elkészültének alapját egy 2015-ös nemzetközi empirikus kutatás adta, illetve az a megfigyelés, hogy hazánkban (is) mennyire nehezen kiszámítható a nemzetközi adásvételi szerződésekhez kapcsolódó joggyakorlat.

Annak ellenére, hogy a jogi egyetemek mindegyikén a kötelező tananyag része az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye (Magyarországon kihirdette az 1987. évi 20. törvényerejű rendelet), a rendesbíróságok gyakorlatában elvétve találunk utalást az alkalmazására. Minderre természetesen nem az a magyarázat, hogy a magyar gazdasági társaságok nem foglalkoznak külkereskedelmi tevékenységgel. A megfelelő okok kutatására fordítottam az elmúlt 3 évet, és megállapítottam, hogy az Egyezmény alkalmazásának elterjedtsége, illetőleg annak alacsony mértéke több tényezőre vezethető vissza. Adódik egyrészt a jogi képviselők természetes ellenállása a nem tisztán magyar szabályok iránt, másrészt a nemzetközi joggyakorlat ismeretének szinte teljes hiánya.

A Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszékén már több, mint egy évtizede

oktatom a Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga c. főkéllégiumot, és ezen idő alatt mindvégig törekedtem a nemzetközi kereskedelem jogának gyakorlatias megközelítésére. A tárgy oktatásához elengedhetetlen a nemzetközi bírósági esetjog vizsgálata, ezen belül kiemelkedően fontos a Bécsi Egyezmény esetjogának megismertetése a hallgatókkal. Annak ellenére, hogy számos példaértékű, tanulságos esetet beszélünk meg és elemeztünk, mindeddig hiányzott a megfelelő lendület egy írásos összefoglaló kiadásához. Kiemelném ugyanakkor, hogy ebben a témakörben Szabó Sarolta nagyban hozzájárult a magyar nyelvű irodalom bővítéséhez, munkái értékes iránymutatást jelentenek a témakörben elmélyedni szándékozók számára.

2015-ben a várt motiváló külső erők az UNCITRAL és a Zágrábi Egyetem Jogi Kara voltak, akik egy nagyszabású nemzetközi empirikus kutatást kezdeményeztek az Egyezmény érvényesülése körében. Ezúton szeretném megköszönni az Országos Bírósági Hivatal, és személyesen Dr. Handó Tünde hozzájárulását, hogy a kutatásomat a magyar bírói kar körében is lefolytathattam. Jelen munkát a kutatásban részt vett bíró és bírósági titkár kollégáknak is köszönhetem, segítségükért hálás vagyok.

A kezdeti lendület később sem hagyott alább: 2016-ban az Igazságügyi Minisztériumtól kapott támogatást kutatási projektem, amelynek címe „Az áruk adásvételéhez kapcsolódó nemzetközi bírósági esetjog” volt, és 3 lelkes kollégát vonhattam be a joggyakorlat vizsgálatába. A kutatási tevékenységnek fontos eleme volt a kizárólag idegen nyelven elérhető források feldolgozása, és egyes fontosabb jogesetek magyarra fordítása is. Ezúton szeretném megköszönni az Igazságügyi Minisztérium támogatását, amely nélkül a tudományos eredmények megjelenése, és a kutatás eredményeként létrehozott adatbázis nem jött volna létre. Kollégáimat nem kímélve (bár talán a kötet kézhezvételével ezt utóbb megbocsátják nekem) célul tűztem ki, hogy az eredményeket tudományos formában is közlétegyük, az Igazságügyi Minisztérium felé vállalt kötelezettségeken túlmutatóan is. Büszkeséggel tölt el, hogy mind Szakály Zsófia, mind Wellmann Barna kiváló tudományos diákköri dolgozatokat készítettek a témában, és Wellmann Barna az Országos Tudományos Diákköri Konferencián két különdíjat is kiérdemelt. Ezúton is szeretném megköszönni mindkettőjüknek, hogy kitartottak a téma mellett, és vállalták a többletmunkát.

Rigó Erikát sikerült „megfertőznöm” a Bécsi Egyezmény iránti elkötelezettséggel, és doktori kutatásainak is egyik fókuszpontja lett a téma – őszintén remélem, hogy nem fog csalódni a döntésében.

A Szerzők és a Szerkesztő célja, hogy a feldolgozott több, mint 50 külföldi bírósági eset, illetve a nemzetközi szakirodalom eredményeinek ismertetése hozzásegíti a magyar joggyakorlatban dolgozókat az Egyezmény könnyebb megértéséhez, és az áhított egységes jogalkalmazást sikerrel mozdítja majd elő. Ajánlom a kötetet minden gyakorló ügyvéd és bíró kolléga számára, valamint minden külkereskedelemmel foglalkozó gazdasági társaságnak is – hiszen elsősorban az ő napi működésüket vesszük górcső alá.

Győr, 2017. április 11.

Dr. Glavanits Judit, PhD.
tanszékvezető egyetemi docens
kutatásvezető

GLAVANITS JUDIT

A Bécsi Egyezmény magyar és nemzetközi joggyakorlata – kérdések és kétségek között¹

2015. nyarán nemzetközi empirikus kutatás folyt Európa-szerte a Bécsi Egyezmény (továbbiakban: CISG vagy Egyezmény) gyakorlati alkalmazása körében. Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy az UNCITRAL (az ENSZ Kereskedelmi Jogi Bizottsága) részéről engem kerestek meg a magyar vizsgálat lefolytatására, és 2015. december 1-2 között Zágrábban egy kiváló nemzetközi konferencián mutathattam be az eredményeket. A kutatást egyrészt az ügyvédi, másrészt a bírói karon belül folytattam le, megállapításaim egy részét már közzétettem más fórumokon², jelen tanulmányom részben támaszkodik ezen korábbi közzétételekre. Munkámban arra keresem a választ, hogy milyen okok magyarázzák az Egyezmény alkalmazásának mellőzését a magyar joggyakorlatban, illetve hogyan lehetne az okokat megszüntetni vagy minimalizálni.

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

² GLAVANITS JUDIT: A Bécsi Vételi Egyezmény hazai és nemzetközi joggyakorlata – egy empirikus kutatás első részeredményei. In: GLAVANITS JUDIT – HORVÁTHY BALÁZS – KNAPP LÁSZLÓ (szerk.) Az európai jog és a nemzetközi magánjog aktuális kérdései. Ünnepi tanulmányok a 65 éves Milassin László tiszteletére. Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszék, Győr, 2016. 65-82. illetve: GLAVANITS JUDIT: Nyelvi akadályok a nemzetközi adásvétel körében – az emberi és technológiai generációváltás igénye In: REISINGER ADRIENN – KECSKÉS PETRA (szerk.) "Ifjúság - jövőképek": Kautz Gyula Emlékkonferencia 2016. június 15. elektronikus formában megjelenő kötete. Győr: Széchenyi István Egyetem, 2017. pp. 1-7.

1. Az empirikus kutatás eredményei – a CISG alkalmazása

Az Egyezmény alkalmazhatóságának kérdéskörével kapcsolatban elmondható, hogy míg a 2000-es éveket megelőzően a magyar másodfokú ítéletek egy részének indoklásában a bíróság kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság elmulasztotta észlelni, hogy nemzetközi adásvételi szerződés a per tárgya³, az ezredfordulót követően ez már nem jellemző.

Az Egyezmény hatályának kérdésében a hazai ítéletek többsége az 1. cikk (1) bekezdésének a) pontja alapján állapítja meg a CISG alkalmazhatóságát. A jogirodalomban a korábban ismertetettek alapján egységes az arra vonatkozó álláspont, hogy amennyiben az 1. cikk a) pontjában meghatározott feltételek fennállnak, vagyis a jogvita felei szerződő államokban rendelkeznek telephellyel, úgy az Egyezmény szabályait kell alkalmazni. Amennyiben ez a feltétel nem áll fenn, akkor vizsgálандó az 1. cikk b) pontja, vagyis hogy a nemzetközi kollíziós magánjog szabályai olyan állam jogának alkalmazására utalnak-e, amely szerződő állam. A magyar bírósági joggyakorlat kaotikusnak mondható a fenti kérdés alkalmazása kapcsán. A Legfelsőbb Bíróság 2000-ben megállapítja, hogy „Az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy a perbeli vita elbírálása során a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 25. § alapján az eladó jogát kell alkalmazni, amely a perbeli esetben a »Az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről« szóló 1980. évi Bécsi Egyezmény, amelyet Magyarországon az 1987. évi 20. tvr-rel hirdettek ki»⁴. Fenti mondat a magyar bírósági joggyakorlat állatorvosi lovaként fogható fel, mert szinte azt a jellemző jogalkalmazási hibát tartalmazza, amely az 1. cikk körében felmerül: egy magyar eladó és egy német vevő jogvitájában, minthogy mindkét fél olyan államban rendelkezik telephellyel, amely szerződő állam, a nemzetközi kollíziós magánjog felhívása nélkül is alkalmazható az Egyezmény.

A magyar gyakorlatban fontos ítéletek születtek a tárgyi hatály tekintetében is. Az áru fogalmának meghatározása kapcsán tankönyvi minta-eset a Pratt&Whitney kontra Malév per, amely során a bíróság megállapította, hogy bár

³ ld. például a Vörös Imre: Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga c. tankönyv harmadik kötetében idézett jogeseteket

⁴ BH 195/2002. Legfelsőbb Bíróság Gf.I.30.299/2000. sz.

a légi járművek adásvételére az Egyezmény nem alkalmazható, az alkatrészként értékelhető repülőgép-motorra viszont igen.⁵ 1996/4. sz. választottbírósi határozat megállapította, hogy az üzletész vásárlása tekintetében nem alkalmazható az Egyezmény, és szintén igen fontos elhatárolási kérdést oldott meg az 1997/10. választottbírósi határozat, amely kimondta, hogy egy atipikus vegyes (forgalmazási) szerződés esetében („*distributorship agreement*”) az adásvételi elemekre alkalmazható az Egyezmény. A Legfelsőbb Bíróság 1994-ben külkereskedelmi célú bizományosi szerződés kapcsán fejtette ki, hogy arra az Egyezmény rendelkezéseit alkalmazni kell⁶. A korábbi Ptk. 507.§ alapján a bizományi szerződés alapján a bizományos díjazás ellenében köteles a megbízó javára, a saját nevében adásvételi szerződést kötni, így a jogviszonyban az adásvételi elem súlya indokolja az Egyezmény alkalmazását. Ugyanakkor ellentmond a Szegedi Ítéltábla egyik 2007-es ítélete, amely a fenti szempontoknak megfelelő nemzetközi bizományosi adásvétel kapcsán fel sem vetette a CISG alkalmazásának lehetőségét⁷. A magyar jogban szállítási szerződésként ismert jogviszonyra a magyar joggyakorlat következetesen alkalmazza az Egyezményt⁸. Szintén magyar bírósági ítéletre hivatkozással idézi még a Digest⁹ is azt az ügyet, amely során a Választottbírósi határozat megállapította, hogy korlátolt felelősségű társaság üzletészének adásvételével összefüggő jogvitára az Egyezmény nem alkalmazható¹⁰.

A kutatás eredményei között érdekes ellentmondásra derült fény az alkalmazandó jogi kikötés kapcsán. Az ügyvédi kör 100%-a állította, hogy a külkereskedelmi szerződése kapcsán él a jogválasztás lehetőségével, ugyanakkor a bírósági gyakorlat alapján a bírákhoz kerülő ügyek mintegy felében a felek nem élnek jogválasztással. Ezen látszólagos ellentmondás feloldására több racionális indok is kínálkozik. A fenti kérdést együtt kell vizsgálnunk a joghatósági

⁵ Legfelsőbb Bíróság Gf.I.31.349/1992. sz.

⁶ BH 1994.266. Legfelsőbb Bíróság Gf.I.32.948/1992.

⁷ Szegedi Ítéltábla Gf.I.30.332/2007/6. sz. ügy

⁸ pl. BH 250/2004. Szegedi Ítéltábla Gf.I.30.350/2003. sz.

⁹ UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Bécs, UNCITRAL, 2016. A „Digest” a nemzetközi joggyakorlat kiemelkedő gyűjteményes forrása, ezért a szakirodalomban is ezen a néven idézik.

¹⁰ 1996/4. Választottbírósi határozat

kikötéssel kapcsolatos kérdésre adott válaszokkal. Ezek alapján látható, hogy a joghatósági kikötések esetében az ügyvédi joggyakorlat előszeretettel köti ki választottbíróság joghatóságát a kereskedelmi jogviták felmerülésének esetére, illetve számos esetben a partner ország bírósága joghatóságának kikötésére kerül sor. Ebből arra következtethetünk, hogy a nemzetközi kereskedelmi (adásvételi) ügyeletek jelentős része nem is kerül a magyar rendes bírósági eljárás látókörébe, mert egy jelentős részük a választottbíróságokon, másik jelentős részük egy másik ország bírósága előtt kerül tárgyalásra.

Alkalmazandó jogi és joghatósági kikötés a magyar joggyakorlatban

Jogválasztás jellege az évi több mint 10 szerződést kötő ügyvédek gyakorlatában	Válaszok száma	Válaszok százaléka	Bírósági gyakorlatban megfigyelt jogválasztás %-ban	Joghatósági kikötés jellege az évi több mint 10 szerződést kötő ügyvédek gyakorlatában	Válaszok száma	Válaszok százalékos megoszlása	Bíróságok által adott válaszok százalékos megoszlása % (összes válasz: 49)
<i>Magyar jog</i>	23	100%	52%	<i>Magyar bíróság</i>	13	56,52%	61,50%
<i>Szerződő fél államának joga</i>	7	30,43 %	52%	<i>Szerződő partner országának bírósága</i>	4	17,39%	23,00%
<i>Harmadik állam joga vagy nemzetközi egyezményre utalás</i>	6	26,08 %	20%	<i>Harmadik ország bírósága</i>	2	4,34%	4,30%
<i>A választottbíróság székhelye szerinti ország joga</i>	9	39,13 %	8,00%	<i>Alternatív vitarendezés</i>	15	65,21%	26,90%
<i>Nem választ alkalmazandó jogot</i>	0	0%	48%	<i>Nem alkalmaz joghatósági kikötést</i>	0	0%	34,69%

(saját szerkesztés)

A válaszok közötti ellentmondásra egy másik indok a vizsgálat alapján, hogy általánosságban elmondható, hogy minél kisebb ügyvédi irodáról van szó, relatíve kevés ügyszámmal, annál valószínűbb, hogy a jogi képviselő a magyar bíróság joghatóságát köti ki és magyar jog alkalmazását kéri. A nagyobb ügyvédi irodák gyakorlatára jellemző inkább, hogy alternatív vitarendezési módot kötnek ki, vagy másik ország bírósága előtt indítanak pert.

Ez elvezet minket a következő kérdéshez: a rendesbíróságok milyen gyakorisággal tárgyalnak egyáltalán nemzetközi kereskedelmi jogi (adásvételi) ügyletet? A bírósági válaszadók 93,8 %-a 1-5 közötti ügyszámot jelölt meg arra a kérdésre, hogy évente átlagosan hány nemzetközi adásvételi ügylettel találkozik. Az Országos Bírósági Hivatal 2016-os évre vonatkozóan közzétett statisztikai adatai alapján a járásbíróságokon és a törvényszékeken első fokon indult ügyek száma: 16.696 db (ebből 9478 a járásbíróságokon, 7218 ügy a törvényszékeken indult). Az ügyeket összesen 112 járásbíróság és 20 törvényszék tárgyalhatja, így átlagosan egy évben egy bíróságra 126 új gazdasági ügy jut. Ha a gazdasági ügyeket tárgyaló bírók ezen 126 új ügyből csak 1-5 esetében találkoznak átlagosan nemzetközi adásvételi szerződéssel, akkor érthető, ha energiáikat nem annyira ezen területben való elmélyedésre fókuszálják.

A magyar jog kikötése kapcsán az általánosnak mondható magyar gyakorlatot a Szegedi Ítéltábla egyik ítéletében találjuk: „A felek a perben a magyar jog szabályainak alkalmazását kérték. A magyar jog része az Áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben 1980. április 11. napján kelt Egyezmény, amelyet Magyarországon az 1987. évi 20. trv.-rel hirdettek ki.”. Ez az álláspont a nemzetközi joggyakorlatot tükrözi.

A Szegedi Ítéltábla ugyanakkor hozott egy előzmények nélküli, feltétlenül „unortodoxnak” tekinthető ítéletet, amelyben a következő indoklást adta elő: „Az ítéltábla álláspontja szerint a felek szerződésének azon rendelkezése, mely szerint a szerződési jogi kérdésekben a Ptk. szabályainak alkalmazását rendelték, nem értelmezhető olyan jogválasztásként, amely a Ptk. adásvételi szabályainak kizárólagos alkalmazását jelentené. Nem szerepel a szerződésben a Bécsi Vételi

Konvenció alkalmazásának kizárására vonatkozó egyértelmű kikötés (6. cikk), a hallgatólagos kizárást egyértelmű adatok nem bizonyítják, ezért az ítélőtábla – osztva az elsőfokú bíróság álláspontját – ezt olyan megállapító jellegű rendelkezésnek tekintette, amellyel a felek azt tisztázták, hogy a felmerülő szerződési jogi vitákban elsődlegesen az eladó ország joga alapján kell dönteni, a Ptk. által nem szabályozott kérdésekben viszont az Egyezmény irányadó.”¹¹ Fenti érvelés – azon túl, hogy tökéletesen ellentétes a nemzetközi joggyakorlattal – azt a téves elképzelést is rögzíti, hogy a Ptk. által nem szabályozott kérdésekre lenne irányadó az Egyezmény, holott a sorrendiség éppen ellenkező: az Egyezmény szabályai élveznek az általa szabályozott kérdésekben elsődlegességet, és a nemzetközi jog általános elvei, valamint a kollíziós jog által megtalált anyagi jog rendelkezései pedig a hégzagpótlók.

Ugyanígy a nemzetközi joggyakorlatnak teljesen ellentmondó másodfokú ítéletet hozott a Fővárosi Törvényszék 2007-ben, amikor megállapította, hogy az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy azzal, hogy a peres felek a bíróság előtti nyilatkozatunkban a magyar jog alkalmazását kérték, kizárták a CISG alkalmazását¹².

Fenti kérdés tisztázása azért is fontos, mert a kutatás arra is kereste a választ, hogy ha a jogi képviselő a magyar jog alkalmazását szeretné feltételként előírni a jogviták rendezésére, azt milyen formátumban teszi. Választási lehetőségként a kérdőív a következő válaszokat ajánlotta fel: »(a)„a felek jogvitájára a magyar jog alkalmazandó” (b) „a felek jogvitájára a Ptk. szabályait kell alkalmazni”, vagy (c) egyéb, és pedig...«. A válaszok egyértelműen a „magyar jog” kikötésének alkalmazási túlsúlyát mutatták (77,14%), az évi 10 külkereskedelmi szerződésnél többet szerkesztő ügyvédek gyakorlatában pedig a Ptk-ra való utalás egyáltalán nem jelent meg.

2. Az Egyezmény kizárása a magyar joggyakorlatban

¹¹ Szegedi Ítélőtábla Gf.30109/2007/5. sz. ügy, az kapcsolódó elsőfokú ítélet pedig: Gyulai Törvényszék G.40024/2006/28. sz. ügy.

¹² Fővárosi Törvényszék Gf.75603/2006/3. sz. ügy

Az Egyezmény 6. cikke megteremti annak lehetőségét, hogy a felek kizárják annak alkalmazását, a rendelkezésektől eltérjenek vagy módosítsák azokat. A jogirodalom által „*opting out*”-ként ismert jelenség többféle tőből fakad. Az Egyesült Államokban a *Uniform Commercial Code* (Egységes Kereskedelmi Kódex) használata oly mértékben elterjedt, hogy kizorítja az Egyezmény alkalmazását, sőt, egyes szerzők megállapítják, hogy a bíróságok nem veszik a fáradságot az Egyezmény szövegének tanulmányozására sem¹³. Ugyanerről a jelenségről számolnak be Ausztrália¹⁴ esetében is. Sőt, még Németország esetében is egy 2004-ben végzett kutatás megállapítja, hogy a gyakorló ügyvédek 45%-a általában kizárja a Egyezmény alkalmazását¹⁵.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a magyar ügyvédi gyakorlatban nem jellemző általában a jog kizárásának, mint szerződéses feltételnek az alkalmazása, ugyanakkor amennyiben a felek élnek a jog kizárásának lehetőségével, akkor ezt kifejezetten a Bécsi Vételi Egyezmény viszonylatában teszik. A kutatási eredmények alapján az Egyezmény kizárásával a 35 válaszadóból 6 szokott élni, de mind a 6 válaszadó évi 10 ügyletnél többet szerkesztő ügyvédi iroda. Az Egyezmény kizárásának okait a válaszadók az alábbiak szerint indokolták.

Az Egyezmény kizárásának okai a válaszadók szerint

"Nemzetközi adásvétel esetén eladói oldalon sok esetben előnyösebb csak a magyar anyagi jog alkalmazása. A Bécsi Vételi konvenció kifejezett kizárás hiányában szintén alkalmazandó, és mivel a konvenció bizonyos területeket nem szabályoz, jogvita esetén „megkettőződik” az alkalmazandó jog, mely bonyolítja az ügy elbírálását."
--

„A nemzetközi gyakorlatban számos ok miatt nem elfogadott [a CISG], szinte kivétel nélkül minden szerződés kizárja annak alkalmazhatóságát”

„Az ügyfél kifejezetten kéri az egyezmény kizárását.”

¹³ GRBIC, KINA: Putting the CISG Where it Belongs: in the Uniform Commercial Code. *Touro Law Review*, Vol. 29., 2012. p. 173.

¹⁴ SPAGNOLO, LISA: The Last Outpost: Automatic CISG Opting Outs, Misapplications and the Costs of Ignoring the Vienna Sales Convention for Australian Lawyers. *Melbourne Journal of International Law*, Vol. 10. 2009. pp. 159-160.

¹⁵ MEYER, JUSTUS: UN-Kaufrecht in der deutschen Anwaltspraxis, *Rabels Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht*, BD69, pp. 457-486.

„Eladói oldalon előnyösebb csak a magyar anyagi jog alkalmazása a CISG kizárásával.”

„CISG a nemzetközi gyakorlatban nem elfogadott”

„A szerződő partner kérésére a Bécsi Egyezményt zárjuk ki”

(saját szerkesztés)

A bíróságoktól kapott válaszok alapján összefoglalóan elmondható, hogy az ott megfigyelt gyakorlatban nem volt releváns sem a Bécsi Vételi Egyezmény, sem más jog kizárása (egyetlen bíró sem számolt be ilyen eseményről a gyakorlatából).

Megfontolandó kérdés ugyanakkor, hogy a kizárás elmaradása vajon nem az Egyezmény ismeretének hiányából származik-e? Az ügyvédi gyakorlatból kapott válaszok alapján ugyanis a kereskedelmi szerződéseket szerkesztő jogi képviselők 28%-a még nem találkozott a Bécsi Egyezmény szabályaival (sic!), a Bíróságok esetében ez az arány még elgondolkodtatóbb: az 50 válaszból 27, vagyis több mint a válaszadó bírók fele nem találkozott még joggyakorlatában a Bécsi Egyezmény rendelkezéseivel!

3. A CISG megjelenése a magyar bírósági ítéletekben

A legismertebb tudományos adatbázis, amely az Egyezmény esetjogát gyűjti össze a Pace University Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Intézetének fenntartásában működik¹⁶. Az adatbázis 2016. január 25-i lezárásakor 22 magyar ítéletet hivatkozott, amelyekből 8 választottbírói ítélet volt. A CLOUT-adatbázis a kézirat lezárásakor mindössze 11 magyar ügyet tartalmaz az Egyezmény alkalmazási körében¹⁷. A magyar joggyakorlat elemzéséhez a Bírósági Határozatok Gyűjteménye¹⁸ jelenti a kiindulási alapot, ahol a közzétett

¹⁶ Pace University, Institute of International Commercial Law. Elérhető: <http://iicl.law.pace.edu/cisg/cisg>

¹⁷ Elektronikus elérhetőség: http://www.uncitral.org/clout/search.jsp?f=en%23cloutDocument.country-ref0_s%3aHungary

¹⁸ Elektronikus elérhetőség: <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/birosagi-hatarozatok-gyujtemenye>

ítéletek alapján mintegy 70 eljárásban hivatkoznak a magyar fórumok az Egyezményre.

Annak ellenére, hogy hazánkban az Egyezmény 1988 óta hatályban van, még mindig előfordul olyan eset, hogy a bíróság a következetes nemzetközi joggyakorlat ellenére teljes egészében mellőzi az Egyezmény alkalmazását. A Budapest Környéki Törvényszék 2015. év október 21. napján hozott határozatában egy, a tényállás alapján egyértelműen áru jövőbeli előállítására vonatkozó szerződést (CISG 3. cikk) vállalozási szerződésnek minősítve mellőzte az Egyezmény alkalmazását annak ellenére, hogy a felperes kérelmében kifejezetten hivatkozott az Egyezményre¹⁹. A Kúria 2016. február 04.-én hozott ítéletében szintén figyelmen kívül hagyta, hogy az alapügylet egy nemzetközi adásvételi szerződés volt, így az eljáró első és másodfokú fórum is helytelenül alapította az ítéletét a Ptk. rendelkezéseire, még akkor is, ha a jogviszonyban raktározási elem is található volt²⁰. A következetes bírósági gyakorlat értelmében ugyanis ebben az esetben az adásvételi elemeket az Egyezmény, más elemeket a kollíziós jog alapján kell elbírálni²¹.

A közzétett bírósági esetek alapján az alábbi táblázat mutatja az ítéletekben leggyakrabban hivatkozott Egyezmény-cikkeket.

A magyar bíróságok által hivatkozott cikkek gyakoriság alapján²²

Gyakoriság	Hivatkozott cikk száma
1-10 alkalommal	7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 23, 25, 29, 31, 33, 36, 45, 47, 50, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 71, 76, 77, 81, 82, 84
11-20 alkalommal	30, 35, 39, 53, 59, 62, 75, 79, 96
Legalább 21 alkalommal	1, 38, 74, 78

(saját szerkesztés)

¹⁹ Budapest Környéki Törvényszék 23.G.20.963/2006/190. sz. ügyben hozott ítélete

²⁰ Kúria Pfv.V.21.230/2015/9. sz. ügyben hozott ítélete, ahol az alperes is kifejezetten hivatkozott a Bécsi Egyezmény szabályaira

²¹ Ezt az elvet alkalmazta a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Választottbíróság is a VB/9638. (BH1997/10.) sz. ügyben

²² 2017. áprilisi állapot szerint

Látható, hogy a jogvitákra vonatkozóan az Egyezmény hatályának megállapítása természetes része az ítéleteknek, és a vevő megvizsgálási kötelezettségére vonatkozó rendelkezések is nagy számban jelennek meg a magyar ítélkezési gyakorlatban. Jelen tanulmánykötetben külön írás foglalkozik a megvizsgálási kötelezettség nemzetközi gyakorlatával, így ezen a ponton csak megjegyezzük, hogy a magyar bírósági ítéletek nagymértékben megfelelnek a nemzetközi gyakorlatnak. A később ismertetett határidőkkel kapcsolatban említésre méltó a Debreceni Ítéltábla 2009. június hó 09. napján hozott határozata. A jogvitában megállapításra került, hogy eladó egészségügyi betéteket szállított vevő részére, amelyekre vonatkozóan a szerződés közöttük 2003. október 30-án jött létre. A szállítmány kézhezvételét követően a vevő 2003. december 2-án emailben közölte a minőségi hibát az eladóval, amellyel kapcsolatban a bíróság nem vizsgálta sem a megvizsgálási, sem az értesítési határidő megfelelését, az indoklásban csupán az Egyezmény 27. cikkére hivatkozással azt állapította meg, hogy az elküldött email üzenetet „közlésnek” kell tekintetni.

A magyar bírósági ítélkezési gyakorlat legnagyobb problémáját abban látom, hogy az esetek igen nagy számában az ítélet olyan pontokon is a Ptk. rendelkezéseire támaszkodva állapít meg jogi tényeket, amelyekre a CISG is világos szabályozást tartalmaz, és az Egyezmény alkalmazásának elsődlegessége nyilvánvaló kellene, hogy legyen. Erre példa a Szegedi Ítéltábla 2008. december hó 5. napján hozott ítélete, amelyben az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyva az Ítéltábla helyesen alkalmazta az Egyezmény 38. és 39. cikkeire vonatkozó rendelkezéseket, de az áru szerződésszerűségét a Ptk. 305. § (1) bekezdése alapján határozta meg, holott azt a CISG 35. cikke alapján kellett volna megítélnie²³. Szintén a Szegedi Ítéltábla egyik döntésében látjuk, hogy míg a fórum helyesen állapítja meg az Egyezmény alkalmazandóságát, helyesen hivatkozza annak cikkeit, az indoklást mégis a magyar szerződési jog (Ptk) elállásra és jogkövetkezményeire vonatkozó szakaszaira alapítja, holott az Egyezmény 74. cikke kifejezetten rendezi a kártérítési körben megítélhető károk körét²⁴.

²³ Szegedi Ítéltábla Gf.30.379/2008/4.

²⁴ Szegedi Ítéltábla Gf.I.30.350/2003 BH250/2004

A kártérítés és a kamat mértékének megállapítása az Egyezmény alkalmazásának nemzetközi szinten is problémás pontjai. FRANCO FERRARI már az 1990-es évek elején megállapítja, hogy az Egyezmény 74. cikkének értelmezésekor az előreláthatósági korlátot nem könnyű a gyakorlatban következetesen alkalmazni olyan országok esetében, ahol a nemzeti jog ilyen rendelkezést nem tartalmaz²⁵. Szintén sok probléma adódhat az ügyvédi költség megítélése kapcsán, amely egyes országokban – mint például hazánkban is – eljárásjogi kérdés, és nem anyagi jogi. Az ügyvédi költségek kapcsán HARRY M. FLECHTNER az USA gyakorlatával kapcsolatban megállapítja, hogy míg a hazai jog alapelve, hogy minden peres fél viseli a saját érdekkörében felmerült ügyvédi költséget, a CISG 74. cikke az előrelátható károk között megengedi azokat érvényesíteni a peresztes félen, mint következménykárok²⁶. Az UNCITRAL Digest 2016-os kiadása hosszan ismerteti azon eseteket, amelyek az ügyvédi költség megítélésével/megítélhetőségével foglalkoznak, de összefoglalóan csak annyit állapít meg a kommentár, hogy a joggyakorlat megosztott a kérdésben²⁷.

FUGLINSZKY ÁDÁM a magyar kártérítési jog új szabályainak ismertetésénél kifejezetten hivatkozik arra, hogy „*hasznos lehet a szabály mintájául szolgáló Bécsi Vételi Egyezmény 74. cikkéhez kapcsolódó bírói gyakorlat áttekintése*”²⁸. Szükséges ugyanakkor megjegyeznünk, hogy a nemzetközi bírói joggyakorlat csupán a CISG alkalmazási körében orientálja (*horribile dictu*, a Egyezmény 7. cikke értelmében köti) a magyar bíróságokat. Álláspontom szerint nem lenne szerencsés a magyar joggyakorlat kialakítását éppen arra a 74. cikkre és annak joggyakorlatára alapozni, amellyel összefüggésben olyan sokféle értelmezést olvashatunk. Arról nem is beszélve, hogy az Egyezmény kifejezetten a B2B

²⁵ FERRARI, FRANCO: , Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law, Louisiana Law Review 1993/53. pp. 1257-1269. Elérhető: <http://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol53/iss4/8>

²⁶ FLETCHER, HARRY M.: Recovering Attorneys' Fees as Damages under the U.N. Sales Convention (CISG): The Role of Case Law in the New International Commercial Practice, with Comments on Zapata Hermanos v. Hearthside Baking, Northwestern Journal of International Law & Business, 2002/2. 126.p. Elérhető: <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1545&context=njl>

²⁷ UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Bécs, UNCITRAL, 2016. 336.p.

²⁸ FUGLINSZKY ÁDÁM: Kártérítési jog. Budapest, HVGORAC, 2015. 181.p.

szektor nemzetközi szerződési viszonyaira vonatkozik, így azokat más, nemzeti jogviszonyokra is kiterjeszteni felelőtlenség lenne.

A Digest általánosságban úgy jellemzi a 74. cikket, mint amely kiegészíti a 78. cikk kamatra vonatkozó rendelkezéseit abban az értelemben, hogy bár a kamat mértékére nincs szabály az Egyezményben, annak összegét a 74. cikkel összhangban kell a bíróságnak megítélnie, tehát a teljes előre látható kár alapelve alapján²⁹. A magyar bírósági gyakorlat egységes abban a kérdésben, hogy az idegen pénznemben fennálló tartozás esetén a kamat mértékét az adott idegen pénznemet kibocsátó ország központi bankja által meghatározott „irányadó kamatláb” alapulvételével kell megítélni³⁰.

4. Az ismerethiány okai és megoldási lehetőségei

Kiindulópontként rögzíthetjük, hogy a CISG a magyar jogi oktatás szerves része, általában a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga tárgykörben találkoznak az Egyezménnyel a joghallgatók. Az is tény ugyanakkor, hogy mivel 1988. januárjában lépett hatályba az a magyar jogszabály, amely kihirdette az Egyezmény szövegét, elsősorban azok a hallgatók és gyakorlati szakemberek találkoztak vele, akik 1990 környékén kezdték meg jogi tanulmányaikat. Az Egyezmény magyar nyelvű irodalma kissé szegényesnek mondható. 1990-ben SÁNDOR TAMÁS egy még joggyakorlat nélküli kommentárt adott ki, amely nagyon sokáig az egyetlen magyar nyelvű elemzés maradt³¹. VÖRÖS IMRE két tanulmányában elemezte a fontosabb szabályokat 2003-ban³², majd az áttörést a SÁNDOR TAMÁS és VÉKÁS LAJOS által írt, a mai napig egyetlen esetjogot is hivatkozó magyar nyelvű kommentár jelentette³³. SZABÓ SAROLTA munkássága

²⁹ UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Bécs, UNCITRAL, 2016. 334.p.

³⁰ ld. például a Szegedi Ítéletábla Gf.I.30.372/2007/3. számú ügyben hozott ítéletének indoklása

³¹ SÁNDOR TAMÁS: A nemzetközi adásvétel. Napraforgó, Budapest. 1990.

³² VÖRÖS IMRE: Az áruk (ingó dolgok) nemzetközi adásvételéről szóló Bécsi Egyezmény és jogalkalmazási gyakorlata: az egyezmény hatálya, általános rendelkezései és a szerződés megkötése. Külgazdaság Jogi Melléklet. 2003/7-8. 93-108., illetve VÖRÖS IMRE: A nemzetközi adásvételi szerződés tartalma: a felek jogai és kötelezettségei, valamint a szerződésszegés szabályozása a Bécsi Egyezményben és gyakorlatában. Külgazdaság Jogi Melléklete. 2003/9. 109.-124.

³³ SÁNDOR TAMÁS – VÉKÁS LAJOS: Nemzetközi adásvétel. Budapest, HVG ORAC, 2006.

kiemelkedő a területen, aki több tanulmányában is elemezte a magyar és nemzetközi joggyakorlatot, illetve monográfiát is adott ki az Egyezmény tárgykörében³⁴. Nem állíthatjuk tehát, hogy nem áll rendelkezésre magyar nyelvű szakirodalom, de a kiadási dátumok alapján sajnálatos módon az is egyértelmű, hogy a nemzetközi joggyakorlat nyomon követhetősége magyar nyelven esetleges.

Meggyőződésem, hogy az Egyezmény egységes joggyakorlatában döntő elem a nyelvi ismeretek hiánya. Annak ellenére, hogy az UNCITRAL által gondozott, ingyenesen és elektronikusan elérhető adatbázis áll rendelkezésre (CLOUT – *Case Law on UNCITRAL Texts*), az angol (jogi szak)nyelv ismerete megfosztja az átlagos magyar felhasználót az ismeretek széles körétől. 2016 decemberében megvizsgáltam a CLOUT adatbázist abból a szempontból, hogy mely országokból származnak a közzétett ítéletek, és összevettem azokat az Egyezmény hivatalos nyelveivel.

Az Egyezmény közzétett esetjoga és nyelvi összefüggései

Hivatalos nyelv	Ország	Közzétett CLOUT ügyek száma ³⁵
német	Németország	218
	Ausztria	63
	Svájc	100
angol	USA	121
	Kanada	161
	Nagy-Britannia és Észak-Írország (nem CISG szerződő állam!)	16
	Ausztrália	50
francia	Franciaország	75
spanyol	Spanyolország	126

³⁴ SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Doktori értekezés, Budapest, 2009. , illetve SZABÓ SAROLTA: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században – a Bécsi Vételi Egyezmény a magyar bírói gyakorlatban. In: RAFFAI KATALIN (szerk): Tanulmányok Bánrévy Gábor tiszteletére, Pázmány Press, 2011. 10-52., valamint SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Budapest, Pázmány Press, 2014.

³⁵ Az UNCITRAL honlapján 2017. április 24-én rendelkezésre álló adatok alapján. Az adatok forrása: <http://www.uncitral.org/clout/index.jsp>

/más, nem hivatalos nyelvek/	Magyarország	15
	Lengyelország	26
	Csehország	3
	Szlovákia	2

(saját szerkesztés)

Látható, hogy az Egyezmény hivatalos nyelvét „beszélő” országok sokkal több ügyet tesznek közzé, mint a kisebb országok. A legkiválóbb ellenpélda ugyanakkor éppen Németország, amely kiemelkedő gazdasági kapcsolatai, de főképp a nemzetközileg elismert kommentár-irodalom okán kifejezetten élen jár a dokumentált ügyek terén. Indok lehet még a nemzetközi választottbíróságok eljárási nyelve, amely szintén az angol (ritkábban a francia vagy a spanyol), így nem véletlen a szakirodalomban jelentkező angol nyelvű dominancia sem. Ez az eredmény a magyar gyakorló szakembert nem bátorítja. Külön figyelmet érdemel ráadásul, hogy az angolszász joggyakorlat terjedésével a jogi kultúrát is befolyásolja a jelenség. A korábban említett 2015. decemberi zágrábi konferencián összevetésre került a bírósági ítéletek „minősége” is. Irigykedve hallgattuk néhányan az északi országok beszámolóit az ítéletben hivatkozott nemzetközi szakirodalomra vonatkozóan, a bírák széles körű jártasságát az Egyezmény joggyakorlatában. A magyar ítéletek kapcsán – részben jogrendszerünk sajátosságainak következtében – ilyen élményekről beszámolni csak a választottbírósági határozatok kapcsán tudunk: általánosságban elmondható, hogy a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság által publikált ítéletek megfelelnek a nemzetközi sztenderdeknek: hivatkoznak külföldi bírósági ítéleteket és nemzetközi szakirodalmat is. Elvárható-e ez a rendes bíróságoktól is? Véleményem szerint bár a jogszabály betűje nem írja elő a nemzetközi joggyakorlat ismeretét, arra a CISG 7. cikke mégis kötelezi az ügyben eljáró bírót. Igenis elvárhatják a peres felek, hogy ha kihirdetett nemzetközi egyezmény írja elő az autonóm értelmezés követelményét, akkor annak minden bírói fórum előtt érvényesülnie kell. Ez nem eredményezi nyilvánvalóan az esetjogi megközelítés térnyerését a magyar gazdasági perekben – de elvárható minimum a nemzetközi adásvételi ügyekben.

Albert Einsteinnek tulajdonítják azt a mondást, mely szerint az őrületség nem más, mint ugyanazt tenni újra és újra, és várni, hogy az eredmény más legyen. Ha

nem teszünk valamit azért, hogy a jelenlegi magyar CISG-gyakorlat megváltozzon, akkor nem is fog. Ezen gondolatmenet alapján a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán a Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Kutatócsoport egyik célkitűzése, hogy a nemzetközi adásvételi szerződésekhez kapcsolódó külföldi esetjogot, illetve azon belül a releváns ítéleteket magyar nyelven is fokozatosan közzétegye. A nemzetközi kereskedelmi szerződések és kereskedelmi vitarendezéssel összefüggően a joggyakorlat és a jogtudomány támogatására 2017-ben honlapot hozott létre a Kutatócsoport³⁶.

A bíróságok munkájának elősegítése érdekében megfontolásra lenne érdemes a Kúrián is működő főtanácsadók rendszerének egyfajta újragondolása. A korábban hivatkozott 2015-ös zágrábi konferencián a dán ország-referens arról számolt be, hogy hazájában a bíróságok munkáját egy olyan tanácsnok segíti, aki az ítélelhozatal előtt önálló véleményt fejt ki az adott ügyben, amely nagy mértékben támaszkodik/támaszkodhat a nemzetközi bírósági esetjogra és a szakirodalomra egyaránt³⁷. A Kúrián működő főtanácsadói rendszer kialakítását az igazságügyi alkalmazottak szolgálati viszonyáról szóló 1997. évi LXVIII. törvény 2013. évi módosítása tette lehetővé. Ezen munkatársak elsősorban jogi döntés-előkészítéssel kapcsolatos feladatokat kapnak, a kollégiumvezetőtől főként jogszabály-veleményezésre és az igazgatási feladatok támogatására irányuló felkérések érkeznek. A főtanácsadók emellett részt vesznek a joggyakorlat-elemző csoportok munkájában, hazai és nemzetközi adatszolgáltatások teljesítésében, támogatják a jogegységi tanácsok munkáját, illetve oktatási és képzési tevékenységet is végeznek. Álláspontom szerint a kúriai főtanácsadók mintájára a törvényszékeken, de kiváltképp az Ítéletáblakon lehetne olyan munkakörben foglalkoztatni jogász kollégákat, akik a bírók munkáját segítik nemzetközi jog-összehasonlító feladatok megvalósításában, elősegítve ezzel a nemzetközi jogegységesítést. Külön kiemelendő, hogy milyen

³⁶ Elérhető: <http://nkjk.sze.hu/birosagi-esetjog>

³⁷ HEUTGER, VIOLA: National report of the Netherlands. International Conference “35 Years of CISG – Present Experiences and Future Challenges”, kézirat, 2015. pp. 10-11., illetve ezt támasztja alá a szakirodalomban: KRUISINGA, SONJA A.: The Impact of Uniform Law in National Law: Limits and Possibilities – CISG and Its Incidence in Dutch Law, Electronic Journal Of Comparative Law, Vol. 13/2. (2009 május), 7.p. , Elérhető: <http://www.ejcl.org/132/art132-2.pdf>

nagy segítséget jelentene ez olyan esetekben, amikor egy másik ország jogának alkalmazására kerül sor. Ezen munkakörök betöltéséhez már természetes elvárás lehet a kiváló nyelvismeret, a kutatói attitűd, és természetesen az infokommunikációs eszközök készségszintű használata. A fiatal, ambiciózus jogász kollégáknak lehetőségük lenne életkorukból eredő szakmai tapasztalataik hiányát olyan készségekkel kompenzálni, amelyek a tapasztaltabb kollégáknak ugyanígy életkori, szervezési vagy leterheltségi okok miatt nem állnak rendelkezésre.

Az Európai Unió Bírósága előtt zajló eljárásokban a főtanácsnokok is hasonló szerepet töltenek be, és egyes esetekben a főtanácsnoki indítványok olyan magas szakmai színvonalat képviselnek, hogy önálló hivatkozási alapot jelentenek a szakirodalom számára. Az általam javasolt, alacsonyabb szintű bíróságokon potenciálisan alkalmazható tanácsadók kifejezetten a fiatalabb korosztályból kerülnének ki, akik az életkori előnyüket kihasználva tudnának “generációs” lendületet adni az ítélkező fórumoknak.

5. Záró gondolatok

A gyógyítás első lépése a pontos diagnózis. A CISG magyar jogi alkalmazásának jobb megértéséhez első lépésként meg kell vizsgálnunk, hogy mi az oka annak, hogy bár Magyarország az elsők között lett az Egyezmény szerződő állama, még mindig számos akadálya van a széles körű alkalmazásnak.

Meggyőződésem, hogy a jogi oktatásban a CISG megkapja azt a mennyiségű és minőségű figyelmet, amelyet egy 10 féléves oktatási időszakban egy nemzetközi joganyag megkaphat: minden jogi karon a kötelező curriculum része. A magyar nyelvű szakirodalom gazdagításán jelenleg többen is munkálkodnak (gondolok itt a győri Kutatócsoport törekvéseire, valamint a PPKE JÁK keretében SZABÓ SAROLTA munkásságára), és a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság működése és ítéleteinek megbízhatósága önmagában növeli az Egyezmény iránti bizalmat.

A gyakorló ügyvédek számára azonban az eddigi erőfeszítések nem látszanak elégségesnek, igaz, hogy néhány fenti kezdeményezés még gyerekcipőben jár, így azok hosszú távú hatása még nyilvánvalóan nem mérhető. Az ügyvédek körében

végzett kutatás egyértelműen azt az eredményt hozta, hogy a joggyakorlat egységesítésén még dolgozni kell, nem csak hazai, hanem nemzetközi szinten is. Addig is, amíg a törekvésekből konkrét eredményeket lehetne levezetni, az Egyezmény alkalmazásának elősegítése érdekében alább közlünk egy válogatott szakirodalom-listát azok számára, akik szeretnének a CISG egyes részkérdéseiben jobban elmélyedni.

A CISG magyar szerzőktől származó szakirodalma (válogatott lista):

- (1) BÁNRÉVY GÁBOR – SZABÓ SAROLTA: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, Szent István Társulat, 2016.
- (2) FUGLINSZKY ÁDÁM: The Reform of Contractual Liability in the New Hungarian Civil Code: Strict Liability and Foreseeability Clause as Legal Transplants. RABELS ZEITSCHRIFT FÜR AUSLANDISCHES UND INTERNATIONALES PRIVATRECHT 79:(1) (2015) pp. 72-116.
- (3) FUGLINSZKY ÁDÁM: Kártérítési jog. Budapest, HVGORAC, 2015. pp.181-185.
- (4) GLAVANITS JUDIT – RÁCZ DIÁNA: Szerződésszegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az új Ptk-ban. Külgazdaság Jogi Melléklet, 2014/5-6. pp. 39-59.
- (5) GLAVANITS JUDIT: Changing Rules of Sales. Conference paper presented on Inaugural Conference – Rethinking the Boundaries of Public Law and Public Space, Firenze, 2014.06.13.. Elérhető:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2531228
- (6) GLAVANITS JUDIT: A Bécsi Vételi Egyezmény hazai és nemzetközi joggyakorlata – egy empirikus kutatás első részeredményei. In: GLAVANITS JUDIT – HORVÁTHY BALÁZS – KNAPP LÁSZLÓ (szerk) Az európai jog és a nemzetközi magánjog aktuális kérdései. Ünnepi tanulmányok a 65 éves Milassin László tiszteletére. Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszék, Győr, 2016. 65-82.
- (7) GLAVANITS JUDIT: Nyelvi akadályok a nemzetközi adásvétel körében – az emberi és technológiai generációváltás igénye In: REISINGER ADRIENN – KECSKÉS PETRA (szerk.) "Ifjúság - jövőképek": Kautz Gyula Emlékkonferencia

2016. június 15. elektronikus formában megjelenő kötete. Győr: Széchenyi István Egyetem, 2017. pp. 1-7. Elérhető:

<http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2016/GlavanitsJ.pdf>

(8) MÁDL FERENC - VÉKÁS LAJOS: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, Budapest: ELTE ; Eötvös József Kvk., 2015. 557 p.

(9) SÁNDOR TAMÁS – VÉKÁS LAJOS: Nemzetközi adásvétel. Budapest, HVGORAC, 2006.

(10) SÁNDOR TAMÁS: Nemzetközi adásvétel. Napra-Forgó Kiadó, Budapest, 1990.

(11) SZABÓ SAROLTA: "Fenn/tarthatatlan": a Bécsi Vételi Egyezmény és az írásbeliségre vonatkoztatott magyar fenntartás. In: SZABÓ SAROLTA (szerk.) BONAS IURIS MARGARITAS QUAERENS: Emlékkötet a 85 éve született Bánrévy Gábor tiszteletére. Budapest, Pázmány Press, 2015. pp. 347-360.

(12) SZABÓ SAROLTA: CESL és CISG. In: Válságban az EU (Szerk.: Láncoș Petra), Pázmány Press, Budapest, 2014. pp. 197-214.

(13) SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi *lingua franca* – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányjai és eredményei. Budapest, Pázmány Press, 2014.

(14) SZABÓ SAROLTA: A közös európai adásvételi jog és a Bécsi Vételi Egyezmény. Külgazdaság Jogi Melléklet 2014/1-2. pp. 1-17.

(15) SZABÓ SAROLTA: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században – a Bécsi Vételi Egyezmény a magyar bírói gyakorlatban. In: RAFFAI KATALIN (szerk) Tanulmányok Bánrévy Gábor tiszteletére, Pázmány Press, 2011. pp. 10-52.

(16) SZABÓ SAROLTA: Das Verhältnis des UN-Kaufrechts und der Regelungen des Gerichtsstandes in der Gemeinschaft. In: Ungarisches Jahrbuch für Handelsrecht Band II/Magyar kereskedelmi jog évkönyve II. kötet (Főszerk.: CSEHI ZOLTÁN; Szerk.: GYULAI-SCHMIDT ANDREA) 2010. pp. 76-134.

(17) SZABÓ SAROLTA: A kártérítés mértékének kiszámítása a Bécsi Vételi Egyezmény szabályai alapján. Külgazdaság Jogi Melléklet 2009/1-2. pp.1-17.

- (18) SZABÓ SAROLTA: Az áruk jövőbeni gyártására vagy előállítására vonatkozó és a vegyes szerződések és a Bécsi Vételi Egyezmény. *Külgazdaság Jogi Melléklet* 2008/1-2. pp. 1-13.
- (19) SZABÓ SAROLTA: Az alapvető szerződészegés és a vevő elállási joga az áru, vagy az okmányok fogyatékoságáért a Bécsi Vételi Egyezményben. *Külgazdaság Jogi Melléklet* 2007/9-10. pp. 121-131.
- (20) SZABÓ SAROLTA: Parol evidence, plain meaning rule, merger clause és a Bécsi Vételi Egyezmény. *Külgazdaság Jogi Melléklet* 2007/7-8. pp.81-91.
- (21) SZABÓ SAROLTA: A megvizsgálási kötelezettség és az áru kifogásolása a Bécsi Vételi Egyezményben. *Külgazdaság Jogi Melléklet* 2007/5-6. pp. 66-76.
- (22) SZABÓ SAROLTA: Adalékok a Bécsi Konvenció korrajzához – a területi hatály koncepciója és fejlődése. *Jogtudományi Közlöny* 2005/10. pp. 430-437.
- (23) SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény értelmezése múlt és jelen jogirodalma – a jogfejlődés tükrében. In: *Placet Experiri Ünnepi tanulmányok Bánrévy Gábor 75. Születésnapjára*. Budapest, Print Trade Kft., 2004. pp. 285-294.
- (24) VÉKÁS LAJOS: Der Einfluss des UN Kaufrechts auf die Schadenshaftung im neuen ungarischen Leistungsstörungenrecht In: MANKOWSKI, PETER, WURMNEST, WOLFGANG (szerk.) *Festschrift für Ulrich Magnus: zum 70. Geburtstag*. München: Sellier European Law Publishers GmbH, 2014. pp. 115-126.
- (25) VÉKÁS LAJOS: Eörsi Gyula és a Bécsi Nemzetközi Adásvételi Egyezmény. *Jogtudományi Közlöny*, 67:(2) (2012) pp. 80-82.
- (26) VÉKÁS LAJOS: The Foreseeability Doctrine in Contractual Damage Cases. *ACTA JURIDICA HUNGARICA: Hungarian Journal of Legal Studies*, 43:(1-2) (2002) pp. 145-174.
- (27) VÖRÖS IMRE: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. II. kötet. Budapest, KRIM Bt. 2004. pp. 80-142.
- (28) VÖRÖS IMRE: Az áruk (ingó dolgok) nemzetközi adásvételéről szóló Bécsi Egyezmény és jogalkalmazási gyakorlata: az egyezmény hatálya, általános rendelkezelsei és a szerződés megkötése. *Külgazdaság Jogi Melléklete* 2003/7-8. pp. 93-108.

(29) VÖRÖS IMRE: A nemzetközi adásvételi szerződés tartalma: a felek jogai és kötelezettségei, valamint a szerződésszegés szabályozása a Bécsi Egyezményben és gyakorlatában. Külgazdaság Jogi Melléklete 2003/9. pp. 109.-124.

RIGÓ ERIKA

A CISG értelmezésének nehézsége a nemzetközi joggyakorlat tükrében³⁸

A globalizáció következtében a nemzetközi kereskedelem egyre nagyobb jelentőségre tesz szert, s napjainkra a világkerkedelem soha nem látott méreteket öltött. A különböző államok polgárai már nem csak határokon belül kereskednek: a jobb minőség, az olcsóbb termékek és a minél nagyobb haszon szerzésének reményében mind inkább külföldi partnerekkel igyekeznek üzleti kapcsolatot kialakítani, anélkül, hogy a nyelvi vagy földrajzi akadályok problémát jelentenének.

A nemzetközi kereskedelem ugyanakkor nem szabályozás nélküli terület, hiszen mind a kereskedők, üzletemberek, mind a fogyasztók érdeke megkívánja az egységes szabályozást, így jelen írás tárgya az Egyesül Nemzeteknek az áruk adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben 1980. év április hó 11. napján kelt Egyezménye, azaz a Bécsi Vételi Egyezmény rendelkezéseinek és releváns joggyakorlatának elemzése. A vizsgálat elsősorban az Egyezmény értelmezését segítő intézményeket, illetve az Egyezmény egészét érintő értelmezési problémákat tárja fel a fordítási nehézségektől az egységes fórum hiánya okán felmerülő nehézségekig, különös tekintettel az Egyezmény egyes általam választott rendelkezéseire.

Az Egyezmény általam vizsgált rendelkezései különösen: 1., 7. és 9. cikkek, melyek közül az 1. cikk a Bécsi Vételi Egyezmény hatályát, alkalmazásának feltételeit határozza meg, a 7. cikk az Egyezmény egységes alkalmazásának és a

³⁸ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

jóhiszeműség elvének elősegítésére, illetve a joghézagok kitöltésére törekszik, míg a 9. cikk a felek között kialakult szokásokra és gyakorlatokra vonatkozik. Jelen rendelkezések értelmezését és alkalmazását tanulmányozom, s mindegyik cikk vonatkozásában egy vagy több jogeset formájában a releváns gyakorlatot is vizsgálat alá vonom. Előfordulhat, hogy a különböző országok, de olykor ugyanazon ország döntései is lehetővé teszik egyazon rendelkezés vonatkozásában a többféle értelmezést az egyes cikkek vonatkozásában, noha a Bécsi Vételi Egyezmény célja éppen egy modern, egységes és fair rezsím biztosítása az áruk nemzetközi adásvételére vonatkozó szerződések kapcsán, elősegítve így a jogbiztonságot a kereskedelmi csereforgalomban és csökkentve a tranzakciós költségeket.³⁹

1. Az Egyezmény történeti jelentősége

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) szakosított szerve, a Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottság, azaz angol nevén az UNCITRAL (angolul: United Nations Commission on International Trade Law, továbbiakban UNCITRAL) keretei között született meg 1980-ban Bécsben az áruk nemzetközi adásvételéről szóló Vételi Egyezmény (angolul: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) [CISG], a továbbiakban, mint Bécsi Vételi Egyezmény, Egyezmény, illetve CISG), mely elsődleges célja a nemzetközi adásvételi jog egységes szabályozása és széleskörű alkalmazásának elősegítése.⁴⁰

VÖRÖS IMRE könyvében rávilágít a nemzetközi adásvétel területén történő jogegységesítés lehetséges útjaira, melyek közül a nemzeti kollíziós szabályok egységesítése, nemzetközi jogi szerződésbe foglalása az egyik út, míg a másik lehetőség az anyagi kötelmi jogi szabályok egységesítése nemzetközi szerződésbe foglaltnak, így a nemzetközi adásvételre vonatkozó szabályozás mindenütt azonos

³⁹ http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG.html (2016.12.20.)

⁴⁰ MÁDL FERENC – VÉKÁS LAJOS: A nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012., 287. p.

lesz, s nem jön létre nemzetközi kollízió a jogrendszerek között.⁴¹ Az anyagi jogi jogegységesítés eredményeként jött létre két Egyezmény az 1964-es hágai diplomáciai konferencián, a Uniform Law on the International Sale of Goods, azaz az ULIS és a Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods, azaz az ULF, mely Egyezmények a CISG elődjének tekinthetők, valamint amelyek tekintetében a munkálatokat az UNIDROIT (franciául: Institut international pour l'unification du droit privé, angolul: International Institute for the Unification of Private Law) keretében kezdték meg 1929-ben, s ilyenformán a CISG története majdnem 90 évre nyúlik vissza.⁴² A hágai egyezmények azonban korántsem örvendtek olyan sikernek, mint a CISG, mivel csak kevés ország ratifikálta azokat, így noha hatályba léptek 1972-ben, az UNCITRAL magyar javaslatra mégis már 1968-ban hozzáfogott az egyezmények felülvizsgálatához, melynek nyomán megállapította, hogy egy teljesen új, konszenzuson alapuló szöveg kialakítására van szükség.⁴³ Az Egyezmény létrejötte iránt kialakult igényt jól tükrözték megalkotásának körülményei: az 1980-as bécsi Diplomáciai Konferencián majdhogynem az ENSZ tagországok fele képviseltette magát, és több állam nyomban alá is írta az Egyezményt. Hatálybalépésére 1988. január 1-én került sor, ekkor 11 ország volt tagja, köztük Magyarország is.⁴⁴ Itt érdemes kiemelni 4 ország jelentőségét, mégpedig 1981-ből az afrikai Lesotho, majd 1986-ban Kína, Olaszország és az Egyesült Államok (United States of America – USA) Egyezményi ratifikálását, mivel így lett 11 állam az Egyezmény tagja és így léphetett hatályba. Ez azért volt különösen fontos, mivel a hatálybalépéskor 1988-ban még hidegháborús helyzet állt fenn, a Nyugat és Kelet, illetve az Észak és Dél közötti feszültségek is érezhetőek voltak még – ugyanakkor ezen négy ratifikáció között megtalálható

⁴¹ VÖRÖS IMRE: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II., Krim Bt., Budapest, 2004. pp. 82-83.

⁴² BERGSTEN ERIC E.: Thirty-five years of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods: expectations and deliveries, keynote speech delivered at the 2015 UNCITRAL Asia Pacific Incheon Spring Conferences, organized by the UNCITRAL Regional Centre for Asia and the Pacific on 4 and 5 June 2015 in Incheon, Republic of Korea. UN, New York 2015. pp. 7-8.

http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/35_Years_of_Uniform_Sales_Law-E.pdf (2017.01.04.)

⁴³ VÖRÖS im., pp. 83-84.

⁴⁴ MÁDL–VÉKÁS im., 287. p.

volt egy fejlődő ország, egy kommunista állam, a nyugati kapitalizmus országa és egy európai fél is. Így képviseltette volt a civil jog és a common law is. A CISG tehát minden gazdasági fejlettségi szinten, különböző gazdasági szervezetek formájában és két jogi rendszerben is elfogadottá vált, s ennek következtében fényes jövő elé nézhetett.⁴⁵ A CISG vonatkozó adatbázisa szerint pedig 2015. december 29-én 84 állam adoptálta az Egyezményt⁴⁶, míg 2017. január 1-től 85 állam a részese⁴⁷, mely jól tükrözi az Egyezmény sikerét és széleskörű alkalmazásának körét, hiszen igen eltérő jogrendszerű és gazdasági helyzetben lévő államok is részesei⁴⁸.

Magyar vonatkozásban is fontosnak tekinthető a Bécsi vételi Egyezmény, hiszen az azt létrehozó szervet, az UNCITRAL-t is magyar kezdeményezésre hozták létre, mégpedig 1964. szeptember 8-án Magyarország ENSZ képviselője jegyzékben javasolta, hogy az ENSZ vegye napirendre a nemzetközi magánjog fejlesztését, kiváltképp a nemzetközi kereskedelmi jogi kérdésekben.⁴⁹ A hágai Egyezményeket a fentebb említettek szerint szintén magyar javaslatra vizsgálta felül az UNCITRAL.⁵⁰ Nem elhanyagolható magyar szempontból az Egyezmény jogegységesítő szerepe sem, hiszen jelentőségére utal az a körülmény, miszerint a VÉKÁS LAJOS szerkesztette „Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat” is hivatkozik az Egyezményre, mint a nemzetközi jogalkotás eredményére, amelyből a Javaslat merít⁵¹, valamint a szerződésszegés szabályozásának tárgykörénél is példaként hozza fel, hiszen a nemzetközi egyezményben, azaz a Bécsi Vételi Egyezményben az előreláthatósági klauzulát bevált jogi eszközként említi⁵².

⁴⁵ BERGSTEN im. pp. 7-8.

⁴⁶ A részes államok táblázata elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> (2016. 12. 08.)

⁴⁷ A Bécsi Vételi Egyezmény státuszára vonatkozó információk elérhetők: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html (2017.02.10.)

⁴⁸ Szerződő állam többek között Bosznia-Hercegovina, Mexikó, Madagaszkár, Japán, Zambia, Uruguay, Honduras stb.

⁴⁹ MILASSIN LÁSZLÓ: Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL). UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2016., 13. p.

⁵⁰ VÖRÖS im., 84. p.

⁵¹ VÉKÁS LAJOS (szerk): Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat magyarázatokkal. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2012., 18. p.

⁵² Uo. 397. p.

Az Egyezmény sikere már korán kimutatható volt, csupán 7 évvel hatálybalépését követően már közel 50 állam volt részese, nagyszámú tudományos publikáció kísérte, valamint a nemzeti bíróságok és a választottbíróságok is lényeges figyelmet szenteltek az Egyezménynek.⁵³ A korai sikerek ellenére azonban megfigyelhető volt, hogy az Egyezmény alkalmazását sok esetben kizárták, s ezt vizsgálta KOEHLER – doktori disszertációjával összefüggésben – 2004. októberétől 2005. szeptemberéig tartó időszak empirikus kutatásával, melynek konklúziójában megállapította, hogy az Egyezmény kizárásának oka gyakorlati jellegű, és az Egyezmény rendelkezéseivel kapcsolatos tapasztalat hiánya jelenti messze a legfontosabb okot a kizárás kapcsán. Ez a saját magát generáló *circulus vitiosus*-hoz vezet: egy jog ismerete és elfogadása hosszútávon úgy növekedhet, ha alkalmazzák azt és az abból eredő pozitív gyakorlatot. Ha a jogot nem alkalmazzák, az esélyt is elszalasztják, hogy az adott jog előnyeinek hasznát vegyék, vagy legalább tapasztalatot szerezzenek, s így az Egyezmény jogegységesítési célja lesz a nemtörődömség áldozata.⁵⁴ Az Egyezmény saját maga rendelkezik egyébiránt a kizárás lehetőségéről, mégpedig a 6. cikk keretében.⁵⁵ A „*National Report of Hungary*” című kutatásában GLAVANITS JUDIT vizsgálta az Egyezmény kizárásával kapcsolatos magyarországi helyzetet, s megállapította, hogy a kizárás okaiként megjelölt általános érvek a magyarországi jogi gyakorlatra is igazak, úgy mint az egységes értelmezés hiánya és az inkonzisztens bírói gyakorlat.⁵⁶ Az Egyezmény céljának megvalósulása és az alkalmazás széleskörű elősegítése céljából az elkövetkezőkben bemutatásra kerül néhány főbb intézmény, mely a Bécsi Vételi Egyezmény céljának megvalósulását, azaz az egységes értelmezést segíti.

⁵³ FERRARI, FRANCO: Specific Topics of the CISG in the Light of Judicial Application and Scholarly Writing, In: Journal of Law and Commerce, 1995/15., pp. 13-14.

⁵⁴ KOEHLER, MARTIN F.: Survey regarding the relevance of the United Nations Convention for the International Sale of Goods (CISG) in legal practice and the exclusion of its application, 2006. október <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koehler.html#viii> (2016.12.22.)

⁵⁵ Bécsi Vételi Egyezmény 6. Cikke: „A felek kizárhatják az Egyezmény alkalmazását, illetve - a 12. Cikk rendelkezései szerint - eltérhetnek tőle vagy módosíthatják bármely rendelkezésének jogi hatását.”

⁵⁶ GLAVANITS JUDIT: National Report of Hungary. International Conference “35 Years of CISG – Present Experiences and Future Challenges”, Kézirat, 2015., 7. p.

2. Az egységes értelmezést elősegítő intézmények

A Bécsi Vételi Egyezmény létrejötte óta számos formája alakult ki annak egységes értelmezésének előmozdítására. Ilyennek tekinthető például a témában jártas, SZABÓ SAROLTA „A bécsi vételi egyezmény, mint nemzetközi lingua franca: az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei” című könyvében is bemutatásra került, 2001-ben a párizsi találkozón magánkezdeményezésre létrejött Tanácsadó Testület (*CISG-Advisory Council*), amelynek elsődleges célja, hogy az Egyezmény alkalmazásával, vagy értelmezésével kapcsolatos véleményeit közzétegye. Az értelmező testület feladata kezdettől fogva az, hogy az egyezmény alkalmazásával kapcsolatos vitatott és megoldatlan kérdéseket megválaszolja, tehát, hogy elősegítse az egyezmény egységes alkalmazását és értelmezését. Érdekessége, hogy tagjai nem saját jogrendszerük vagy országuk képviseletében járnak el, hanem tudósként látják el feladataikat, az egyes rendelkezések értelmezik, összefüggéseket tárnak fel.⁵⁷ A Tanácsadó Testületnek saját honlapja is van, melyen megismerhetjük a szervezet céljait, működésének módját – véleményeit az értelmezéssel és alkalmazással összefüggésben kérésre vagy saját elhatározásából alkotja, valamint 2012. szeptember 10. óta megfigyelői státusban lehet jelen az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságánál, az UNCITRAL-nál.⁵⁸ Mindeddig a Tanácsadó Testület 17 véleményt bocsátott ki⁵⁹, mint például az általános feltételek bevonása a CISG hatálya alá⁶⁰, vagy a kár mértékének meghatározása a CISG 74. cikke értelmében⁶¹.

A CLOUT rendszert⁶² az UNCITRAL Titkársága 1988-ban állította fel a Bizottság munkájának eredményeként létrejött egyezményekkel és modell törvényekkel kapcsolatos tagállami bíróságok és választottbíróságok döntéseinek összegyűjtése és terjesztése érdekében, azzal a céllal, hogy a rendszer elősegítse a

⁵⁷ SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca: az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Pázmány Press, Budapest, 2014. 59. p.

⁵⁸ A CISG Tanácsadó Testületének oldala: <http://www.cisgac.com> (2016. 12. 11.)

⁵⁹ A CISG Tanácsadó Testületének véleményei elérhetők: <http://www.cisgac.com/opinions/#op> (2016. 12. 11.)

⁶⁰ Tanácsadó Testület 13-as számú véleménye

⁶¹ Tanácsadó Testület 6-os számú véleménye

⁶² Case Law on UNCITRAL texts (CLOUT)

nemzetközi tudatosságot a Bizottság által kidolgozott vagy adoptált jogi szövegek tekintetében, s lehetővé tegye a bírák, választottbírák, ügyvédek, kereskedelmi tranzakciók felei és más érdekeltek részére a vonatkozó döntések és ítéletek figyelembe vételét, valamint hogy elősegítse ezen szövegek egységes értelmezését és alkalmazását.⁶³

A CLOUT és az ún. Digest⁶⁴ esetjogi gyűjtemények szerepével foglalkozik írásában SPIROS V. BAZINAS, akinek egyik megállapítása szerint, mivel a CLOUT a vonatkozó bírósági és választottbírói döntéseknek csak egy részét dolgozta fel a CISG vonatkozásában, így lassabbnak tekinthető a jelentés kapcsán, mint az esetjog gyűjtésére irányuló más rendszerek amelyek kereskedelmileg elérhetők, mint például az UNILEX adatbázis⁶⁵. Az UNILEX⁶⁶ ugyanis egy intelligens adatbázis az UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei és a CISG nemzetközi esetjoga és bibliográfiája vonatkozásában, melyek a két legfontosabb nemzetközi eszköz a nemzetközi kereskedelmi tranzakciók szabályozása tekintetében. Az UNILEX részletes absztraktokat tartalmaz a nemzeti és választottbírók legfontosabb döntéseiről a két forrással kapcsolatban, a döntések teljes szövegét eredeti nyelven (amennyiben elérhetők), az UNIDROIT elveket és a CISG teljes szövegét, a CISG ratifikációjára vonatkozó jelentést, valamint széleskörű bibliográfiát mindkét eszköz tekintetében.⁶⁷

Az UNCITRAL Digest vonatkozásában érdemes megemlíteni, hogy még a tanulmány lezárása előtt az UNCITRAL közzétette az *UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of*

⁶³ A/CN.9/SER.C/GUIDE/1/Rev.2 – Case law on UNCITRAL texts (CLOUT) – User Guide, United Nations General Assembly, 2010. június 2, 2.p.
<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V10/547/96/PDF/V1054796.pdf?OpenElement> (2017.01.04.)

⁶⁴ UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, 2012 Edition. New York, 2012.

Elérhető: <https://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG-digest-2012-e.pdf> (2016.12.13.)

⁶⁵ BAZINAS S. V.: Uniformity in the Interpretation and the Application of the CISG: The Role of CLOUT and the Digest. in „Celebrating Success: 25 Years United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods” Collation of Papers at UNCITRAL - SIAC Conference, 2005. szeptember 22-23., Singapore, 22.p.

⁶⁶ Az UNILEX adatbázis elérhető: <http://www.unilex.info/> (2016. 12. 11.)

⁶⁷ <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dsmid=13085> (2016.12.11.)

Goods 2016-os szerkesztésű változatát, mely elődjéhez hasonlóan az információkat a CISG cikkekhez kapcsolódó fejezetekben prezentálja, s minden fejezet a releváns esetjog szinopszist tartalmazza, kiemelve a közös álláspontokat, valamint tudósít az eltérő megközelítésekről is. A Digest tehát segít a felhasználóknak az egyes cikkek és az azokat taglaló jogesetek szélesebb körben történő megértésében.⁶⁸

A New York-i Pace Egyetem Jogi Karának Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Intézete is jelentős nemzetközi adatbázist működtet⁶⁹. A weboldalon található információk alapján az 1991-ben alapított Intézet immár 26 éve dolgozik a CISG adatbázison, az elektronikus könyvtár tartalmazza többek között azon országok meghatározását, akik átvették a CISG-t, a CISG különböző nyelvű változatait, a nemzetközi szerződések jogának bibliográfiáját, több mint 10.000 bejegyzéssel, valamint több, mint 2.850 CISG esetjogi prezentációval és 1.500-nál is több monográfiával rendelkezik.⁷⁰

Az értelmezési problémák megelőzése és az egységes definiálás előmozdítására különböző kommentárok láttak napvilágot, a CISG hivatalos Titkársági Kommentárjának elsősorban a Titkárság által kidolgozott verzió tekinthető⁷¹, melyet a későbbiekben az egyes cikkek értelmezése során fel is használok jelen tanulmányban.

A Bécsi Vételi Egyezmény egyébként saját maga is tartalmaz rendelkezéseket az egységes értelmezés és jogalkalmazás elősegítése céljából. Mindjárt a preambulumban kimondja, hogy az „... *egységes szabályok elfogadása hozzájárul a nemzetközi kereskedelem jogi akadályainak felszámolásához és elősegíti a nemzetközi kereskedelem fejlődését...*”, s ezen felül is, az Egyezmény 7. cikk (1) bekezdése szerint: „*Az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és*

⁶⁸ UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods 2016 Edition. New York 2016. XII. p.

Az adatbázis elérhető: http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG_Digest_2016.pdf (2017.01.19.)

⁶⁹ Pace Egyetem Intézetének honlapja: <http://iicl.law.pace.edu/cisg/cisg> (2016. 12. 11.)

⁷⁰ <http://iicl.law.pace.edu/iicl/about-pace-iicl> (2016. 12. 11.)

⁷¹ A CISG hivatalos Titkársági Kommentárja: Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat UN DOC. A/CONF. 97/5. A továbbiakban, mint Titkársági Kommentár

A Titkársági Kommentár elérhető: <http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644> (2017.01.04.)

annak szükségességét, hogy elősegítsék az Egyezmény egységes alkalmazását, valamint a jóhiszeműség érvényesítését a nemzetközi kereskedelemben.” A 7. cikk vonatkozásában MILASSIN LÁSZLÓ írta meg, hogy jelen cikk egyedülálló módon, elsőként fogalmazott meg olyan követelményt, amely szerint az Egyezmény rendelkezései alkalmazásának figyelemmel kísérése és az egységes értelmezés elősegítése szükséges.⁷² A 7. cikk bővebb kifejtésére a későbbiekben kerül sor.

Amint a fentiekből látható, számos eszköz áll rendelkezésre az egységes értelmezés előmozdítására, az alábbiakban azonban az ennek ellenére felmerülő értelmezési problémák kerülnek kibontásra.

3. Problematikus pontok az értelmezésben

Számos fórum törekszik tehát a Bécsi Vételi Egyezmény egységes értelmezésének előmozdítására, kérdés azonban, hogy elegendő e mindezen törekvés? Lehetséges-e egy Egyezmény egységes értelmezése a föld különböző területein, eltérő jogrendszerek, nyelvek és népek tekintetében? Véleményem szerint a válasz igencsak sokrétű, nem lehet ugyanis figyelmen kívül hagyni a következőkben kifejtett problémás kérdéseket, melyek a CISG céljának útjába állhatnak.

A XX. század végi változások, mint a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok elterjedése, a külkereskedelmi volumen növekedése az egyes országokban, de még az ideológiák leépítése is hozzájárult a nemzetközi magánjogi szabályok egységesítésének igényéhez.⁷³ Itt azonban ismételen kérdés merülhet fel: milyen nyelven és formában történjen a jogegységesítés?

A jogi bizonyosság, az előreláthatóság és a konfliktusok elkerülése a legnagyobb világosságot és precizitást követeli meg a jogi szövegek megfogalmazása során. A nyelv, mint kommunikációs eszköz ugyanakkor kétértelműséggel, hibákkal és a megtévesztés lehetőségével terhelt. Ezek a problémák enyhíthetők vagy súlyosbíthatók azzal, hogy a szövegeket több nyelven is megfogalmazzák. Másrészt azonban a különböző szövegek összehasonlítása segíthet megoldani az egyes terminusokban és kifejezésekben rejlő kétértelműséget az egyes

⁷² MILASSIN im. 59. p.

⁷³ MILASSIN im. 86. p.

nyelvekben, így világosabbá téve a kodifikátorok szándékát.⁷⁴ Az egyezmények értelmezésére vonatkozóan a Nemzetközi Jogi Bizottság (angolul: *International Law Commission* – ILC) A/CN.4/191 számú jelentésében a következőket írja: amikor a kifejezések jelentése kétértelmű vagy homályos egy nyelvben, de meggyőző és világos a fél szándéka a másik szerint, akkor éppen az egyezmények több nyelvű karaktere teszi lehetővé a szövegek értelmezését, amikor kétség merül fel.⁷⁵

JOHN HONNOLD írásában ugyanakkor egy fontos problémára mutat rá: még ha egységes jogot is alkotunk, akkor sem fogunk egységes eredményeket kapni. Szerinte a releváns kérdés az, lehetséges-e olyan jogot alkotni a nemzetközi kereskedelemben, amely érthetőbb és kiszámíthatóbb? A nemzetközi adásvétel területén ez több, mint fél évszázadot vett igénybe. A jog alkalmazása során vajon minimalizálható-e a diszharmónia?⁷⁶

Hasonlóan fogalmazott JOHN FELEMEGAS, aki szerint a szöveg szerinti egységesség szükségszerű, de nem elégséges lépés a tényleges jogi egységesség eléréséhez, mivel az egységes jog megszövegezése és törvényerőre emelése még nem jelent garanciát az elkövetkezőkben az gyakorlatban történő egységes alkalmazásra.⁷⁷

SHELTON megállapítása szerint további probléma, hogy tökéletes fordítás nemigen készülhet, a jogi szövegek fordítását különösen nehéz úgy megfogalmazni, hogy a különböző jogi tradícióknak és rendszereknek is megfeleljen. Már ugyanazon szó különböző nyelvekben történő alkalmazása is problémát jelenthet, így még ideális feltételek fennállása esetén is nehéz elérni az

⁷⁴ SHELTON D.: Reconcilable Differences? The Interpretation of Multilingual Treaties. *Hastings International and Comparative Law Review* 1997/20., pp. 611-612.

⁷⁵ A/CN.4/191, Report of the of the International Law Commission on the work of its Eighteenth Session, 4 May - 19 July 1966, Official Records of the General Assembly, Twenty-first Session, Supplement No. 9 (A/6309/Rev.1), 225. p. (Idézi még: SHELTON im. 612. p.)

A Nemzetközi Jogi Bizottság jelentése elérhető:

http://legal.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_cn4_191.pdf (2016.12.13.)

⁷⁶ HONNOLD J.: The Sales Convention In Action – Uniform International Words: Uniform Application? *Journal of Law and Commerce* 1988/8. pp. 207-208.

⁷⁷ FELEMEGAS, JOHN: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods: Article 7 and Uniform Interpretation

Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/felemegas.html> (2016.12.13.)

összhangot a jogi szövegek között eltérő nyelveken – arról nem is beszélve, hogy a feltételek nem mindig a legjobbak.⁷⁸

A Bécsi Vételi Egyezmény szövege hat hivatalos nyelven készült el – angolul, arabul, franciául, kínaiul, oroszul és spanyolul, melyek közül valamennyi változat egyaránt hitelesnek tekinthető⁷⁹ –, s az előbbieket fényében, ha valóban nem létezik tökéletes fordítás, vajon sosem lehet összhang a hat hivatalos változat között?

MILASSIN LÁSZLÓ a magyar fordítási nehézségekről is ír könyvében az UNCITRAL választottbíráskodási szabályzat magyarra fordításával kapcsolatban, miszerint mindjárt a preambulumban a megjegyzések között feltüntetik a fordítók, hogy az eredeti szöveg többféleképpen is lefordítható magyarra helyesen, így néhány szó magyar megfelelőjének választása önkényes volt. MILASSIN kiemeli, hogy a fordítók kevésbé vették figyelembe a hazai választottbíráskodási gyakorlatban használt, bevett kifejezéseket, illetve az ugyanezen dokumentumról készült korábbi fordítást. A szavak választását elsősorban annak nemzetközi környezetben való értelmezése és nemzetközi eredete, másrészt az indokolta, hogy az közelebb áll a polgári peres eljárás és intézményi választottbíráskodás szakszavaihoz a hazai választottbíráskodási gyakorlat, mint az UNCITRAL szabályzathoz.⁸⁰ SZABÓ SAROLTA PhD dolgozatában a lingvisztikai nehézségekre hoz példát: az Egyezmény a „lényeges rész” homályos kifejezést használja, amely tulajdonképpen a 3. Cikk (1) bekezdés értelmezésének egyik kulcsfontosságú eleme, azonban eltérések mutatkoznak hivatalos szövegváltozatai között („*substantial part*”, „*parte sustancial*”, „*part essentielle*”), amelyek úgy tűnik, eltérő értelmezési standardokat vázolnak.⁸¹

Az eltérő értelmezések lehetőségének elkerülése érdekében néhány kommentátor reménykedett egy nemzetközi bírói fórum felállításában a CISG rendelkezéseiből eredő jogviták ügyében. Egy ilyen fejlemény legnagyobb előnye

⁷⁸ SHELTON im. pp. 619-620.

⁷⁹ A Bécsi Vételi Egyezmény 101. cikke tartalmazza ezen kikötést: „Kelt Bécsben, ezerkilencszáznyolcvan április tizenegyedik napján, egy eredeti példányban, melynek angol, arab, francia, kínai, orosz és spanyol nyelvű szövege egyaránt hiteles.”

⁸⁰ MILASSIN im., 206. p.

⁸¹ SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca – az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei, Doktori értekezés, Budapest, 2009., 36. p.

valószínűleg az egységesség lenne, mivel egy központi bírósági rendszer képes lenne megteremteni azt a hatáskörében felmerülő jogviták alapján. Noha egy központi bíróság által hozott döntések nemzetközi összhangját csak felületes figyelem övezi, ilyen ötlet megvalósítása sohasem volt reális lehetőség a CISG esetében.⁸²

Mindennek tükrében a következőkben néhány általam választott, fontos rendelkezést fogok röviden a fentiek fényében megvizsgálni aszerint, miként kell értelmezni az adott cikkeket és miként jelennek meg a joggyakorlatban. Ennek során számos említett értelmezést segítő eszközt fogok igénybe venni, s törekszem egy átfogó képet adni az adott szakaszokról.

4. Egyes problematikus cikkek esetjoga

4.1. Az 1. cikk

A Bécsi Vételi Egyezmény 1. cikke a következőként jelenik meg az Egyezményben:

„(1) Az Egyezmény, a különböző államokban telephellyel rendelkező felek között, áruk adásvételére vonatkozó szerződésekre alkalmazandó, ha

a) ezek az államok Szerződő Államok, vagy

b) a nemzetközi magánjog szabályai valamely Szerződő Állam jogának alkalmazásához vezetnek.

(2) Az a tény, hogy a felek telephelye különböző államokban van, nem vehető figyelembe, ha ez sem a szerződésből, sem a felek üzleti kapcsolataiból, illetve bármely általuk tett közlésből - a szerződéskötést megelőzően vagy a szerződéskötés időpontjában - nem tűnik ki.

(3) Az Egyezmény alkalmazása szempontjából sem a felek állampolgársága, sem a felek, illetve a szerződés polgári jogi vagy kereskedelmi jogi jellege nem vehető figyelembe.”

A Bécsi Vételi Egyezmény 1. cikke határozza meg az Egyezmény alkalmazási körét, azaz a CISG hivatalos kommentárja szerint jelen cikk jelöli meg azon általános szabályokat, mikor alkalmazható az Egyezmény adásvételi szerződés és

⁸² FELEMEGAS, JOHN: An International Approach to the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) as Uniform Sales Law, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2007., 8.p.

annak különleges esetei körében. Alapvető kritériumként jelenik meg tehát az (1) bekezdésben azon követelmény, hogy adásvételi szerződést kössenek felek, illetve telephelyük különböző államokban legyen, különben az adott állam nemzeti joga alkalmazandó. További követelmény, hogy még ha különböző államokban is vannak felek telephelyei, azok szerződő államok kell, hogy legyenek, vagy a nemzetközi magánjog szabályai valamely Szerződő Állam jogának alkalmazásához kell, hogy vezessenek.⁸³ Az Egyezmény 1. cikk (2) bekezdése kimondja, „*Az a tény, hogy a felek telephelye különböző államokban van, nem vehető figyelembe akkor, ha ez sem a szerződésből, sem a felek üzleti kapcsolataiból, illetve bármely általuk tett közlésből - a szerződés kötést megelőzően vagy a szerződés kötés időpontjában - nem tűnik ki.*”, s a Titkársági Kommentár szerint ilyen helyzetre jó példa lehet, ha a felek telephelyei ugyanazon államban vannak, de valamelyik fél más államban telephellyel rendelkező fél megbízott ügynökeként jár el – ugyanis ebben az esetben nem alkalmazható az Egyezmény.⁸⁴ A CISG 1. cikk (3) bekezdése pedig meghatározza, miszerint az Egyezmény alkalmazása szempontjából sem a felek állampolgársága, sem a felek, illetve a szerződés polgári jogi vagy kereskedelmi jogi jellege nem vehető figyelembe.

SZABÓ SAROLTA fentebb már hivatkozott, „A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca: az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei” című könyvében 13 oldalban vizsgálja az 1. cikket. Átlátható módon határozza meg az alkalmazás feltételeit, úgy mint a tárgyi hatályt, azaz az árura vonatkozó adásvételi szerződés létének követelményét, meghatározza a személyi hatályt, mint az Egyezmény nemzetközi jellegét azáltal, hogy a felek telephelye különböző tagállamokban van, illetve azt, hogy a felek államai szerződő Államok, vagy a nemzetközi magánjog kollíziós szabályai valamely Szerződő Állam jogára utalnak, mint területi hatályt.⁸⁵

Fontos azonban, hogy vannak bizonyos kivételek az Egyezmény hatálya alól, az Egyezmény 2. cikke határozza meg ugyanis, mely adásvételi szerződésekre nem terjed ki a tárgyi hatály. Szemléletes példa lehet ennek meghatározására a Pratt & Whitney kontra MALÉV per, amelyet a Legfelsőbb Bíróság (Gf.I.31349/1992.)

⁸³ Titkársági Kommentár 15.p.

⁸⁴ uo.

⁸⁵ SZABÓ 2014. im. 19.p.

közvetlenül a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazásával döntött el. A kérdés az volt, hogy alkalmazható-e az Egyezmény akkor, ha a vita tárgya repülőgépmotorok adásvétele, mivel a CISG 2. cikk e) pontja kizárja azon adásvételi szerződéseket, melyek tárgya folyami és tengeri hajó, légpárnás hajó vagy légi közlekedési eszköz. A Legfelsőbb Bíróság azonban kimondta, hogy az Egyezmény alkalmazandó, mivel a repülőgépmotorok a repülőeknek csak egy részét képezik, s ezzel iránymutató döntés született.⁸⁶

Témám kidolgozása szempontjából különösen a területi hatály bír jelentőséggel, így részletesebben ennek vizsgálatával foglalkozom. Az Egyezmény területi hatálya két vagylagos feltételt határoz meg, melyek közül az első, hogy az államok, melyekben felek telephelye található, Szerződő Államok legyenek (CISG 1. cikk (1) bekezdés a). Az alkalmazás ezen esetben minden kikötés, illetve a kollíziós szabályokra tekintet nélkül, közvetlenül az Egyezmény rendelkezése alapján biztosított, autonóm módon. Nem mondja ki az Egyezmény, de jelen esetben csak akkor alkalmazható az Egyezmény, ha a fórum állama is Szerződő Állam – ha nem az, és a felek szerződésükben nem írták elő az Egyezmény alkalmazását, akkor a vita elbírálása során az adott fórum államának kollíziós joga határozza meg a szerződésre irányadó jogot, amely lehet akár az Egyezmény is, de ekkor már nem mint autonóm szabály.⁸⁷ Autonóm alkalmazásra jó példa a 268-as CLOUT számú ügy, melyben német eladó, mint felperes mandula krémet szállított francia vevőnek, mint alperesnek, s a perben a bíróság joghatósága is kérdéses volt. A német Szövetségi Legfelső Bíróság a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i Brüsszeli Egyezmény alapján joghatóságát a szerződés teljesítésének helyére alapozta, s mivel Németország és Franciaország is szerződő államok voltak, a CISG alapján határozta meg a teljesítés helyét, azaz eladó Németországi telephelyét jelölte meg a CISG 31. cikke alapján.⁸⁸

Annak meghatározása, hogy valamely állam mikor minősül Szerződő Államnak az Egyezmény záró rendelkezései adnak választ, különösen a 91., 99. és 100.

⁸⁶ idézi VÖRÖS im. 88. p.

⁸⁷ SZABÓ 2014. im. pp. 24-25.

⁸⁸ Bundesgerichtshof VIII ZR 145/95 CLOUT abstract no. 268, hivatkozva VÖRÖS im. pp. 97-98.

cikkek. Az államok azonban fenntartásokkal is élhetnek a 92. cikk (2) bekezdés, a 93. cikk (3) bekezdés és a 94. cikk (1) bekezdés rendelkezései szerint, mely esetekben nem alkalmazható a CISG.⁸⁹

A korábbi szabályozás, az ún. Hágai adásvételi jog – melyet egyébként csak 9 állam ratifikált – az alkalmazás feltételül csak azt kívánta meg, hogy felek különböző államokból származzanak, ezáltal lehetővé téve, hogy olyan felek, akik ugyan különböző államokból származtak, de olyanokból, amelyek nem vették át az egységesített adásvételi jogot, abba a helyzetbe kerülhettek, hogy szerződésüket az egységes jog szabályozta, amely azonban mindkét fél és államaik számára is idegen volt. Ezen követelményt nagyrészt elvetették a CISG megalkotásakor, de nem teljes egészében, hiszen az 1. cikk (1) bekezdés b) pontban megjelenik – ebben az esetben nem feltétlenül kell, hogy szerződő államok legyenek érintettek, elegendő, ha a fórum kollíziós joga Szerződő Állam jogának alkalmazására utal.⁹⁰

Kollíziós jogi úton nyer tehát alkalmazást az Egyezmény az ún. „kijelölő norma” alapján, azaz az 1. cikk (1) bekezdés (b) pont szerint, ha a szerződő felek telephelye ugyan nem részes állam területén található, de az eljáró fórum kollíziós szabálya valamely Szerződő Állam jogának alkalmazásához vezet, s jó példát hoz erre MÁDL és VÉKÁS: ha eladó telephelye egy részes államban van, azaz Magyarországon, vevő telephelye pedig Nagy-Britanniában található, amely nem részes állam, akkor az autonóm alkalmazás feltétele hiányzik – mégis alkalmazható lesz azonban az Egyezmény az eljáró fórumtól függetlenül, ugyanis az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról, azaz a Róma I. rendelet 4. cikk (1) bekezdés a) pontja szerint magyar eladó szokásos tartózkodási helye államának jogát, azaz a magyar jogot kell alkalmazni. A magyar jog pedig nemzetközi adásvételre az Egyezmény alkalmazását jelenti.⁹¹ A CISG 1. cikk (1) bekezdés a) ponttal szemben b) pont esetén tehát közvetett megoldásról van szó, a szerződésre az Egyezmény akkor is alkalmazható lesz, ha az a) pont feltétele nem áll fenn – a b) pont kiterjed azon esetekre, ha csak az egyik fél

⁸⁹ SZABÓ 2014. im. 25. p.

⁹⁰ SCHLECHTRIEM, PETER: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, In: Victoria University of Wellington Law Review, 2005/4, pp. 782-783.

⁹¹ MÁDL-VÉKÁS im. 289-290.p.

állama Szerződő Állam, ha egyik sem az, illetve akkor is alkalmazható, ha mindkét fél Szerződő Állam, de a jogvitát elbíráló fórum állama nem az.⁹²

Legegyszerűbb esetben az Egyezmény tehát akkor alkalmazható határokon átnyúló adásvételi szerződés kapcsán felmerült jogvitában, ha mindkét fél szerződő állam. Mi történik azonban akkor, ha valamelyik félről nem lehet megállapítani, hogy szerződő államnak minősül-e? Elsőre már maga a kérdés is helytelennek tűnik, hiszen nehéz elképzelni, hogy napjainkban ilyen tisztázatlan kérdések kapcsolódhatnak államokhoz, mint, hogy ne lehetne eldönteni részese-e egy egyezménynek vagy sem. Vannak azonban esetek, amikor igencsak komoly elméleti okfejtések szükségesek ennek eldöntéséhez. Az általam feldolgozott esetjogi gyakorlat kapcsán Hong Kong volt az a terület, mellyel kapcsolatban 3 jogeset 3 féle értelmezést tett lehetővé ugyanazon Bécsi Vételi egyezmény rendelkezésével összefüggésben. Két esetben arra a megállapításra jutott a bíróság, hogy nem alkalmazható a Bécsi Vételi Egyezmény, míg egy esetben alátámasztást nyert az alkalmazhatóság.

Az első ügy tényállása szerint egy francia cég telefonos alkatrészeket vásárolt a Hong Kong-i székhelyű vállalatától, a termékek azonban hibásak voltak, ezért a korábbi megegyezésnek megfelelően a vevő visszaküldte a terméket a gyártónak. Ezt követően eladó nem tett eleget kijavítási kötelezettségének, így vevő hivatalos okiratot állított ki a kártérítés érdekében. A francia Aix-en-Provence-i másodfokú bíróság csak részben adott helyt vevő kára és a kamatok tekintetében, döntését a Hong Kong-ban alkalmazandó jogra alapozta. Vevő fellebbezett, mivel a fellebbviteli bíróság nem a CISG-t alkalmazta. A kasszációs bíróság elutasította az érvelést a CISG 93. cikke alapján, amely megengedi bármely szerződő államnak, hogy egy vagy több területi egysége tekintetében nyilatkozzon arról, vajon alkalmazandó e az Egyezmény. A kasszációs bíróság ugyanis alátámasztást talált a benyújtott dokumentumok között egy feljegyzés formájában a francia kül- és európai ügyekért felelős minisztertől, aki megkérdezte a kínai hatóságokat a CISG alkalmazásának lehetőségéről Hong Kong vonatkozásában. A feljegyzés szerint a CISG nem szerepelt abban a nyilatkozatban, amelyet a Kínai Népköztársaság (Kína) 1997. június 20.-án az ENSZ főtitkáranál tett, s amelyben felsorolták azon egyezményeket, melyeknek

⁹² SZABÓ 2014. im. 25.p.

Kína részese volt és amelyek azon időponttól érvényesek Hong Kong területére is. A CISG Hong Kong 1997-es Kínához történő visszacsatolása előtt nem volt alkalmazható, és mivel Kína tett a 93. cikknek megfelelő nyilatkozatot a CISG letéteményesénél, amelyben nem szerepelt a CISG, a kasszációs bíróság megállapította, hogy a fellebbviteli bíróság helyesen döntött, amikor megtagadta a CISG alkalmazását. Az első ügyben tehát a CISG nem volt alkalmazható, mivel a Kína által tett nyilatkozat nem tartalmazta Hong Kong-ra nézve kötelező egyezmények között a CISG-t.⁹³

A második ügyben felperes Innotex Hong Kong-i cég nyomtató patronokat és a nyomtatóhoz szükséges egyéb termékeket árult. Amerikai vevők – ITM és Horei – teljes nyomtató patronokat rendeltek. Mivel a nyomtatópatronok a legnagyobb márkákkal is kompatibilisek voltak, a vevők azt kérték, hogy eladó adjon jogi véleményt, miszerint a patronok nem sértenek szellemi tulajdonjogot. Az Innotex állítása szerint az ITM és a Horei megszegték a szerződést, mivel megtagadták a fizetést és nem rendelték meg a megegyezés szerinti patronmennyiséget. Az ITM és Horei állítása szerint az Innotex nem adott jogi véleményt és hibás termékeket szállított, ezzel megsértette a szabadalmi jogokat, így mentesülnek a szerződéses kötelezettségek alól. Az Innotex beperelte az ITM-et, a Horei-t, valamint David and Horst Eiberger-t is, mint az ITM és Horei tulajdonosait. Felek tehát jelen esetben is vitatták, hogy Hong Kong szerződő állammak minősülne. Fentiekkel összhangban, ahhoz, hogy szerződő állammak minősüljön Hong Kong, egy 93. cikknek megfelelő írásbeli nyilatkozatra van szükség, amelyet letétbe kell helyezni az ENSZ főtitkáránál. Ha valamely tagállam nem tesz ilyen nyilatkozatot, akkor ezen állammak valamennyi területi egységére kiterjed a CISG hatálya. (CISG 93.cikk (4) bekezdés) Kína azonban a 93. cikk szerint hivatalosan nem nyilatkozott arról, hogy Hong Kong-ra nem vonatkozik a CISG. Ugyanakkor 1997-ben a kínai kormány letétbe helyezte az ENSZ főtitkáránál egy írásbeli nyilatkozatot, amely meghatározta mely egyezmények azok, amelyeknek Kína részese és amelyeknek érvényesülniük kell Hong Kong-ra is az átvételt követően. A CISG pedig nem volt ott a felsorolt 127 egyezmény között, utalva ezzel arra, hogy a kínai kormány nem szándékozta a CISG hatályát kiterjeszteni Hong Kong-ra. Az

⁹³ Cour de Cassation, 2008. április 2., Ügyszám: Pourvoi no. 04-17726, CLOUT szám: 1030

értelmezés egyébként összhangban van a Hong Kong-i Igazságügyi Minisztérium álláspontjával, a külföldi esetjoggal és a releváns tudományos kutatások nagy részével. A Hong Kong-i Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Jogi Részlege online listát vezet a hatályban lévő és Hong Kong-ra alkalmazandó egyezményekről, mely listán szintén nem szerepel a CISG. Ennek ellenére néhány kínai bíróság alkalmazta a CISG-t Hong Kong-i fél esetén is, a felek megállapodása alapján, vagy a nemzetközi kereskedelmi jogi gyakorlatot igazolván. Mindezek tekintetében Hong Kong nem minősül szerződő államnak az 1997. évi nyilatkozat alapján, így a bíróság megállapítása szerint a CISG nem alkalmazható.⁹⁴

A harmadik ügyben az Egyesült Államokban székhellyel rendelkező CNA International, Inc. („CNA”) hűtőket vásárolt meghatározott gyártóktól és ezen készülékeket értékesítette az USA-ban. A Guangdong Kelon Electrical Holdings Company, Limited („Guangdong”) kínai gyártó, amely hűtőket és fagyasztókat gyártott. A CNA állította, hogy Guangdong Kelon megszegte a felek közötti szerződést, mivel az általa szállított hűtők és fagyasztók nem voltak összhangban a szerződéssel, így a CNA állítása szerint kártérítésre jogosult a szerződésszegés miatt, míg Guangdong Kelon tagadja, hogy bármit rosszul csinált volna, vagy hogy a CNA valóban károkat szenvedett volna. A bíróság mindegyik fél keresetének részben helyt adott és részben elutasította. Jelen ügy érdekessége ugyanakkor az, hogy felperes az eljárás során memorandumot nyújtott be a jogválasztás kapcsán, melyben állította, hogy a CISG-t kell alkalmazni az ügyben. A Bíróság megállapítása szerint pedig felperes állítása helyes, és a CISG alkalmazandó. Ahhoz ugyanis, hogy a kínai kormány által 1997-ben az ENSZ főtitkáránál letett nyilatkozat a 93. cikknek megfelelő nyilatkozatnak minősüljön, két követelménynek kell, hogy megfeleljen a 93. cikk (2) bekezdése alapján: egyrészt be kell jelenteni az ENSZ főtitkárának, aki a CISG letétkezelője, s ennek a követelménynek meg is felel. Másodszor a nyilatkozatnak pontosan meg kell határoznia azon területi egységeket melyekre a CISG kiterjed – itt a bejelentő levél már nem felel meg a kívánalomnak, így Kína bejelentő levele nem minősül a 93. cikk szerinti nyilatkozatnak. A bejelentő levél egyébként kimondja,

⁹⁴ U.S. District Court, Northern District of Georgia, Atlanta Division, 2008. december 17., Ügyszám: 1:09-CV-547-TWT

hogy a kínai kormány külön megteszi a szükséges formális intézkedéseket bármely egyezmény esetén, amely nem szerepel a listán, de vonatkozik Hong Kong-ra – ez alapján a bejelentő levél Kína azon szándékát fejezi ki, hogy a CISG nem vonatkozik Hong Kong-ra. Csakhogy a 93. cikk (4) bekezdése értelmében: „Ha egy Szerződő Állam nem tesz e Cikk (1) bekezdése szerinti nyilatkozatot, az Egyezmény ennek az államnak valamennyi területi egységére kiterjed.” A Bíróság fenti okfejtése alapján Kína nem tett a 93. cikk szerinti nyilatkozatot, így ennek hiányában a 93. cikk (4) bekezdése alapján a CISG hatálya kiterjed Kína területi egységeire, azaz Hong Kong-ra.⁹⁵

Jól mutatja a bemutatott három eset, hogy ugyanazon rendelkezést a bírói fórumok mennyire másként tudják értelmezni. Az első esetben azért nem volt alkalmazható az Egyezmény, mert a fórum szerint az 1997-ben Kína által tett nyilatkozat nem tartalmazta a Hong Kong-ra kötelező Egyezmények között a CISG-t. A második esetben a bíróság ugyan elismerte amennyiben Kína nem tett volna nyilatkozatot úgy valamennyi területi egységére kiterjedne a CISG hatálya, azonban a 1997-es nyilatkozatot akként értékelte, hogy mivel abban nem szerepelt a CISG, mint Hong Kong-ra kötelező egyezmény, így Kína nem szándékozta a CISG hatályát kiterjeszteni Hong Kongra. Ebben az esetben hivatkozott a bíróság a Hong Kong-i Igazságügyi Minisztérium álláspontjára, az esetjogra és tudományos munkákra is, melyek azt támasztják alá, hogy nem alkalmazható Hong Kong-ra az Egyezmény.

Ezekkel szemben a harmadik esetben a bíróság a szóban forgó 1997-es nyilatkozatot úgy értékelte, hogy az nem felel meg a 93. cikkben foglaltaknak, így Kína nem tett a 93. cikknek megfelelő nyilatkozatot a CISG tehát alkalmazható Hong Kong vonatkozásában.

Az esetek elbírálása során fontos megjegyezni, hogy az USA tett a Bécsi Vételi Egyezmény 95. cikke szerinti kijelentést, miszerint rá nézve az Egyezmény 1. cikk (1) bekezdés b) pontja nem alkalmazható.⁹⁶

⁹⁵ U.S. District Court, Northern District of Illinois, Eastern Division, 2008. szeptember 3., Ügyszám: 05 C 5734

⁹⁶ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries-United.html> (2016. 12.13.)

4.2. A 7. cikk

A 7. cikk a Bécsi Vételi Egyezményben a következőképpen jelenik meg:

„(1) Az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és annak szükségességét, hogy elősegítse az Egyezmény egységes alkalmazását, valamint a jóhiszeműség érvényesítését a nemzetközi kereskedelemben.

(2) Az Egyezményben szabályozott ügyekkel összefüggő mindazokat a kérdéseket, amelyekre az Egyezmény kifejezett rendelkezést nem tartalmaz, az Egyezmény alapjául szolgáló általános elvekkel, vagy - ilyen elvek hiányában - a nemzetközi magánjog szabályai alapján alkalmazandó jog rendelkezéseivel összhangban kell megoldani.”

A 7. cikk jelentősége tagadhatatlan, amint azt már korábban írtam, hiszen a Bécsi Vételi Egyezmény általános rendelkezései között kapott helyet először olyan rendelkezés, amely követelményként fogalmazza meg az egyezmény alkalmazásának figyelemmel kísérését és egységes értelmezésének elősegítését.⁹⁷ Ezt követően a 7. cikk példáját követve az UNCITRAL által előkészített egyezmények utalnak azon szabályra, miszerint figyelembe kell venni azok nemzetközi jellegét és szükséges alkalmazásuk és értelmezésük során az egységességet elősegíteni.⁹⁸

A hivatalos Titkársági Kommentár nem szól sokat a 7. cikkről, ugyanakkor leszögezi a 7. cikk (1) bekezdése alapján, hogy mivel a nemzeti jogok szabályai az áruk adásvétele kapcsán nagy eltéréseket mutatnak megközelítés és megfogalmazás terén, így különösen fontos elkerülni az eltérő konstrukciókat a nemzeti bíróságokon az Egyezménnyel kapcsolatban. A 7. cikk tehát hangsúlyozza az Egyezmény értelmezésének és alkalmazásának fontosságát, kellő figyelemmel az Egyezmény nemzetközi karakterére, és az egységesség elősegítésének szükségességét.⁹⁹

HARRY M. FLECHTNER részletesen foglalkozik a 7. cikkel 1998-as tanulmányában, s annak jogegységesítő szerepével kapcsolatban le is szögezi, a CISG központi értéke és alapvető témája az egységesség kérdése. A szerkesztők célja az volt, hogy összhangot hozzanak létre a nemzetközi adásvétel szabályaiban, annak érdekében, hogy kiszorítsák azt a komplex és nehezen

⁹⁷ MILASSIN im. 59. p.

⁹⁸ BAZINAS im. 19.p.

⁹⁹ Titkársági Kommentár pp. 17-18.

kiszámítható rendszert, amely a nemzetközi adásvételt a különböző nemzeti jogok rendelkezései alapján meghatározta.¹⁰⁰

Érdekes, hogy VÖRÖS IMRE megfogalmazásában a 7. cikk azokra a veszélyekre tekintettel tartalmazza a jogegységesítési klauzulát, miszerint a nemzetközi jogegységesítés esetén nincs a nemzeti jogalkalmazó bíróságok felett álló „legfelső” bíróság, amely biztosíthatná az egységes értelmezést. Ez pedig annak veszélyével jár, hogy az egyes állami bíróságok saját dogmatikai felfogásuk szerint, saját tradícióikkal szétzilálják az Egyezmény gyakorlati alkalmazását, s így éppen a jogegységesítéstől várt előnyöknek szabnak gátat: nem lesz nemzetközileg egységes döntéshozatal. Ezért tartalmazza maga az Egyezmény a jogértelmezési szabályt, hogy lehetőleg elkerülje a nemzeti jogok elveire való hivatkozást.¹⁰¹ Hasonló érveléssel találkozhatunk a MÁDL FERENC és VÉKÁS LAJOS „*Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*” című könyvében: legnagyobb veszélyét a nemzetközi egyezmények által teremtett egységes jognak az jelenti, hogy a részes országok nemzeti bíróságai esetlegesen eltérő értelmezésű gyakorlatot alakítanak ki. A 7. cikk így értelmezési alapelvet fogalmaz meg az (1) bekezdésben, s az értelmezési szempontoknak ekkor az az elsődleges szerepük, hogy fékezzék a nemzeti bíróságokat, vagy akár a választottbíróságokat, nehogy önkéntelenül is saját jogukhoz forduljanak az Egyezmény alkalmazása során.¹⁰² Ilyen értelemben tehát a 7. cikk a felsőbb bírói fórum hiányát kiküszöbölő elvet fogalmaz meg, segítve ezzel az egyezmény céljának megvalósulását, azaz a gördülékenyebb és egységes jogalkalmazás elősegítését.

A CISG. 7. cikk (1) bekezdésében található utalás a jóhiszeműség elvére is, miszerint ezen elv érvényesülését elő kell segíteni a nemzetközi kereskedelemben. A Titkársági Kommentár szerint a jóhiszeműség elvének számos alkalmazási formája jelenik meg az Egyezményben, mégpedig olyan módon megnyilvánulva, hogy elősegítse a jóhiszeműség elvének betartását a nemzetközi kereskedelemben, különösen a következő cikkekben: 16. cikk (2)

¹⁰⁰ FLECHTNER, HARRY M.: The Several Texts of the CISG in a Decentralized System - Observations on Translations, Reservations and other Challenges to the Uniformity Principle in Article 7(1). *Journal of Law and Commerce* 1998/17., 187.p.

¹⁰¹ VÖRÖS im. 102. p.

¹⁰² MÁDL– VÉKÁS im. 297. p.

bekezdés b) pont „Az ajánlatot azonban nem lehet visszavonni b) ha az ajánlat címzettje ésszerűen bízhatott abban, hogy az ajánlat visszavonhatatlan és a címzett az ajánlatban bízva járt el.”, 21. cikk (2) bekezdés: „Ha az elkésett elfogadást tartalmazó levél vagy más irat arra utal, hogy azt olyan körülmények között adták fel, hogy szabályos továbbítása esetén megfelelő időben érkezett volna az ajánlattevőhöz, az elkésett elfogadás hatályosnak minősül, kivéve, ha az ajánlattevő késedelem nélkül szóban úgy tájékoztatja az ajánlat címzettjét, hogy ajánlatát hatálytalannak tekinti, vagy részére ilyen értelmű értesítést küld.”, 29. cikk (2) bekezdés „Azt az írásbeli szerződést, amely olyan rendelkezést tartalmaz, hogy módosításához vagy megegyezéssel történő megszüntetéséhez írásbeli alak szükséges, nem lehet más formában módosítani vagy megegyezéssel megszüntetni. Az egyik fél magatartása azonban annyiban kizárhatja az ilyen rendelkezésre való hivatkozást, amennyiben a másik fél erre a magatartásra alapozott.”, s ezeken kívül még számos esetet hoz fel a Titkársági Kommentár, valamint leszögezi, a jóhiszeműség elve ennél szélesebb körű, mintsem az előbb említett példák és az Egyezmény valamennyi rendelkezésének értelmezése és alkalmazása során alkalmazandó.¹⁰³

BENEDICT SHEEHY a Canberra-i egyetemről 2004-es cikkében a jóhiszeműség elvét vizsgálta a CISG-ben, nagyszámú eset feldolgozásával. Szerinte a korrekt értelmezéstől függetlenül a gyakorló jogászoknak és az akadémikusoknak is figyelemmel kell lennie a jogtudomány fejlődésére, így a feldolgozott esetek alapján megállapította, erős minta van kialakulóban, vezető minta, míg tételszerűen inkorrektül hivatkoznak¹⁰⁴. Konklúziójában elmondja, a nemzeti bíróságok anélkül alkalmazzák a jóhiszeműség elvét, hogy meghatároznák annak tartalmát vagy alkalmazásának értelmét, így mindig máshogy írják le ezen elvet, megnehezítve ezzel a kereskedők és jogi képviselők munkáját. Egységes értelmezés hiányában az elv homályos fogalomnak tekinthető, mely valószínűleg több bajt okoz, mint amennyit megold.¹⁰⁵

Az Egyezmény 7. cikk (2) bekezdése a joghézag problémáját igyekszik orvosolni, mégpedig egy ún. középutas megoldás révén: a felmerülő joghézagot elsősorban az Egyezmény általános jogelvei szerint kell kitölteni, s csak ilyen lehetőség hiányában kell a kollíziós jogot segítségül hívni, s az aszerint irányadó nemzeti

¹⁰³ Titkársági Kommentár 18.p.

¹⁰⁴ SHEEHY, BENEDICT: Good faith in the CISG: The Interpretation Problems of Article 7. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=777105 (2017.01.12.) 3.p.

¹⁰⁵ SHEEHY im pp. 45-46.

jogot alkalmazni az Egyezmény hiányzó szabálya helyett. A bírónak tehát elsősorban arra kell törekednie, hogy az ügyet az Egyezmény saját elvei alapján oldja meg, a joghézagot eszerint töltsse ki, őrizve ezzel az Egyezmény integritását, s csak ennek hiányában a kollíziós jog szerint meghatározott nemzeti jog szerint.¹⁰⁶ Ez az alapvető irányelv könnyen értelmezhetőnek tűnik, azonban számos nehézség merülhet fel az Egyezmény 7. cikk (2) bekezdésének alkalmazása esetén – ezen nehézségek pedig különböző aspektusokból eredhetnek. Először is nem értelmezhető külön a 7. cikk (2) bekezdése, mivel a 7. cikk (1) bekezdésében foglalt Egyezményi értelmezés és a 7. cikk (2) bekezdésének hézagkitöltő rendelkezése kölcsönös hatással vannak egymásra. Továbbá néha azt is nehéz megállapítani, hogy vajon az ügyben az Egyezmény vagy más jog alkalmazandó-e. S végül az általános elvekre nem csak a joghézag kitöltése során hivatkoznak, hanem azon vitákat is előbbre viszi, ahol az egyes rendelkezések értelmezése nem világos.¹⁰⁷

Az általam vizsgált 1020-as CLOUT számú ügy jó példa a 7. cikk (1) és (2) alkalmazására is, hiszen az esetben mindkét bekezdésre hivatkoznak. Az ügy tényállása szerint szerb eladó és albán vevő értékesítési és forgalmazási szerződést kötöttek, 2007. december 31-ei lejárattal. A választottbírósági klauzula azonban nem évült el, mivel felek kikötötték, hogy az a megszűnéstől és lejárattól függetlenül tovább él. Kikötötték továbbá azt is, hogy választottbírósághoz fordulnak amennyiben a közöttük felmerült vita nem oldható meg békésen 30 napon belül. Mivel vevő elmulasztotta fizetési kötelezettségét a kézbesítéstől számított 45 napon belül, így eladó kezdeményezte a választottbírósági eljárást.

Az ügyben alkalmazandó CISG 78. cikk értelmében eladó kamatra volt jogosult a vételár tekintetében, amelyet vevő elmulasztott megfizetni. Mivel azonban a CISG nem határozza meg a kamat mértékét, a választottbíró az egyezmény 7. cikkével összhangban kellett, hogy meghatározza azt, különös tekintettel a teljes kompenzáció elvére. A választottbíró ugyanakkor elmondta, hogy ezzel eladó nem kerülhet kedvezőbb helyzetbe, mint amiben akkor lett volna, ha a

¹⁰⁶ MÁDL– VÉKÁS im. 298. o.

¹⁰⁷ JANSSEN, ANDRE – KIENE, SÖRREN CLAAS: The CISG and Its General Principles, CISG METHODOLOGY, Janssen, Meyer, eds., pp. 261-285., Sellier: Munich, 2009.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1595989 (2016.12.14.)

szerződést teljesítik – így úgy döntött a szerb jog nem alkalmazható, mivel az az eladó túlkompenzálását eredményezné.¹⁰⁸ Választottbíró az egységes jogalkalmazás elősegítése céljából alkalmazta a 7. (1) bekezdést, valamint a kamattal kapcsolatos joghézag miatt pedig a 7. cikk (2) bekezdést, a jóhiszeműség elve alapján pedig megállapította, hogy eladó túlkompenzálása méltánytalan lenne.

4.3 A 9. cikk

A Bécsi Vételi Egyezmény 9. cikke:

„(1) A feleket köti minden szokás, amelynek alkalmazásában megegyeztek és minden gyakorlat, amelyet egymás között kialakítottak.

(2) Ellenkező megállapodás hiányában a feleket úgy kell tekinteni, mint akik szerződésükre vagy annak megkötésére hallgatólagosan alkalmazni rendelkeznek minden olyan szokást, amelyet ismertek vagy ismerniük kellett, továbbá amely a nemzetközi kereskedelem széles körben ismert és amelyet a kereskedelem szóban forgó ágában használatos szerződéstípus körében rendszeresen alkalmaznak.”

A CISG 9. cikke vonatkozásában a Titkársági Kommentár kimondja, ez határozza meg a felek közötti szokások és gyakorlatok kötelező erejének terjedelmét. Az (1) és (2) bekezdés együttes hatására azon szokások, melyekben felek megegyeztek, kötelezik őket, s ezen megállapodás lehet kifejezett vagy hallgatólagos. Ahhoz azonban, hogy a megállapodásban a felekre kötelező erejű szokás legyen, az adott szokásnak két feltételnek kell megfelelnie a 9. cikk szerint: egyrészt olyannak kell lennie, „*amelyet ismertek vagy ismerniük kellett*” és „*amely a nemzetközi kereskedelem széles körben ismert és amelyet a kereskedelem szóban forgó ágában használatos szerződéstípus körében rendszeresen alkalmaznak.*”¹⁰⁹

EÖRSI GYULA ebben a körben hívja fel a figyelmet a CISG és elődje, az ULIS közötti különbségre a szokások szabályozása kapcsán: az ULIS szerint feleket akkor kötik a szokások, ha azokat általában alkalmazandónak tartják szerződéseikre, míg a CISG megköveteli, hogy felek legalább ismerjék vagy

¹⁰⁸ Foreign Trade Court of Arbitration attached to the Serbian Chamber of Commerce, 2009 január 28., CLOUT abstract no. 1020, Ügyszám: T-8/08.

¹⁰⁹ Titkársági Kommentár 19.p.

ismerniük kellene az adott releváns szokást¹¹⁰ RÉCZEIT hivatkozva EÖRSI álláspontja szerint az első megközelítés az erősebb feleknek kedvez, míg a második a gyengébbeknek. Az első tehát szélesebb körben biztosítja a szokások alkalmazási körét, a második korlátozza azt és ezáltal a CISG alkalmazási lehetőségét szélesíti.¹¹¹ További különbség, hogy az ULIS a szokásokat akkor is elismeri, ha azok helyi szintűek, míg a CISG a szokásokat a széles körben ismert szokásokra korlátozza. A legfontosabb különbség talán az, hogy az ULIS szerint a szokások dominálnak a jog felett konfliktus esetén, még az imperatív szabályokkal szemben is, míg a CISG megengedi a feleknek, hogy alkalmazhatóvá tegyenek szokásokat, azaz a jog imperatív szabályai a szokások felett állnak. Ugyanakkor tény, hogy a CISG 6. cikkének értelmében nem tartalmaz imperatív rendelkezéseket a 12. cikk kivételével, az eltérés a két szabályozás között mégsem olyan számottevő.¹¹² A meghatározó faktor, hogy bizonyos szokás hallgatólagosan elfogadottnak minősüljön a szerződés vonatkozásában a CISG 9. cikk (2) bekezdése szerint gyakran attól függ, hogy a szokás vajon „*a nemzetközi kereskedelemben széles körben ismert és amelyet a kereskedelem szójában forgó ágában használatos szerződéstípus körében rendszeresen alkalmaznak.*” A felekre tehát azért kötelezőek a szokások, mert azokat hallgatólagosan vagy kifejezetten belefoglalták a szerződésbe, így ezek lesznek alkalmazhatók a felek autonómiájára a CISG összeütköző rendelkezései helyett. A Titkársági Kommentár továbbá kimondja, a felek az ügyletet korlátozhatják meghatározott termékre, régióra vagy akár a kereskedelmi partnerek vonatkozásában is.¹¹³

A kereskedelmi szokások fontosak, szélsőséges esetben kiegészítésül szolgálhatnak a szerződés során, ha az valamely kérdést nem szabályoz. A CISG 9. cikke határozza meg mely szokások válnak a szerződés tartalmává: az (1) bekezdésben a felek kikötése révén, míg a (2) bekezdés e nélkül teszi a szerződés

¹¹⁰ EÖRSI GYULA: General Provisions, In: GALSTON & SMIT (szerk.): International Sales: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, 1985., elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/eorsi1.html#48> (2016.12.30.) pp. 2.22.-2.23.

¹¹¹ RÉCZEI LÁSZLÓ: The Rules of the Convention Relating to Its Field of Application and to Its Interpretation, Problems of Unification of International Sales Law, Working papers submitted to the Colloquium of the International Association of Legal Science, Potsdam, August 1979, Oceana Publications 1980., 83. p. hivatkozva EÖRSI im. p.2.23.

¹¹² EÖRSI im. 2.23.p.

¹¹³ Titkársági Kommentár 19.p.

részévé az adott szokást. Előbbi esetben a diszpozitív szabályozás révén kötnek ki szokást – akár nemzetit vagy nemzetközit – így a szerződéses megállapodás megelőzi az Egyezmény rendelkezéseit. Ehhez képest a második esetben ki nem kötött szokás fog érvényesülni, amely csak nemzetközi szokás lehet – hallgatóság esetén érvényesülő kiegészítő szabály ez, mely szűkítő feltételekkel alkalmazható. Ilyen például, hogy a szokást a felek ismerték vagy ismerniük kellett, széles körben ismert legyen, vagy a kereskedelem adott ágában azt rendszeresen alkalmazzák.¹¹⁴ Érdekes megállapítások továbbá, hogy ha a kifejezetten kikötött, illetve a ki nem kötött, de ki sem zárt kereskedelmi szokások egymással összeütköznek, úgy az előbbi képezi a szerződés részét. Egyértelmű szabályozás hiányában – MÁDL FERENC és VÉKÁS LAJOS eddigi kommentárok alapján megfogalmazott véleménye szerint – a fikciós módon érvényesülő szokások is megelőzik az Egyezmény diszpozitív szabályait.¹¹⁵ További érdekessége jelen cikknek, hogy a Bécsi Konferencia szovjet delegációjának egyik tagja szerint a 9. cikk az egyik legerősebben vitatott rendelkezés volt az Egyezmény előkészületi megbeszélései során, a végső tervezet azonban kompromisszumokon nyugodott.¹¹⁶

A nemzetközi kereskedelemben spontán kialakuló szokások hatása és azok pontos meghatározása mindig is vitatott volt. A jogegységesítő egyezmények rendelkezéseinek helyettesítése kereskedelmi gyakorlattal sokak által kritizált szabályozás. A kereskedelmi szokások döntőbíró általi inkorporálása a felek helyett ellentmond a felek akaratit autonómiájának, illetve a gazdasági hatékonyságnak. Fontos ugyanakkor, hogy a modern kereskedelmi tranzakciók rendkívül komplexek, így a hatékonyság és a profit a sebességen és a mennyiségen múlik – a felek nem tudnak minden egyes lehetséges problémát megjelölni a szerződéssel kapcsolatban. A kereskedelmi szokások képesek azonban a szerződéses joghézagok kitöltésére és a szerződéses kifejezések értelmezésére.¹¹⁷

¹¹⁴ VÖRÖS im. pp. 106-107.

¹¹⁵ MÁDL– VÉKÁS: im. 301. p.

¹¹⁶ BAINBRIDGE, STEPHEN: Trade Usages in International Sales of Goods: An Analysis of the 1964 and 1980 Sales Conventions, *Virginia Journal of International Law* 1984/24. 637.o.

¹¹⁷ PAMBOUKIS, CH.: The Concept and Function of Usages in the United Nations Convention on the International Sale of Goods, *Journal of Law and Commerce* 2005-06/25., 107. p.

Kérdés azonban, hogy miként lehet megítélni a kereskedelmi szokásokat úgy, hogy azok valóban alkalmazhatók legyenek egy szerződés vonatkozásában. Az általam a CISG 9. cikke kapcsán vizsgált 107309 /HA ZA 03-2099 számú ügyben vevő beperelte eladót 544,635 EUR és kamatai erejéig 2003. június 5-étől számítandóan, valamint kérte, hogy eladót kötelezzék az eljárási költségek megfizetésére. Vevő elmondta, hogy eladóval szerződést kötöttek speciális összetételű virágföld szállításáról. 2002. május 17. és 2002. május 31. között eladó 6 kamionnyi virágföldet szállított. Később azonban kiderült, hogy nem volt benne a kívánt anyag, így eladó nem tett eleget szerződéses kötelezettségének. Ennek eredményeképpen vevőnek meg kellett semmisítenie a túlevelűeket, melyek ebben a virágföldben voltak. A keletkezett kár mértékét szakértő állapította meg. A CISG 35. és 74. cikkei alapján, mely jogot eladó elfogadhatónak nyilvánított – vevő kérte, hogy eladót kötelezzék veszteségeinek kompenzálására. Eladó védekezésként kérte a bíróságot, hogy állapítsa meg, nincs joghatósága a vita rendezésére, valamint vevőt kötelezzék az eljárási költségek megfizetésére. Ennek alátámasztására eladó általános feltételeire hivatkozott, melynek 8. cikke tartalmazott fórumválasztási klauzulát, miszerint az eladó telephelye szerinti, azaz a német bíróságnak van joghatósága az ügy elbírálására. A közbenső eljárásban fontos kérdés volt, hogy eladó általános szerződési feltételei alkalmazandóak-e a megállapodásra, ahogyan arra eladó hivatkozott, vevő pedig kétségbe vonta. A vitát az alkalmazandó anyagi jogi rendelkezésekkel összhangban kell eldönteni, amely alkalmazandó a megállapodásra a nemzetközi magánjog alapján. Ez a jog elsősorban a CISG rendelkezéseit takarja, mivel azonban a CISG nem tartalmaz kikötést az általános szerződési feltételek alkalmazására vonatkozólag, így jelen kérdéseket a hézagkitöltő jog alapján kell megválaszolni (CISG 7. cikk (2)).

Az Egyezmény a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról, aláírásra megnyitva Rómában 1980. június 19-én, azaz az ún. Római Egyezmény 4. cikk (1) bekezdés értelmében ez a jog azon ország joga, amelyhez a szerződés a legszorosabban kapcsolódik, illetve a (2) bekezdés értelmében azon országgal áll a legszorosabb kapcsolatban a szerződés, ahol a szerződés jellegéből adódó teljesítést végző félnek a szerződés megkötésekor a szokásos tartózkodási helye található. Fontos megjegyezni, hogy a szerződés megkötésekor eladó nem

jelezte, hogy általános szerződési feltételei alkalmazandók. Ahhoz azonban, hogy azok mégis alkalmazhatók legyenek, mindezek tükrében ezt nem csak a CISG, de a német jog is megkívánja.

Az a tény, hogy eladó szállítólevelein szerepeltek az eladó általános feltételei, még nem jelenti azt, hogy a teljesítés után kommunikált általános feltételek alkalmazandók lennének. Lényeges megállapítás ugyanis, hogy a felek korábban nem üzleteltek egymással, így nem létezett kereskedelmi gyakorlat közöttük, mely megengedné az általános feltételek hallgatólagos elfogadását, így a CISG 9. cikke a bíróság szerint nem alkalmazható. A szállítólevelek csupán arra szolgálnak bizonyítékkul, hogy a kérdéses áruk megérkeztek ahhoz, aki az átvételre jogosult. A megállapítás tehát az, hogy eladó általános feltételei nem alkalmazandók a felek közötti megállapodásra és így nincs érvényes rendelkezése a felek közötti fórumválasztás vonatkozásában.¹¹⁸

Egy másik, a CLOUT 827-es számú ügyben a holland másodfokú bíróság más érvelés alapján nem fogadta el az általános szerződési feltételek alkalmazhatóságát. A tényállás szerint belga cég eladott és kézbesített egy készüléket egy holland vállalat számára, s az eladó által küldött számla a következő kikötést tartalmazta: az áruk mindaddig a mi tulajdonunkban maradnak, amíg a teljes vételárát meg nem kapjuk. Hasonló kikötést tartalmaztak továbbá eladó általános feltételei is, mely alapján a szállított áru tulajdonjoga mindaddig az eladót illeti, amíg annak teljes vételárát ki nem fizetik, értve ezalatt, hogy a vevő nem adhatja el újra az árukat, ill. nem adhatja biztosítékba. Ennek ellenére a holland cég a teljes vételár megfizetése nélkül eladta az árut harmadik félnek, majd visszalízingelte azt. A belga eladó állítása szerint a holland vevő jogellenesen cselekedett, mivel a teljes vételár megfizetése előtt harmadik félnek az árut eladta, s megsértette a tulajdonjog fenntartást. Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint vevő – azzal, hogy nem tiltakozott a belga cég számláján szereplő tulajdonjog fenntartás ellen – értelemszerűen elfogadta a tulajdonjog fenntartást a CISG 18 cikk. (3) bekezdés, 8. és 9. cikk értelmében. Az elsőfokú bíróság további meghatározása szerint a vevő ugyan jogsértést követett el, de nem volt megállapítható, hogy volt okozati összefüggés a belga eladó által elszenvedett kár és a jogsértő cselekmény között, így elutasította a keresetet és

¹¹⁸ Arrondissementrechtbank Arnhem, 2004. március 17., Ügyszám: 107309 /HA ZA 03-2099

eladót kötelezte az eljárási költségek megfizetésére. A fellebbezésben a belga cég ezen döntést helytelennek tartotta, a holland vállalat pedig vitatta, miszerint értelemszerűen elfogadta volna a belga cég tulajdonjog fenntartását.

A másodfokú bíróság a CISG 1. cikke alapján határozta meg illetékességét az ügyben. Azt a kérdést azonban, hogy eladó és vevő megállapodtak-e a tulajdonjog fenntartásról, vagy, hogy a belga cég általános szerződési feltételei és azzal együtt a tulajdonjog fenntartás alkalmazhatók-e, a CISG 14. és 19. cikkei, ill. a 8. és 9. cikkek szerint kell meghatározni. Itt érdemes megjegyezni, hogy a bíróság – legalábbis az angol nyelvű ítéletben – nem tesz említést arról, hogy a CISG az általános feltételek alkalmazása kapcsán nem tartalmaz rendelkezést. Az előző esettel ellentétben itt azonban nyilvánvaló volt, hogy a felek rendszeres üzleti kapcsolatban álltak egymással, valamint az is, hogy a belga eladó számláin mindig feltüntette a tulajdonjog fenntartást, mely a vételár teljes megfizetésétől függött, ugyanakkor az adásvételi szerződésben nem volt feltüntetve ilyen kikötés.

A kérdés tehát az volt, tudja-e érvényesíteni a tulajdonjog fenntartást eladó vevővel szemben a 18. cikk ellenére azon az alapon, hogy felek korábban többször is üzleteltek egymással – a válasz pedig nemleges. Mivel nem volt bizonyíték, hogy a tulajdonjog fenntartás bevett gyakorlat vagy szokás lenne felek között, mely a holland vevőt kötelezné, valamint a holland cég a tulajdonjog fenntartásról csak a számla megérkezését követően szerezhetett tudomást, így nem állítható, hogy a CISG 18., 8. és 9. cikkei értelmében vevő beleegyezett és elfogadta volna a tulajdonjog fenntartást. Eszerint nem volt megállapodás arról, hogy a készülék szállítása a tulajdonjog fenntartás függvénye lenne, és így alaptalan a belga cég állítása a holland vállalat jogsértését illetően. A másodfokú bíróság megerősítette az elsőfokú bíróság döntését, de kijavította az érintett jogra vonatkozó részeket.¹¹⁹

Jól tükrözi a két eset, hogy a különböző bírói fórumok milyen eltérő módon tudnak eljutni egyazon következtetésre: míg első esetben a bíróság figyelembe vette azon tényt, hogy a CISG nem tartalmaz rendelkezést az általános szerződési feltételekre, s ezért a Római Egyezmény szabályait is felhívta, azaz

¹¹⁹ Hof 's-Hertogenbosch, Holland másodfokú bíróság, 2007. május 27. (közzététel 2007. június 13, CLOUT abstract no. 827, Ügyszám: C051069/HE)

annak alapján a német jogra is tekintettel volt, addig második esetben sem az elsőfok, sem a másodfok nem hivatkozott a CISG 7. cikkére, kizárólag a Bécsi Vételi Egyezmény rendelkezései alapján jártak el. Mindkét esetben fontos és döntő szempont volt ugyanakkor, hogy amennyiben a szerződéskötéskor nem kerülnek feltüntetésre az általános feltételek, illetve másik fél az általános szerződési feltételekről csak utóbb, a teljesítést követően szerez tudomást, úgy azok nem lesznek alkalmazhatók.

Véleményem szerint mind a 9., mind a 7. cikk joghézag kitöltő szerepe fontos, hiszen a felek érdekeit és az Egyezmény célját szolgálják: azt, hogy nemzetközi kereskedelmi vita esetén megkönnyítsék a konfliktus megoldását, még abban az esetben is, ha felek nem rendeztek minden eshetőséget szerződésükben. Jelen cikkek alkalmazásának kérdésében azonban végső soron mindig az eljáró fórum dönt, mely államonként eltérő eredményekre vezethet.

5. Megállapítások

Az ismertetett szakaszok és azok joggyakorlata alapján még inkább nyilvánvalóvá válik a Bécsi Vételi Egyezmény szerepének egyre növekvő jelentősége a nemzetközi kereskedelemben, s az ennek során tapasztalt értelmezési kérdések megmutatták az Egyezmény céljának megvalósulása előtt még rögzös út áll. Meglátásom szerint a különböző szerzők érveléseit is megvizsgálva, valamennyi általam vizsgált Bécsi Vételi Egyezmény rendelkezés saját tanulmányt érdemelne, tekintettel azok összetettségére és a vizsgált témakörök jelentőségére.

Az egységes értelmezés mindig érdekes felvetéseket szül, így jelen tanulmányban megpróbáltam képet adni a felmerülő problémákról, a már rendelkezésre álló megoldások egy részéről, s a különböző nemzetiségű és elveket képviselő szakértők hozzáállásáról. Véleményem szerint igazi megoldást az egységes bírói fórum felállítása jelenthetne, mely adott esetben nagyban hozzájárulna az egységes értelmezés és jogalkalmazás elősegítéséhez. Az általam vizsgált anyagok és esetek kapcsán kirajzolódott, hogy az egyes rendelkezések többféleképpen értelmezhetők az adott fórum függvényében, s noha rendelkezésre állnak különböző eszközök ennek kiküszöbölésére, valódi

megoldásként nem szolgálnak. Véleményem szerint az Egyezmény szövegének módosítása, mint esetleges jogegységesítési törekvés nem lenne megfelelő út, hiszen egy olyan egyezményről beszélünk, melynek több, mint 80 részese van igen eltérő álláspontokkal, jog- és értékrendszerrel. Meglátásom szerint a már elért eredményekre kell koncentrálni, s azokat továbbfejleszteni, nem pedig tovább nehezíteni a helyzetet. Az egységes bírói fórum felállítása mellett számos érv hozható fel – tényleges egységes jogalkalmazás, iránymutató döntések születése, esetleges következetlenségek kiküszöbölése – és a jövőre nézve mindenképpen megfontolandó megoldási lehetőséget jelent. Addig is azonban MARTIN F. KOEHLER azon véleményével értek egyet, miszerint ha az adott jogot nem alkalmazzuk, akkor abból nem is származhat hasznunk¹²⁰ elvet kellene átültetni a gyakorlatba, s élni a lehetőséggel, hogy rendelkezésre áll egy egységes, határokon átnyúló szabályanyag, mely segítségünkre lehet egy-egy jogvita megoldása során.

A hazai jog alkalmazása ugyan biztos támpontot jelenthet, de érdemesebb jól körbejárni a kérdést, hiszen előfordulhat, hogy a fél számára a Bécsi Vételi Egyezmény előnyösebb rendelkezésekkel szolgálhat a konfliktus során, mint a nemzeti szabályok. Mindehhez azonban a nemzetközi adásvételi jog kapcsán elért egységes jog ismeretére van szükség, s a vonatkozó esetjog ismeretében vagy legalább a megismerés lehetőségének megteremtésével talán közelebb juthatunk a célhoz: egységes és egyszerűbb nemzetközi szabályok a határon átnyúló kereskedelmi ügyletekben.

¹²⁰ KOEHLER im.

SZAKÁLY ZSÓFIA

A vevő megvizsgálási kötelezettsége és az értesítési határidő a nemzetközi adásvételi szerződések bírói gyakorlatában

Az emberi közösségek életének szerves részét képezi a kereskedelem, napjaink globalizálódott világában pedig a nemzetközi ügyletek pótolhatatlan szereppel bírnak. A világkereskedelemben a gördülékeny és működőképes áruforgalom biztosítása érdekében elengedhetetlen feltétel egy olyan jogszabályi közeg megteremtése, amelyben a résztvevő jogalanyok azonos kereskedelmi normák hatálya alatt állnak. Nélkülözhetetlen az ilyen szabályrendszer jelenléte, hiszen így is számos akadály, például a nyelvi különbségek, a földrajzi távolság, az eltérő kultúrák, kereskedelmi szokások mind-mind olyan tényezők, amelyek potenciális problémaként merülnek fel egy-egy ügylet lebonyolítása során. Egy olyan egységes normarendszer szükséges tehát, amelyben a jogalanyok gazdasági érdekeinek előmozdítása hatékonyan megvalósítható. Ez a szempont ösztönzi a gazdasági szereplőket a csatlakozásra.

A Bécsi Vételi Egyezmény - az Egyesült Nemzeteknek az áruk adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye, - amelyet Magyarországon az 1987. évi 20. törvényerejű rendelet hirdtetett ki,¹²¹ az ingók adásvételére vonatkozó szabályozást hivatott egységesíteni (továbbiakban: Egyezmény, Bécsi Vételi Egyezmény, CISG vagy Konvenció). Annak ellenére, hogy az Egyezmény teljes körűen nem szabályozza a különböző államokat érintő import-export ügyleteket, csupán az adásvételi

¹²¹ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna, 1980) (CISG).

szerződések megkötését, illetve a felek jogait és kötelezettségeit¹²² tekintve határoz meg előírásokat, a gyakorlati jelentősége vitathatatlan. A körülmények változatosága és az élet adta számtalan lehetőség következtében azonban a nemzetközi kereskedelmi gyakorlat nehezen kiszámítható. A kézirat lezárásakor 85 ország¹²³ részese a Bécsi Vételi Egyezménynek – számos, a világkereskedelemben kiemelkedő szereppel bíró államot is beleértve,¹²⁴ - azonban a jogviták felmerülésekor már a konvenció alkalmazása, alkalmazhatósága is problémaként merül fel a bíróságok előtt. Első, megvizsgálandó, eldöntendő kérdésként az érintett felek jogvitájában az eljáró jogalkalmazói fórum az alkalmazhatósági kérdéssel foglalkozik. Ha az alkalmazhatóság egyértelmű, vagy pedig megállapításra kerül, következő problémaként a jogalkalmazás során az egységes értelmezés hiánya jelenik meg a részletszabályok tekintetében, hiszen az egyes rendelkezések kapcsán nincs egyöntetű álláspont. Emiatt különböző nemzetek bíróságain, választottbíróságain valamint különböző szintű fórumokon eltérő ítéletek születnek egy-egy ügy vonatkozásában.

Írásom témáját tekintve külön kiemelendő, hogy a Bécsi Vételi Egyezmény nem tartalmaz konkrét szabályt arra, hogy a megvizsgálási kötelezettségét a vevő milyen formában teljesíti a CISG előírásainak megfelelően, továbbá a hibás teljesítésre vonatkozóan sem található definíció a rendelkezések között. Emellett a vevő megvizsgálási kötelezettségéhez kapcsolódóan az értesítés küldésére előírt határidő sem pontosan meghatározott, hanem csupán az észszerű idő fogalmával, mint szubjektív kategóriával találkozhatunk a 39. cikkben. Igaz, hogy a határidők konkrét, esetleg napra pontos szabályozása a Bécsi Vételi Egyezményben szigorú és indokolatlan elvárás jelentene, azonban a viszonyítási alap hiánya valamint a rendkívül tágan értelmezhető fogalom - amely egyértelműen a bírói mérlegelést teszi szükségessé - olyan különbségekhez vezetnek a jogalkalmazás során, hogy azok konvenció szabályrendszerének kiszámíthatatlanságát eredményezik. Az eltérő értelmezés pedig különböző

¹²² Bécsi Vételi Egyezmény 4. cikke értelmében.

¹²³ 2016. október 19-én, az UNCITRAL adatszolgáltatása alapján.

¹²⁴ Például Kína, az Amerikai Egyesült Államok is részesei az Egyezménynek.

döntésekhez, azokat alátámasztó indokolásokhoz vezet a bírói mérlegelés függvényében.

Jelen munka kutatási célja annak megállapítása, hogy vajon az Egyezmény 33., 35., illetve 38. és 39. cikkének alkalmazása során, - az említett cikkeken előírt feltételek vonatkozásában - az ítélkező fórumok döntéseiben megfigyelhető-e valamilyen törvényszerűség, egyfajta egységes álláspont az egyes ítéletek indokolásában hivatkozott releváns tények, adatok, bizonyítékok értékelése során, vagy pedig ítélkezési gyakorlat inkonzisztensnek mondható és a joggyakorlatból megállapítható az, hogy eltérő döntések születnek.

1. A Bécsi Egyezmény általános áttekintése és az értelmezés problémái

Már 1930-ban megindult az adásvételi szerződésekre vonatkozó szabályok egységesítése az UNIDROIT keretében, amelynek eredményeként született meg a Bécsi Vételi Egyezmény. Ez a jogegységesítés azt jelentette, hogy anyagi jogi értelemben azonossá vált minden szerződő államban az alkalmazandó jogszabály, a nemzetközi adásvételi szerződések tekintetében. A megalkotási folyamat során a célkitűzés a felek jogainak és kötelezettségeinek, valamint a szerződések alakiságára vonatkozó szabályozás egységesítésére irányult. 1964-ben Hágában két egyezmény aláírása történt meg a konferencia keretében, viszont ratifikációra már csak kevés országban került sor, így az 1972-es hatálybalépés ellenére az egyezmények felülvizsgálata vált indokolttá, amelyet az UNCITRAL, mint az ENSZ szakosított szerve végzett el. Az új normaszöveg már a nemzetközi konszenzust jelenítette meg és nem csak a fejlett országok érdekei kerültek előtérbe, mint az 1964-ben elfogadott két konvencióban. 1980-ban Bécsben rendezett diplomáciai konferencián – amelynek EÖRSI GYULA magyar professzor volt az elnöke - elfogadásra került a Bécsi Vételi Egyezmény. A résztvevő államok közül hat ország a konferencia keretében aláírta az Egyezményt, azonban a megfelelő számú ratifikáció csak majdnem tíz évvel később, 1988. január 1. napján léptette hatályba a Konvenciót.¹²⁵

¹²⁵ VÖRÖS IMRE: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II. kötet. Budapest, KRIM Bt. 2004. pp. 82-84.

Az CISG megalkotásának folyamatában, annak előkészítése során figyelembe kellett venni az államok által alkalmazott eltérő jogi megoldásokat és célkitűzés volt egy olyan szabályrendszer megalkotása, amely egyensúlyt képes teremteni a különböző nemzetek jogrendszerei között, figyelembe véve a nemzetközi jellegét is az adott életviszonynak. A nemzetközi adásvétel ugyanis lényegesen különbözik a belső jogokban szabályozott ilyen jogügylettől. Amellett, hogy az árumozgás a nemzetközi jellegből következően, többnyire nagyobb távolságban történik, mint belföldi adásvétel esetében, előfordulhat az is, hogy példának okáért a célországban eltérő, speciális szabályozás irányadó az áruk minőségére, mint az eladó országában.¹²⁶

A Bécsi Vételi Egyezmény példája annak, hogy a nemzetközi adásvételt az államok közötti konszenzuson alapuló szerződéssel lehet hatékonyan szabályozni. A Preambulumban is megjelenik a jogegységesítési gondolat, kimondja, „hogy az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseire alkalmazandó és a különböző társadalmi, gazdasági és jogi rendszerekkel összeegyeztethető egységes szabályok elfogadása hozzájárul a nemzetközi kereskedelem jogi akadályainak felszámolásához és elősegíti a nemzetközi kereskedelem fejlődését.”¹²⁷ Az egységesítés eredménye az is, hogy a jogvitában érdekelt felek között a *forum shopping*¹²⁸ tulajdonképpen indokolatlanná válik, hiszen csupán az egyezmény által nem szabályozott kérdésekben merül fel az eljáró bíróság jogának alkalmazása, tehát a felek jogai és kötelezettségei, valamint a szerződés megkötésének kérdéskörein kívül eső esetekben. Ilyen például a tulajdonjog átszállása vagy valamely szokásnak, illetve a szerződés vagy a szerződés valamely rendelkezésének az érvényességének tárgykörei.¹²⁹ Az Egyezmény megalkotása nem eredményezte egy olyan bíróság felállítását, amely a tagállamok fölött áll, hanem a jogalkalmazás a nemzeti fórumokon történik.¹³⁰ Ez pedig

¹²⁶ BÁNRÉVY GÁBOR: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga 5. javított és bővített kiadás, Budapest, Szent István Társulat, 2005. 105. p.

¹²⁷ Bécsi Vételi Egyezmény Preambulum

¹²⁸ A nemzetközi magánjog sajátos fogalma a „forum shopping”, amely esetében az eljárást kezdeményező személy az alkalmazandó jog alapján választja meg, melyik bíróság előtt terjeszti elő keresetét.

¹²⁹ Bécsi Vételi Egyezmény 4. cikk

¹³⁰ VÖRÖS I. im. pp. 84-86.

tulajdonképpen azt jelenti, hogy a részes államok bíróságainak feladata az Egyezmény értelmezése.

A központi bíróság hiánya következtében fennáll a veszélye annak, hogy saját jogi hagyományaik, illetve saját nemzeti jogukban elfogadott dogmatikai felfogás alapján ítélnék meg jogvitákat a jogalkalmazói fórumok, ezzel tulajdonképpen az egyezmény célját üresítik ki, a jogegységesítésnek szabnak gátat azáltal, hogy egységes döntéshozatal nem valósul meg. Ez az úgynevezett „*homeward trend*”¹³¹ - ahogy KAREN H. CROSS is rámutat - természetes és talán elkerülhetetlen következménye az egységesítésnek, hiszen a CISG a szerződő államok jogába beépítésre kerül.¹³² Ennek kiküszöbölésére, került a Konvenció rendelkezései közé a 7. cikk, amely kimondja, hogy „Az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak *nemzetközi jellegét* és annak szükségességét, hogy elősegítsék az Egyezmény *egységes alkalmazását*, valamint a *jóhiszeműség* érvényesítését a nemzetközi kereskedelemben.”¹³³ Ez a cikk tulajdonképpen három elvből tevődik össze: a nemzetközi jelleg figyelembevételéből, a jogalkalmazás egységességének követelményéből és a jóhiszeműség érvényesítéséből. Az első elv szolgálja azt, hogy az eljáró bíróságok ne a belső jogukat alkalmazzák egy-egy értelmezési kérdés esetében, hanem vegyék figyelembe az Egyezmény internacionális eredetű jogforrás jellegét. Hiába került beépítésre az államok belső jogába, továbbra is saját összefüggéseiben kell vizsgálni és értelmezni azt. Az egységes alkalmazás követelménye, mint a 7. cikkben megfogalmazott második elv, arra irányul, hogy a bíróságok a Konvencióban foglalt rendelkezéseket, fogalmakat egységes tartalommal értelmezzék, a harmadik elv pedig kiegészítő jellegű és a belső polgári jogokban megjelenő fogalommal azonosként fogható fel.¹³⁴

Különös aspektusát adják az Egyezmény értelmezésének a fordítási nehézségek. Hiába a jogszabályok egységesítése, az alkalmazásuk eltérő eredményhez vezet, hiszen addig, amíg az embereknek szavakkal kell dolgoznia

¹³¹ JOHN HONNOLD írja le a „homeward trend” szakkifejezést sokat hivatkozott kommentárjában (1989)

¹³² CROSS K.H.: Parol Evidence Under the CISG: The „Homeward Trend” Reconsidered. Ohio State Law Journal. Vol. 68:133, 2007. pp. 136-138.

¹³³ Bécsi Vételi Egyezmény 7. cikk (1) bekezdés

¹³⁴ VÖRÖS I. im. pp. 102-103.

a kétértelműség még a hétköznapi kommunikációban is állandó lesz. Nemzetközi szintet tekintve, pedig még erőteljesebb a szavak többértelműségének jelensége. Azonos szabályok nemzetközi elfogadottsága biztosítja a lehetőségét annak, hogy a nemzetközi kereskedelemben kialakulhasson egy általános kommunikáció.¹³⁵

Az eltérő szövegek ugyanis az egységes értelmezés biztosítását veszélyeztetik. Az Egyezmény tartalmaz rendelkezést a hiteles fordításra vonatkozóan, az egyébként egyetlen eredeti példányban készült szövegnek az angol, és arab, illetve a francia, a kínai valamint orosz és spanyol nyelvű fordítása fogadható el.¹³⁶ A hat hiteles nyelv lehetősége már önmagában is eltéréseket eredményezhet az egyes nyelvekre átültetett szövegek tekintetében, így a jogtudományban is különböző álláspontok alakultak ki arra vonatkozóan, hogy melyik nyelvet kell irányadónak tekinteni. Egyes szerzők álláspontja szerint, az angol illetve a francia nyelvi változatok az arab, az orosz, a spanyol és a kínai fordításokhoz képest elsőbbséget kellene, hogy élvezzenek, ugyanis a konferencia – amelynek keretében az Egyezmény elfogadásra került – munkanyelvei az angol és a francia voltak.¹³⁷ Azonban olyan állásponttal is találkozhatunk a jogirodalomban, amely szerint a francia nyelvi változat tekinthető elsődlegesnek az angollal szemben, ugyanis a kontinentális jogrendszerekben az angolszász hagyományok, a kimunkált jogi fogalmak nem minden esetben tekinthetők elfogadhatónak.¹³⁸ Olyan nézőpont is kialakult, amely a jóhiszeműség és tisztesség követelményére támaszkodva próbálja a jogintézmények értelmezési körében, az esetlegesen felmerülő feszültségeket feloldani, kezelni.¹³⁹ Hiába tekintjük tehát például az angol nyelvű szöveget

¹³⁵ HONNOLD, JOHN: The Sales Convention In Action-Uniform International Words: Uniform Application? *Journal of Law and Commerce* 1988/8. pp. 207-212.

¹³⁶ Bécsi vételi Egyezmény 101. cikk

¹³⁷ SCHWENZER, INGBORG (szerk): Schlechtriem & Schwenger: *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG) 3rd Edition*, 2010. Oxford University Press.

¹³⁸ GERMAIN, CLAIRE M.: Reducing Legal Babelism: CISG Translation Issues. In: DIMATTEO, LARRY A. (szerk): *International Sales Law. A Global Challenge*. Cambridge University Press, New York, 2014. pp. 53-55. Elérhető: <http://scholarship.law.ufl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1383&context=facultypub>

¹³⁹ BELL, GARY F. (2007) How the Fact of Accepting Good Faith has a General Principle of the CISG Will Bring More Uniformity. In: *Pace International Law Review* (szerk) *Review of the*

elsődlegesnek, a jogalkalmazói fórum, amely az angol nyelvet egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben tudja alkalmazni, saját nyelvi változatát fogja felhasználni, kiüresítve a hiteles nyelvek jelentőségét.¹⁴⁰

Ahogy SHELTON rávilágít, hibátlan fordítás csupán ritkán lehetséges, ugyanis ekvivalens megfelelője az egyes szavaknak nem minden esetben található meg a különböző nyelvekben. Az eltérő hagyományok és jogrendszerek is megnehezítik a jogi szövegekkel kapcsolatos fordítást.¹⁴¹ Kiemelendő, hogy hiteles nyelvként a német nyelv nem szerepel a fent említett felsorolásban és a fordítási eltérésekre is pontosan ezen nyelv vonatkozásában hozható példa. A 39. cikkben megjelenő kötelezettség teljesítéséhez szükséges követelmény fordítása eltérő. A vevőnek az Egyezmény magyar nyelvű szövege értelmében a „hiba megjelölésével, ésszerű időn belül” kell értesíteni az eladót. Az angol nyelvű verzió a „*specifying*” a francia pedig „*en précisant*” kifejezést használja a hiba megjelölésére, azonban a német fordítások ezen a téren jelentős eltérést tartalmaznak, ugyanis a hiba megjelölése helyett annak „pontos megjelölése” azaz német nyelven „*genau bezeichnen*” szükséges.¹⁴²

2. Az eladó kötelezettségei a nemzetközi adásvétel körében

A Bécsi Vételi Egyezmény nem adja meg az adásvételi szerződés definícióját, hanem az általános jogirodalmi¹⁴³ álláspont szerint a felek jogai és kötelezettségei alapján sorolhatunk egyes tényállásokat az adásvétel körébe, amiből levezethető a nemzeti jogokban¹⁴⁴ szereplő adásvételi-szerződéssel majdnem teljesen megegyező fogalom. Az eladó az áru szolgáltatására, valamint tulajdonjog és az

Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) 2005-2006., Sellier, München. pp. 4-22.

¹⁴⁰ LANDO OLE.: Preface In. JANSSEN A. – MEYER O. (szerk.): CISG Methodology, sellier european law publishers GmbH München, 2009. 3. p.

¹⁴¹ SHELTON, DINAH: Reconcilable Differences? The Interpretation of Multilingual Treaties. Hastings International and Comparative Law Review 1997/20. pp. 618-619.

¹⁴² SZABÓ SAROLTA: A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca. Az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Doktori értekezés, Budapest. 2009. 78. p.

¹⁴³ Hazai jogirodalmat tekintve például SÁNDOR TAMÁS - VÉKÁS LAJOS szerzőpáros és VÖRÖS IMRE is erre az álláspontra helyezkedett.

¹⁴⁴ Példaként említhető a jelenleg hatályos magyar Polgári Törvénykönyv szabályozása, amelynek 6:125 § (1) bekezdése értelmében „Adásvételi szerződés alapján az eladó dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles.”

okmányok átruházására köteles, a vevőnek pedig vételár fizetési és átvételi kötelezettsége van. Az Egyezmény és a nemzeti jogok körében lévő fogalmi azonosság hiánya, a nemzetközi kereskedelemben létező okmány átadási kötelezettségből ered. A Konvenció 2. cikke taxatív felsorolást tartalmaz azokról az ügyletekről, amelyek nem sorolhatóak az adásvétel fogalmi körébe. Az Egyezmény hatálya alóli kizárás az ügylet tárgyának specialitása, illetve a megvalósítás sajátossága miatt szükséges.¹⁴⁵ Az Egyezmény 3. cikkének (2) bekezdése szintén kizáró szabályról rendelkezik, amely alapján nem lehetséges az adásvételi szerződés fogalmi körébe tartozónak tekinteni azokat a megállapodásokat sem, amelyek keretében munkavégzésre vagy egyéb szolgáltatásra kötelezett az egyik szerződő fél.¹⁴⁶

A kivételek mellett az Egyezmény hatályának kiszélesítését eredményező szabály¹⁴⁷ is megfogalmazásra került, amelyet az adásvételi kontraktussal azonos megítélésűnek kell tekinteni. Ide sorolandó a jövőben előállítandó termék kategóriája, amely esetében a gyártás vagy az előállítás adásvételi ügyletnek minősül, viszont kizárólag abban az esetben, ha a megrendelő nem biztosítja az ezekhez felhasználandó anyagok jelentős hányadát.¹⁴⁸

Azon szerződések minősítése során, amelyek nem tisztán adásvételnek tekinthetők, azt kell figyelembe venni, hogy az adott kontraktust egy és egységes ügyletnek kell-e tekinteni, vagy pedig a szerződési elemek keveredése ellenére különálló szerződésekről van szó. Az Egyezmény 3. cikkének (1) bekezdése, - amely megállapodás tulajdonképpen az adásvétel és a vállalkozás fogalmi összetevőit vegyíti – egységes ügyletnek tekintendő, míg a (2) bekezdés több különállónak. Az Egyezmény alkalmazása az (1) bekezdés körébe tartozó esetekben akkor lehetséges, ha az elemeket kombináló megállapodásban az

¹⁴⁵ SÁNDOR TAMÁS: Nemzetközi adásvétel (Az áruk nemzetközi adásvételéről szóló 1980. évi ENSZ Egyezmény magyarázata), Napra-Forgó kiadás, Budapest, 1990. 24. p.

¹⁴⁶ Bécsi Vételi Egyezmény 3. cikk (2) bekezdés: „Az Egyezmény nem vonatkozik azon szerződésekre, amelyekben az árut szolgáltató fél kötelezettségeinek túlnyomó része munkavégzésből vagy más tevékenységből áll.”

¹⁴⁷ Bécsi Vételi Egyezmény 3. cikk (1) bekezdés: „Az áruk jövőbeni gyártására vagy előállítására vonatkozó szerződések adásvételi szerződésnek minősülnek, kivéve, ha az áru megrendelője vállalja, hogy az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagok lényeges részét ő szolgáltatja.”

¹⁴⁸ MÁDL FERENC – VÉKÁS LAJOS: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, 6. átdolgozott, bővített kiadás, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004. 308. p.

adásvételi elem a meghatározó, míg a (2) bekezdésnél azt kell megvizsgálni, hogy a szerződés további elemeihez hogyan viszonyul a személyes tevékenységből származó szolgáltatás, ugyanis a Konvenció meghatározása értelmében csak a „túlnyomó rész” tekinthető releváns viszonyítási alapnak.¹⁴⁹

2.1. Az eladó főkötelezettségei

A Bécsi Vételi Egyezmény a III. részben a II. cím alatt tárgyalja az eladó kötelezettségeit. Köteles az eladó az árut szolgáltatni, az áru tulajdonjogát átruházni és a szükséges okmányokat átadni.¹⁵⁰ Azonban nem csupán az áru szolgáltatása jelenik meg kötelezettségként, hanem a szerződésszerűség követelménye is a 35. cikkben. Előbbi fogalom alatt magát a fizika átadást, rendelkezésre bocsátást, míg a második esetben a felek megállapodásának megfelelő szolgáltatást értjük.¹⁵¹ Szemben a 30. cikkben megfogalmazott szolgáltatási kötelezettséggel, a 35. cikk tehát a hibátlanságot, a szerződésszerűséget írja elő. A kettéválasztást az indokolja, hogy míg a 30. cikk megsértése esetén - tehát ha az eladó nem teljesít, - a vevő értesítés küldése nélkül is jogosult a szerződésszegésre hivatkozni és az abból fakadó jogait gyakorolni, a hibás teljesítés esetén azonban az értesítés küldése nem mellőzhető, annak hiányában az áru hibájára nem hivatkozhat a vevő.¹⁵² Az Egyezmény koncepciója szerint tehát az áru hibájával összefüggő követelést a 35. cikkre hivatkozva lehet érvényesíteni.¹⁵³

Az okmányok átadásának kötelezettsége, a nemzetközi kereskedelem sajátja, az eladó oldalán megjelenő elvárás, amelyre vagy a szerződő felek rendelkezése az irányadó vagy pedig szokás, szokványok határozzák meg az átadandó okmányok körét. Szintén a vevő és az eladó megállapodása irányadó az áru tulajdonjogának átruházása kérdésében, azonban az Egyezmény a tradíciós, illetve a konszenzuális tulajdon átruházási módok közül egyet sem határoz meg

¹⁴⁹ SÁNDOR TAMÁS - VÉKÁS LAJOS: Nemzetközi adásvétel. A Bécsi Egyezmény kommentárja, HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005. pp. 48-50.

¹⁵⁰ Bécsi Vételi Egyezmény 30. cikk

¹⁵¹ VÖRÖS I. im. 114-115. o.

¹⁵² SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. 202. o.

¹⁵³ KRUISINGA, SONJA A.: (Non-)conformity in the 1980 UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods: a uniform concept? Intersentia, Antwerpen – Oxford – New York, 2004. pp. 25-26.

kötelező érvényűnek, hanem a kollíziós szabályokra támaszkodik. Azt a kérdést tehát, hogy az áru tulajdonjogának átszállására mikor, milyen feltételek teljesülése esetén kerül sor, csak a nemzeti jogok rendelkezései alapján ítéltető meg.¹⁵⁴

A vevő később ismertető felelősségi kérdései nem vizsgálhatók az árura vonatkozó, szerződésszerűség körében felmerülő kérdések ismerete nélkül. A CISG 35. cikke, amely az áru szerződésszerűségét szabályozza, önmagában is érdekes vizsgálati téma, de jelen dolgozat keretei között csak röviden ismertetjük, és csak olyan aspektusból, amely a dolgozattal szemben megjelölt „gyorsasághoz” kapcsolódik. Így merül fel például a megfelelő csomagolás kérdése, amely szorosan összefügg az áru megvizsgálásával, megvizsgálhatóságával.

A később más aspektusból is ismertetésre kerülő, a szakirodalomban sokat hivatkozott ügy az ún. új-zélandi kagylók ügye, amelyben a bíróság az áru szerződésszerűségével foglalkozott.¹⁵⁵ A bíróság ebben az ügyben kimondta, hogy az árunak nem szükségszerűen kell megfelelnie a vevő országában hatályos minden előírásnak (amely egyébként nem része a felek szerződésének), csak abban az esetben, ha ugyanezen előírások az eladó államában is érvényesek.

A csomagolással kapcsolatosan egy olasz bíróság tett lényeges megállapításokat.¹⁵⁶ A tényállás szerint egy olasz eladó nagyjából 300 m² márvány szállítására kötött adásvételi szerződést a német vevővel. Az árut a fuvarozónak 1999. február 24-én adta át eladó, a szállítási feltételekkel kapcsolatban a felek nem határoztak meg konkrét feltételeket. A szállítás során a fuvarozó balesetet szenvedett 1999. február 24-én, veszfékeznie kellett, ezért az áru egy része eltört. A vevő a kárigényét 1999. március 24-i levelében jelölte meg pontosan. Keresetlevelet a vevő 1999. május 8-án nyújtott be két alperes ellen, de a fuvarozó társasággal megállapodtak a vitás kérdésben. Kiemelte a bíróság, hogy az áru „szokásos” csomagolására nézve az eladó országának gyakorlata irányadó. Annak ellenére, hogy a felek között fennállt üzleti gyakorlat, a bíróság véleménye szerint az a tény, hogy a korábbi szállítmányokat is ugyanolyan

¹⁵⁴ SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. pp. 177-178.

¹⁵⁵ Bundesgerichtshof 1995. március 8., VIII ZR 159/94., CLOUT 123. sz. ügy

¹⁵⁶ Oberlandesgericht Saarbrücken 5 U 426/96-54, 2007. január 17. CLOUT 1236. sz. ügy

módon csomagolták, mint a vitával érintettet, nem értelmezhető úgy, mintha a felek hallgatólagosan megállapodtak volna az ilyen csomagolási módban. Az ügyben kirendelt szakértő megállapította, hogy a raklapokon elhelyezett árut nem rögzítették megfelelően, amely tény nagyban hozzájárult a káreseményhez. A bíróság megállapította, hogy a csomagolás módja az eladó felelősségi körébe esik, a hiányosságokból eredő károk a fuvarozón nem érvényesíthetőek.

2.2. A szállítási határidő vagy határnap nemzetközi adásvételi joggyakorlata

Az eladó főkötelezettsége a szerződés szerű áru határidőben történő átadása a vevőnek. Az átadás módját a CISG közvetlenül nem rendezi, így az a felek szabad megállapodásának függvénye, vita esetén pedig más nemzetközi jogforrásokhoz kell fordulnunk. A felek számára az átadás helye és módja tekintetében iránymutatást jelenthet a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC) által kidolgozott INCOTERMS (*International Commercial Terms*) szokványgyűjtemény,¹⁵⁷ amelynek klauzulái nemzetközileg elfogadott módon rendezik a költségek és a kárveszély viselésének rendjét.

A CISG 33. cikke értelmében az eladó az árut szolgáltatni köteles, vagy a szerződésben meghatározott határnapon (a. pont), vagy ha a szerződés határidőt állapít meg, vagy a szerződés alapján a határidő megállapítható, a határidőn belül bármely időpontban, kivéve, ha a körülményekből az következik, hogy az időpontot a vevő választhatja meg (b. pont), illetve bármely más esetben, a szerződés megkötését követő észszerű időn belül (c. pont).

A határidő (33. cikk a. pont) értelmezése körében egy svájci bíróság érdekes tényállással szembesült.¹⁵⁸ Egy nyomdai termékek értékesítésével foglalkozó svájci megrendelő és osztrák beszállítója közötti több részzállításból álló, nyomtatott termékek szállításával kapcsolatban a felek konkrét szállítási időpontokban állapodtak meg. A vevő a jogviszony alatt hibás teljesítésről szóló értesítést nem kapott. Az egyik szállítás teljesítési határideje október 13. napja

¹⁵⁷ A hatályos szokványgyűjtemény az INCOTERMS 2010, amely 2012. január 1-től alkalmazandó a felek szerződéses kikötése esetén.

¹⁵⁸ Commercial Court of the Canton Zurich, 2007. június 25. HG 050430/U/ei, CLOUT 935. sz. ügy

volt, de az árut a fuvarozónak csak október 15-én adta át az eladó, a vámkezelés pedig csak október 21. napján történt meg. Már október 18-án jelezte a vevő telefonon és írásban is, hogy a késedelem miatt innentől az eladó kockázatára történik a szállítás. A bíróság megállapította, hogy október 18-án kelt levelében a vevő jogszerűen állt el ezen részszállításoktól, mert a határnapra vonatkozó CISG 33. cikk a) pontja értelmében erre joga volt – külön póthatáridő tűzése nélkül is. A bíróság az eset kapcsán azt is megállapította, hogy irreleváns az a tény, hogy az elállásról szóló nyilatkozatot az eladó csak az áru feladása után vette kézhez.

Egy másik ügyben német bíróság előtt a német vevő az olasz eladóval szemben indított pert szintén késedelmes teljesítés miatt.¹⁵⁹ A vevő több, mint 124 ezer könyvet rendelt meg az eladótól. A felek a szerződésben kifejezetten kikötötték, hogy a szállítási határidő 2011. július 15. napja. 2011. június 13-án egyeztették a mintapéldányokat, majd 2011. július 10-én a felek közötti közvetítő értesítette a vevőt, hogy papírhiány miatt az eladó csak augusztus 12-én fogja tudni leszállítani a megrendelt mennyiséget. 2011. július 18-i levelében a vevő közölte az eladóval a szerződéstől való elállást. A bíróság ítéletében azt állapította meg, hogy a határnap mulasztása csak akkor tekinthető alapvető szerződésszegésnek, ha a határnaphoz képest a későbbi szállításhoz a vevőnek nem, vagy alig fűződik érdeke. Az adott esetben ez egyértelmű volt az eladó számára. A bíróság azt a körülményt is értékelte ítéletében, hogy nyomdai szolgáltatások esetén a határnap kikötése a nemzetközi gyakorlatban általánosnak minősül.

Az „ésszerű időn” belül történő szállítás megítélése kapcsán először is idéznék egy német bírósági ítéletet.¹⁶⁰ A tényállás alapján egy dán forgalmazótól személygépjárművet rendelt egy német viszonteladó. A megrendelés alapján az autót egy meghatározott időpontban kellett volna leszállítani, de az eladó által csatolt általános szerződési feltételekben rögzítésre került, hogy az eladónak joga van a szállítási dátumon egyoldalúan módosítani. Amikor a vevő által előírt időpontban az autó nem érkezett meg, a vevő egy hét póthatáridőt tűzött a teljesítésre (amelyre az eladó nem reagált), majd ennek eredménytelen eltelte

¹⁵⁹ Landgericht Köln, 2012. május 29. - 88 O 57/11

¹⁶⁰ Oberlandesgericht Neumburg, 1999. április 27. 9 U 146/98, CLOUT 362. sz. ügy

után felmondta a szerződést. Az autót az eladó hét hét múlva szállította le, de a vevő a vételárát nem volt hajlandó megfizetni. A pert az eladó indította, álláspontja szerint a szerződéstől való elállás jogszerűtlen volt. A bíróság elutasította a keresetet arra hivatkozással, hogy az általános szerződési feltétel nem hatalmazta fel az eladót a szállítási időpont teljes körű módosítására. A vevőnek a konkrét szállítási időpontra vonatkozó igényét a bíróság álláspontja szerint a 33. cikk tükrében kell értelmezni, vagyis az észszerű időtartamot ehhez a vevői időponthoz képest kell meghatározni.

Egy francia bíróság ugyanakkor a nem konkrétan meghatározott szállítási időpont tekintetében a szállító javára döntött.¹⁶¹ A spanyol eladó és francia vevő technikai felszerelések tárgyában kötöttek adásvételi szerződést, amelyben a vevő azt rögzítette, hogy az áru készhez vétele számára „sürgős” („urgent”), de nem bizonyította, hogy bármilyen konkrét időpontban állapotok volna meg a szállítás tekintetében. A vevő az árukat két hónap múlva szállította le (tehát itt jóval hosszabb időről volt szó, mint az előző esetben említett hét hét), de a bíróság mégis úgy ítélte meg, hogy észszerű időn belül történt a teljesítés.

A fent ismertetett esetek alapján megállapítható, hogy a konkrét határnapon történő szállításban való megállapodást a bíróság irányadónak tekinti, és az eladó oldalán késedelem áll be akár két nap után is, míg az észszerű idő tekintetében eltérő döntések születtek.

3. A vevő kötelezettségei a nemzetközi adásvétel körében

A felek eltérő megállapodásának hiányában két fő kötelezettség terheli a vevőt: a szolgáltatás átvétele és a vételár megfizetése. Az áru átvétele során a vevőnek meg kell tennie minden észszerűen elvárható intézkedést, amely az eladó teljesítéséhez szükséges.¹⁶² A vételár megfizetése három kötelezettségből tevődik össze, a fizetendő árat kell meghatározni, a fizetés helyét, valamint időpontját.¹⁶³ A főkötelezettségek mellett a vevőt a „az áru szerződésszerűsége és harmadik személy igényei” cím alatt szereplő fejezetben meghatározott

¹⁶¹ Cour d'appel de Poitiers Franciaország, 2004. október 26. 02/00109

¹⁶² Bécsi Vételi Egyezmény 60.cikk

¹⁶³ VÖRÖS I. im. 121-122. o.

megvizsgálási és értesítés küldési kötelezettség is terheli, amely a kutatási témát tekintve a vizsgálandó kérdésként jelenik meg, így jelen fejezetben ezen kötelezettségek részletes ismertetésére kerül sor.

3.1. A vevőt terhelő megvizsgálási kötelezettség nehézségei

A Bécsi Vételi Egyezményben az „eladó kötelezettségei” cím alatt szerepel a vevő megvizsgálásra, illetve kifogásolásra vonatkozó kötelezettsége, azonban elmondható, hogy a rendelkezések tartalmát tekintve a konvenció ezen részében történő elhelyezés nem megfelelő, ugyanis nem az eladót hanem a vevőt terhelő követelményekről van szó.¹⁶⁴ A 38. és 39. cikk a vevő igényérvényesítésének lehetőségét biztosítja abban az esetben, ha az eladó a teljesítés során nem szerződésszerűen szolgáltatja az árut. Az Egyezmény célja egy olyan időtartam megállapítása, amelyen belül a vevőnek lehetősége van megvizsgálnia az árut, valamint az esetleges kifogását az eladó elé terjesztenie. Az értelmezési kérdések számos jogvita során problémaként merülnek fel az eljáró fórumok előtt, részben azért, mert a jogalkalmazók saját nemzeti jogukban megtalálható szabályok tükrében kívánják az Egyezmény rendelkezéseit felhasználni. Ez azonban egyértelműen ellentétes a 7. cikkben megfogalmazott célkitűzéssel és az Egyezmény célját veszélyezteti. A probléma kiemelkedő jelentőségét igazolja, hogy a Tanácsadó Testület a 2. számú véleményében ezzel a kérdéssel foglalkozott, és a 38. 39. cikkel kapcsolatban fejtette ki álláspontját.¹⁶⁵

A 38. cikk kimondja, hogy „A vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni.”¹⁶⁶ A megvizsgálási kötelezettség egy olyan általános követelmény a vevő részéről, amely a mai magán-, illetve kereskedelmi jogokban, például a magyar 1959. évi Polgári Törvénykönyv a 283. §-ában szerepelt és a jelenleg hatályos 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről is tartalmazza 6:127 §¹⁶⁷ keretében.

¹⁶⁴ SÁNDOR T. im. pp. 136-137.

¹⁶⁵ SZABÓ S. 2014 im. pp. 104-105.

¹⁶⁶ Bécsi Vételi Egyezmény 38. cikk

¹⁶⁷ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről a szerződés teljesítése körében (6:127§) szabályozza a kérdést: „A jogosult késedelem nélkül köteles meggyőződni arról, hogy a szolgáltatás minősége és mennyisége megfelelő-e.”

Megemlíthető továbbá például a német HGB¹⁶⁸ is, amelynek 377. §-ában került szabályozásra a megvizsgálási kötelezettség. A 38. és 39. cikk együtt határozzák meg azokat a követelményeket, amelyeket a vevőnek teljesítenie kell annak érdekében, hogy ha az áru nem szerződészerű, akkor az ebből fakadó jogait gyakorolhassa. Azonban, a vevő oldaláról nem minősül szerződésszegésnek, ha a megvizsgálási kötelezettségét elmulasztja. Tehát, az eladó a 61. cikk¹⁶⁹ alapján – kivéve, ha speciális körülmény indokolta teszi, vagy ha a felek a szerződésben másként nem rendelkeztek - nem jogosult a vevővel szemben fellépni, ha az az árut nem vizsgálja meg. Megállapítható tehát, hogy szankcióként nem a szerződésszegés jogkövetkezményeit biztosítja az eladó javára az Egyezmény, hanem a vevő vesztí el a szavatossági igényét.¹⁷⁰ A 38. cikkben szabályozott megvizsgálási kötelezettség tulajdonképpen azt a célt szolgálja, hogy elkerülhetőek legyenek azok a jogviták, amelyek az áru állapotának a szállítást követő megváltozásából fakadnak.¹⁷¹

Az Egyezmény szabályozása diszpozitív a megvizsgálási kötelezettség tekintetében, tehát a felek egyező akarata akár a 38. cikk alkalmazásának kizárását is eredményezheti. Erre például abban az esetben van lehetőségük, ha az eladó az áru hibátlanságáért helytállási kötelezettséget vállal. Közös megegyezéssel a többek között a megvizsgálás helyét, módját és idejét, akár a költségek viselésére vonatkozó szabályokat is rendezhetik, azonban számos esetben a felek közötti szokások, szokványok alkalmazandók a 38. cikk rendelkezésétől eltérően. A költségek tekintetében, ha a felek között nincs eltérő megállapodás, akkor a vevő viseli a kötelezettség teljesítése során felmerült költségeket. A vevőnek a megvizsgálási kötelezettség teljesítése során arról kell meggyőződnie, hogy a szolgáltatott áru szerződészerűnek tekinthető-e. Ennek keretében köteles megállapítani, hogy mennyiségileg szerződészerűen történt-e a teljesítés, továbbá köteles ellenőrizni a csomagolás megfelelőségét, valamint a felismerhető hibákra korlátozva kell megvizsgálnia az eladó által szolgáltatott

¹⁶⁸ Német Kereskedelmi Törvénykönyv (Handelsgesetzbuch), röviden: HGB

¹⁶⁹ Többek között a 61. cikkben szabályozott jogkövetkezmények közül az eladó nem követelhet kártérítést, illetve nem illeti meg az elállás joga sem.

¹⁷⁰ SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. 223-224. o.

¹⁷¹ DiMATTEO LARRY A.: International Sales Law - A Global Challenge, Cambridge University Press 2014. 228. p.

áru.¹⁷² Garanciális szabályként jelenik meg azonban vevő javára a Bécsi Vételi Egyezmény 58. cikkének (3) bekezdésében¹⁷³ foglalt rendelkezés, miszerint a vételár megfizetésére egészen a szolgáltatott áru megvizsgálásának lehetőségéig nem kötelezhető a vevő.¹⁷⁴

A megvizsgálás módja szerint vagy a vevő, vagy harmadik személy (pl. szakértő) tehet eleget a kötelezettségnek; vagy a felek megállapodása az irányadó; vagy pedig a felek megállapodása vagy szokás hiányában történő megvizsgálás történik. Harmadik esetben a vevőnek az áru úgy kell megvizsgálnia, hogy figyelembe kell vennie többek között az áru természetét, csomagolását vagy például a mennyiségét. A vevő személyes körülményei sem maradhatnak figyelmen kívül a megvizsgálás teljesítése során, a személyes és üzleti helyzete és jártassága az adott kereskedelmi területen például mind-mind értékelendő szempontok.¹⁷⁵ A kötelezettség terheli a közvetítő kereskedőket, a kereskedőket és a fogyasztókat is.

Az osztrák Legfelsőbb Bíróság előtt merült fel a megvizsgálás módjával kapcsolatos alábbi jogvita. A tényállás szerint az olasz eladó túracipőket értékesített (kb. 28.000 db-ot) az osztrák vevőnek 1995 őszén, amelyeket a vevő egy skandináv vállalkozásnak adott el. A skandináv cég alkalmazottai csupán vizuális minőségi ellenőrzést végeztek el. Körülbelül három héttel az utolsó részszállítást követően a vevő tájékoztatta az eladót, hogy a cipőknek olyan hiányosságai vannak, amik az első ellenőrzéskor nem voltak felismerhetőek. 1995. november 8. napján a vevő egy telefax üzenetet küldött az eladónak pontosan meghatározva a hibák típusát. Az első fokú bíróság azt állapította meg, hogy a vevő eleget tett a 38. cikk követelményeinek azzal, hogy szemrevételezéssel vizsgálta meg a cipőket. A másodfokú bíróság álláspontja szerint azonban a megvizsgálásnak szakmainak kell lennie, még akkor is, ha az áru jellemzőit nehéz megvizsgálni, ilyen esetben szükséges a vevőnek szakértőt igénybe venni. Megállapította a bíróság, hogy a szokásos kiskereskedelmi vagy kereskedelmi gyakorlatnak megfelelő megvizsgálást teljesíteni kell, - alaposnak és

¹⁷² SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. pp. 224-225.

¹⁷³ Bécsi Vételi Egyezmény 58. cikk: „A vevő mindaddig nem köteles megfizetni a vételárat, amíg nincs lehetősége megvizsgálni az árut, kivéve, ha a feleknek a szállítási, illetve a fizetési eljárásra vonatkozó megállapodása kizárja a vevőnek ezt a lehetőségét.”

¹⁷⁴ SZABÓ S. 2014 im. 112. p.

¹⁷⁵ SZABÓ S. 2014 im. pp. 109-110.

szakmainak kell lennie - azonban költséges és drága vizsgálat nem elvárható. A másodfokú bíróság álláspontja szerint tehát a vevő nem tett eleget a 38. cikk szerinti megvizsgálási kötelezettségének a szűrőpróbaszerű ellenőrzéssel, szemrevételezéssel. Megállapította a bíróság, hogy a vizsgálat típusának megállapításához elsősorban a felek közti megállapodás, ennek hiányában a vizsgálat módjára a szokásos kereskedelmi gyakorlat az irányadó. A bíróság álláspontja szerint annak ellenére, hogy a költséges és drága vizsgálatok ésszerűtlenek, a vevőnek nagy mennyiségű cipők adásvétele esetén szakértőt kell hívnia, annak érdekében, hogy eleget tegyen kötelezettségének, továbbá kimondta, hogy a vevőnek kell bizonyítania, hogy a hibákat szakmai szűrőpróbaszerű ellenőrzés esetén sem lehetett volna észlelni. (A Legfelsőbb Bíróság ebben a kérdésben MAGNUS, ILLETVE SCHWENZER kommentárját hivatkozta).¹⁷⁶

A fenti ítéletből megállapítható, hogy a vizsgálat típusát tekintve a különböző szintű jogalkalmazói fórumokon is eltérő döntés született. Míg az első fokú bíróság nagy mennyiségű áruk esetén elegendőnek ítélte a szemrevételezést, felsőbb bírói fórumok egyértelműen a szakmaiság követelménye mellett foglaltak állást.

Az Egyezmény értelmében a vevőnek a „körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül”¹⁷⁷ kell eleget tennie a 38. cikkben foglalt kötelezettségének. Tulajdonképpen ez azt jelenti, hogy a vevő köteles az árut megvizsgálni, amint olyan körülmények állnak fenn, hogy az lehetséges. Annak ellenére, hogy az Egyezmény szóhasználata egy tágan felfogható kategóriát állt fel, a túlságosan rugalmas és túl szigorú értelmezés sem megfelelő.¹⁷⁸

Számos esetben a CISG-t alkalmazó bíróságok az adott ügyben született ítéletben javaslatot tettek a határidőre vonatkozóan. Példaként említhető a német bíróság döntése, amelyet a német eladó (alperes) és az osztrák vevő (felperes) közötti jogvitában hozott meg. A felek közötti szerződés felületi védő fóliák adásvételére vonatkozott. A fóliáknak öntapadósnak és elmozdíthatónak kellett lenniük, azonban a felperes elmulasztotta tesztelni azokat. Amikor a fóliát

¹⁷⁶ Oberster Gerichtshof Austria, 1999. augusztus 27. 1 Ob 223/99x, CLOUT 423 sz. ügy

¹⁷⁷ Bécsi Vételi Egyezmény 38. cikk

¹⁷⁸ SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. 229.p.

eltávolították polírozott nemesacél termékekről, ragasztó maradványt hagyott a felszínen. A vevő értesítette az eladót rögtön az esetet követő napon, azonban, ez az értesítés 24 nappal a szállítás után történt. A bíróság szerint tartós áruk esetén, a megvizsgálásra három vagy négy nap áll rendelkezésre, a kiterjedése és az intenzitása a vizsgálatnak függ az áruk típusától, a csomagolástól és a tesztelési lehetőségektől (ezen megállapítás tekintetében hivatkozási alapul SCHWENZER, illetve CAEMMERER/SCHLECHTRIEM kommentárja szolgált a Bíróság számára). A bíróság megállapította, hogyha a vevő megkezdte volna az áru tesztelését, három vagy négy nappal a szállítás után, a hibák felfedezhetőek lettek volna hét napon belül. A tartós fogyasztási cikkek esetén, az értesítést nyolc napon belül el kell küldeni az eladónak, attól számítva, hogy a vevőnek a minőségi hibát fel kellett volna fedezni. Ezért - mivel az értesítés az észszerű határidő lejártát követően került elküldésre - a vevő elveszítette a jogát, hogy a minőségi hibára hivatkozzon.¹⁷⁹

A svájci bíróság előtt is felmerült jogvita a megvizsgálási kötelezettség teljesítésére nyitva álló határidő tekintetében. A tényállás szerint a svájci vevő 2003. szeptember 12. napján kályhát rendelt a német eladótól. A megrendelés értelmében az eladó szállítja, valamint a kályha beszerelését is vállalja, meghatározott vételár ellenében. A szállításra vonatkozó dátum minden technikai részlet meghatározása után kerül megállapításra, körülbelül 10 hét, a vevő kérése alapján a lehető leghamarabb, legkésőbb 10 héten belül esedékes. A kályhát végül 2004. április 8-án szállította az eladó a vevőhöz, majd három nap alatt beszerelésre került tehát 2004. április 11-ig az eladó teljesítette a szerződésből fakadó kötelezettségeit. Ezzel szemben a vevő megtagadta a vételár kifizetését, ugyanis állítása szerint a kályha hibás volt. 2004. augusztus 10. napján kelt faxban jelezte először a svájci fél az áru minőségi hibáját az eladó felé. Alapvető szabálynak, illetve megfelelőnek tekinti a Bíróság a tartós áruk esetében, - amelyek nem romlandók és nem érintik őket nagyobb áringadozások - hogy a megvizsgálásra nyitva álló határidő két hét, de legalább egy hét vagy öt munkanap. A bíróság álláspontja szerint a megvizsgálási kötelezettség teljesítésére rendelkezésre álló két hét kiegészül az értesítés elküldésére nyitva álló

¹⁷⁹ Oberlandesgericht Karlsruhe, 1997. június 25.,1 U 280/96, CLOUT 230. sz. ügy

határidővel, amely négy hétben határozható meg, tehát a teljes időtartam összesen hat hét.¹⁸⁰

Szintén a megvizsgálás időtartamával foglalkozott a svájci bíróság egy másik ügy vonatkozásában, az olasz eladó (felperes) és svájci vevő (alperes) között felmerült jogvitában.

A felek huzalok és kábelek adásvételére kötöttek szerződést, az áru pedig 2001. május 3. napján érkezett meg a célállomásra. A vevő az árukkal kapcsolatban azok érkezésekor nem, csupán három nappal később észlelte, hogy néhány kábeldob hiányzik és rögtön telefonon értesítette az eladót a hiányról. A hiányzó árukat nem találták meg, úgyhogy 12 nappal a szállítás után (2001. május 15-én) a vevő faxot küldött az eladónak, arról, hogy elállni kíván a szerződéstől. Hét nappal később, a vevő küldött az eladónak egy másik faxot, állítva, hogy a harmadik cég – aki szállította az árukat – szintén nem rendelkezik semmilyen információval a hiányzó árukról. Az eladó 20 nappal később válaszolt állítva, hogy a hiányzó áruknak a vevő telephelyén kellene lennie. Az elsőfokú fórum álláspontja szerint vevőnek meg kellett volna vizsgálni az áru darabszámát és minőségét annak érkezésekor, a fellebbviteli bíróság azonban az állapította meg, hogy a vevő időben megvizsgálta az árut és az értesítés küldése is a 39. cikknek megfelelő volt.¹⁸¹ A bíróság álláspontja szerint, az egyezményben foglalt megvizsgálási kötelezettség célja az, hogy a vevőnek lehetősége legyen az áru szerződésszerűségének ellenőrzésére. A szükséges mértékű megvizsgálást az áru és annak javasolt felhasználása, illetve maga a vevő, valamint a vizsgálat elvégzésének helyén lévő általános körülmények határozzák meg. A tényleges vizsgálat néhány órától több hónapot is igénybe vehet és a pusztá szemrevételezéstől egészen az alapos szakszemélyzettel történő ellenőrzéssel teljesíthető, azonban kétség kívül a vevő kötelezettsége időben eljárni. A cselekvés szükségessége eltérő a tartós áruk, a nem érzékeny áruk és a romlandó áruk esetében. A nem romlandó árukat a vevőnek kellő időben kell megvizsgálania a mennyiség és az áruk karaktere tekintetében (VOGEL disszertációja alapján). Hivatkozik a bíróság HONSELL és MAGNUS kommentárjára, amely értelmében sem a 38. cikk megfogalmazása sem a

¹⁸⁰ Obergericht Zug, 2006. december 19., OG 2006/19.

¹⁸¹ Bundesgericht Switzerland 2004. július 7. 4C.144/2004/lma, CLOUT 894. sz. ügy

történeti háttére nem követeli meg, hogy egy szigorú határidő legyen az irányadó, a joggyakorlat szerint a megvizsgálás átlagos időtartama nem több mint egy hét. Németországban a vezető tanok szerint fél hét és egy hét közötti időtartam a javasolt, amely túl rövidnek mondható. Abban az esetben, ha a rövidebb vagy hosszabb határidőt igazoló körülmények nem állnak fenn, valamint bizonyos gyakorlatok és szokások hiányában a megvizsgálásra nyitva álló határidőnek 2-3 hétig terjedő időtartamnak kellene lennie (VOGEL a vizsgálatról és értesítésről szóló disszertációja alapján). Ha szigorú mércét tekintünk irányadónak, amelynek minden irányban igazodnia kell az eset körülményeihez, a megvizsgálásra nyitva álló határidő egy hét (öt munkanap). (A Bíróság hivatkozási alapnak MAGNUS és HONSELL kommentárját tekintette). Jelen esetben az áru 2001. május 3. napján érkezett meg a célállomásra, a megvizsgálási kötelezettség teljesítésére nyitva álló időtartam ekkor indult és mivel csak mennyiségileg vizsgálták az árut, maximum öt munkanapig tarthatott, a három nap tehát megfelelő időtartamnak minősül.¹⁸²

Ugyancsak a svájci bíróság döntésében a bíróság az egy hónapos határidő mellett foglalt állást, az olasz eladó és a svájci vevő közötti jogvitában, amely tényállás szerint a felek különböző eszközök és gépek adásvételére szerződtek. A bíróság döntése során arra hivatkozott, hogy a 38. cikkben foglalt határidő megállapítása során figyelembe kell venni a megvizsgálendő áruk fajtáját, a vevő kereskedelmi helyzetét, az általános körülményeket, az vizsgálat helyén lévő infrastruktúrát és a kulturális különbségeket egyaránt (SCHLECHTRIEM kommentárjára hivatkozással). Megállapítva azt, hogy a jogvitában két nagyvállalatról van szó a bíróság végül arra a következtetésre jutott, hogy a megvizsgálásra egy hónapos határidő megfelelőnek tűnik.¹⁸³

A fent ismertetett döntések alapján látható, hogy a megvizsgálásra rendelkezésre álló határidő rugalmasan értelmezendő. A flexibilitásból adódóan számos bíróság próbált irányadó időtartamot megállapítani az adott jogvita során felmerülő összes körülmény figyelembevételével, illetve tekintettel az időtartam kiterjesztésének vagy csökkentésének szükségességére.¹⁸⁴

¹⁸² Appellationshof Bern, Svájc 2004. február 11., 304/II/2003/wuda/scch.

¹⁸³ Kantonsgericht Schaffhausen, 2002. február 25., 12/1997/322.

¹⁸⁴ DiMATTEO L. A. im. pp. 229-230.p.

A következő ábra szemlélteti az időtartamok között eltéréseket:

3.2. A vevő értesítési kötelezettsége és annak határideje

Az Egyezmény 38. cikkéhez szorosan kapcsolódik a 39. cikk, amely a vevő értesítési kötelezettségét tartalmazza. A vevő megvizsgálási kötelezettségéből fakad, hogyha minőségi hibát észlel, arról az eladót a CISG megfogalmazása szerint „ésszerű időn belül” értesíteni kell, ellenkező esetben minőségi hibára nem hivatkozhat a későbbiekben esetleges vita felmerülése esetén. Nem elegendő az időkorlát megtartása, szükséges az is, hogy a vevő az eladót a „hiba pontos megjelölésével” értesítse. Az ésszerű idő, mint határidő tulajdonképpen, onnan indul, hogy a vevő felfedezte a hibát, vagy pedig fel kellett volna fedeznie azt.¹⁸⁵

A 44. cikk¹⁸⁶ biztosít a vevő számára a jogvesztés elkerülésére lehetőséget, abban az esetben, ha „ésszerű mentsége” van az értesítés ésszerű időn belüli

¹⁸⁵ MÁDL FERENC - VÉKÁS LAJOS: Nemzetközi Magánjog és Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Joga, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2012. 312. p.

¹⁸⁶ Bécsi Vételi Egyezmény 44. cikk: „Ha a vevőnek ésszerű mentsége van a megkívánt értesítés elmulasztására, úgy - a 39. Cikk (1) és a 43. Cikk (1) bekezdésének rendelkezéseitől függetlenül - az 50. Cikknek megfelelően csökkentheti a vételárat vagy követelheti az elmaradt hasznok nélküli tényleges kárának megtérítését.”

elküldésének elmulasztására. Azonban csak az elmaradt hasznok nélküli kártérítés és a vételár csökkentés eszközeivel élhet, tehát például kijavítást, kicserélést nem követelhet az eladótól és a szerződéstől sem állhat el.¹⁸⁷ A Bécsi Vételi Egyezmény 39. cikkének (2) bekezdése meghatároz az értesítés tekintetében egy objektív határidőt, kimondja, hogy „a vevő minden esetben elveszti az áru minőségi hibájára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a hibát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidejével.”¹⁸⁸ A feleknek lehetősége van eltérően megállapodni olyan jótállási határidőben, amely a két évtől eltér, így a 39. cikk (2) bekezdése is módosítható a diszpozitivitás által. Ez az abszolút jogvesztő határidő irányadó a vevő mentesülése esetén is, „ésszerű mentségre” csak ezen időkereten belül hivatkozhat eredményesen.¹⁸⁹

A 39. cikk tehát a vevő kötelezettségeként határozza meg az ésszerű határidőben történő értesítést a nem szerződéses áruval kapcsolatban, mindezt annak érdekében, hogy a jogait érvényesíteni tudja az eladóval szemben. A 38. cikk értelmében „a vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni”¹⁹⁰ és az áru fogyatékosága esetén a 39. cikk szerint erről az eladót ésszerű időn belül kell értesíteni. Ez a szabály lehetővé teszi, hogy különbséget lehessen tenni az átadáskor meglévő és a később jelentkező hibák között, tehát az eladó javára garanciális szabályként jelenik meg. A megvizsgálási kötelezettséghez hasonlóan a vevő általi értesítés küldésére vonatkozó szabály az áru fizikai fogyatékoságaihoz kapcsolódik, ugyanis a jogszavatossági igényeket a 43. cikk alkalmazásával lehet érvényesíteni. Fizikai fogyatékoság esetkörébe sorolandó a minőségi hiba, a csomagolás hibája, az aliud-szolgáltatás és a mennyiségi hiány, avagy többlet, viszont például az eladó késedelme, mint szerződésszegés nem vonható ebbe a körbe. Az Egyezmény szabályozása az értesítés küldésére ugyancsak diszpozitív, tehát a felek akarata eltérő is lehet a CISG rendelkezéseihez képest. Akár kifejezetten kizárható a kötelezettség teljesítése, továbbá szigorúbb vagy enyhébb határidő állapítható meg, vagy a tartalom

¹⁸⁷ SÁNDOR T. im. 140.p.

¹⁸⁸ Bécsi Vételi Egyezmény 39. cikk (2) bekezdés

¹⁸⁹ SÁNDOR T. im.140.p.

¹⁹⁰ Bécsi Vételi Egyezmény 38. cikk

tekintetében eltérő feltételek lehetnek az irányadók. A diszpozitivitás egyedül a felek szerződésére alkalmazandó, a nemzeti jogokban lévő kógens szabályok, illetve az egyezmény nemzetközi jellege korlátozza.¹⁹¹

A felek megállapodásukban élnek a szabályozás diszpozitív jellegével, amelyre példaként hozható a német bíróság előtt felmerült jogvitában. A tényállás értelmében a felek a Német Textil- és Ruhaipari Általános Szerződési Feltételeket a kettőjük relációjában létrejött szerződésre alkalmazandónak határozták meg, amely értelmében az áru kézhezvételétől számított 14 napon belül a vevő kötelezettsége az esetleg felmerülő minőségi hibáról az eladót értesíteni. A német vevő, aki kasmírpulóvereket rendelt az olasz eladótól a bíróság döntése értelmében elvesztette a jogát, hogy az áru minőségi hibájára hivatkozzon, hiszen a pulóverek szállítása 1996 júliusának utolsó napjaiban történt, az eladó értesítésére azonban csak 1996. december 5. napján került sor. A bíróság álláspontja szerint, a 39. cikk alapján a vevőnek a megvizsgálási kötelezettséget is beleértve, legkésőbb egy hónapon belül értesíteni kellett volna az eladót. Mivel azonban a felek két hetes határidőben állapodtak meg, ezért a bíróság egyértelműen elkésettnek minősítette a vevő által előterjesztett kifogást a minőségi hibára vonatkozóan.¹⁹²

Az Egyezmény értelmében a vevőnek a „hiba megjelölésével” kell teljesítenie az értesítés küldésére vonatkozó kötelezettségét. Erre azért van szükség, hogy az eladónak lehetősége legyen a megfelelő intézkedések megtételére, hiszen tudnia kell, hogy pontosan milyen módon tudja az esetlegesen felmerült hibát orvosolni. A túl általános megfogalmazás nem elegendő, amelyre az olasz bíróság is rámutatott az olasz eladó és német vevő között felmerült jogvitában. Az eladó (olasz fél) vulkanizált gumit szállított a vevőnek (német fél) cipőtálpak gyártásához, amelyek felhasználásával egy osztrák gyártó cipőket készített és Oroszországban forgalmazta őket. A bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felmerült hibát nem határozta meg kellően a vevő, ugyanis nem elegendő, ha csupán arra hivatkozik, hogy az áru

¹⁹¹ SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. pp. 235-237.

¹⁹² Oberlandesgericht München, 1998. március 11. 7 U 4427/97, CLOUT 232. sz. ügy

problémát okozott, vagy pedig csak arra, hogy hibás árut szolgáltatott az eladó, hiszen ebből a szükséges magatartás kikövetkeztetése nem lehetséges.¹⁹³

Figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a vevő kevesebb információval rendelkezik az árurol, mint az eladó, ebből kifolyólag nehezebben tudja megítélni, hogy a hibát mi okozhatta. A vevőnek azonban nem kötelezettsége, hogy az eladó birtokában lévő szakértelemhez, technikai tudáshoz hasonló szinten jelölje meg a felmerült hibát, illetve az ahhoz vezető okokat. Ha azonban olyan információval rendelkezik a vevő, amely elősegíti a hiba meghatározását és azt, hogy a másik fél orvosolni tudja azt, akkor ezt közvetítenie kell az eladó felé, ellenkező esetben ugyanis olyan költséges eljárás keretében szükséges olyan tényt feltárni, amelyről a vevő már egyébként is tudott.¹⁹⁴

Az „ésszerű idő” meghatározására nem található rendelkezés a Bécsi Vételi Egyezményben. Mivel konkrét időtartam tekintetében pontos meghatározás nem került szabályozásra, ezért azt az eset körülményeire, különösen a jogvita tárgyát képező áru jellemzőire tekintettel – például szezonális vagy romlandó áruk – szükséges állást foglalni.¹⁹⁵ A kifogásolásra nyitva álló határidő akkor kezdődik, amikor a vevő a hibát felfedezte vagy pedig fel kellett volna fedeznie. Különbséget kell tenni a nyílt és a rejtett hiba fennállása esetén a határidő kezdetére vonatkozóan. Első esetben a megvizsgálási kötelezettség teljesítését követően, nyomban kell az eladót értesíteni. Nyílt hiba fennállásakor az azonnaliság az irányadó a megvizsgálási kötelezettség teljesítésének elmaradása esetében is. Ilyenkor a két határidő (a megvizsgálási kötelezettség teljesítésére és az értesítés küldésére vonatkozó) tulajdonképpen egybeesik, egy és ugyanaz. Ezzel szemben rejtett hiba esetében a határidő kezdetének az az időpont tekinthető, amikor a vevő a hibát ténylegesen felfedezte. Ilyenkor ugyanis a megfelelő megvizsgálás teljesítése ellenére sem volt

¹⁹³ Tribunale di Vigevano Olaszország, 2000.július 12. 405, CLOUT 378. sz. ügy

¹⁹⁴ GILLETTE, CLAYTON P. – WALT, STEPHEN D.: The UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Theory and Practice, második kiadás, Cambridge, Cambridge University Press, 2016., pp. 170-171.

¹⁹⁵ SCHLECHTERIEM, PETER – BUTLER, PETRA: UN Law on International Sales, The UN Convention on the International Sale of Goods, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2009. 127. p.

felfedezhető a hiba.¹⁹⁶ Ha a hiba tehát nem nyilvánvaló, akkor a 38. cikkben és a 39. cikkben foglalt időtartamot egymástól elkülönülten kell értelmezni.¹⁹⁷

A jogalkalmazás során az eljáró ítélkező fórumok különböző időtartamokat tekintenek elfogadhatónak. Általánosságban a 14 napos határidő megfelelő, de ez az időtartam pusztán irányadó, nem kötelező. Például a bíróság egy osztrák eladó és egy osztrák vevő¹⁹⁸ jogvitájában a 14 napos időtartamra hivatkozott. A felek között tartós üzleti kapcsolat állt fenn, az adásvétel tárgyát fa áru képezte. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a CISG-hez kapcsolódó német ítélkezési gyakorlat alapján, bizonyos körülmények fennállása esetén egy hónapos határidő is észszerűnek tekinthető. Jelen esetben azonban, ha csak releváns körülmények nem indokolnak rövidebb vagy hosszabb időtartamot, akkor a 14 napot kell észszerű időtartamnak tekinteni.¹⁹⁹

Körülbelül 14 napos határidőt tartott elfogadhatónak a német bíróság egy másik esetben egyaránt - a fent ismertetett trekking cipőkkel kapcsolatos jogvitában -, azonban ez az időtartam magában foglalja a megvizsgálási és az értesítési kötelezettségre rendelkezésre álló időtartamot is a bíróság álláspontja szerint.²⁰⁰

Szintén a 14 napos határidőre hivatkozott a belga bíróság, a holland felperes és belga alperes közötti jogvitában a 39. cikkben foglalt kötelezettség teljesítése tekintetében. A megkötött szerződésre az eladó általános szerződési feltételeit alkalmazni rendelték a felek, amelyben az áru szállítását követően 14 nap volt meghatározva a vevő értesítésének elküldésére. Kimondta a bíróság, hogy mivel a felek a CISG-t vagy annak egyes rendelkezéseinek alkalmazását egyértelműen nem zárták ki a megállapodásukban, a holland jogot pedig alkalmazhatóként kötötték ki, így a Bécsi Vételi Egyezmény – a holland jog részeként - továbbra is irányadó jogvita elbírálása tekintetében. Jelen jogvitában a vevő az értesítést 20 nappal a szállítást, 19 nappal az ügyletről kiállított számlát követően küldött értesítést az eladó részére. A bíróság álláspontja szerint ez a határidő észszerűnek tekinthető, mert a 14 napot csak csekély mértékben lépte

¹⁹⁶ SÁNDOR T. - VÉKÁS L. im. pp. 238-239.

¹⁹⁷ Tanácsadó Testület 2. számú véleménye

¹⁹⁸ A jogvita nemzetközi jellegét az adja, hogy az osztrák vevő telephelye Olaszországban van.

¹⁹⁹ Oberster Gerichtshof Austria, 2 Ob 191/98 X, 1998. október 15.

²⁰⁰ Oberster Gerichtshof Austria, 1 Ob 223/99x, 1999. augusztus 27. CLOUT 423. sz. ügy

túl, amely nem eredményezheti azt, hogy a vevő elveszítse a jogát az áru kifogásolására.²⁰¹

Német bíróság előtt pedig olyan döntés született, amely az egy hónapon túli értesítést egyértelműen elkésettnek tekintette. A tényállás szerint a vevő egy gépet rendelt az eladótól. 58 nappal a szállítást követően értesítette az eladót a gép hibájáról a vevő, majd pedig elállt a szerződéstől. Mind az elsőfokú mind a másodfokú döntés értelmében a vevő elvesztette a jogát, hogy a minőségi hibára hivatkozzon, nem teljesítette a 39. cikkben foglalt kötelezettségét. A bíróság álláspontja szerint a határidő a kifogás közlésére akkor kezdődik, amikor a 38. cikk (1) bekezdés szerinti, a megvizsgálásra nyitva álló, rövid határidő lejár. Egy ilyen bonyolult gép vevőjétől elvárható, hogy a gép megfelelő működését tesztelje. A bíróság szerint, két hét elegendő volt arra, hogy ezt elvégezze, továbbá rámutatott, hogy ez a határidő az áru átadásakor indult el. A 39. cikk (1) bekezdésével kapcsolatban megjegyezte, hogy habár az értesítés küldésére vonatkozó standard határidő vita tárgyát képezi, jelen esetben nem kellett ebben a kérdésben dönten, mert a vevő csak mintegy hat héttel a megvizsgálási határidő lejártát követően – nyolc héttel az áru átadása után – jelezte az eladó felé a kifogását. Ez pedig a bíróság szerint elkésett volt, bármely általánosan alkalmazott szabvány szerint.²⁰²

Enyhébben ítélte meg a francia bíróság az észszerű idő követelményét a német eladó és francia vevő közötti jogvitában. A felek 1990 februárjában kötöttek szerződést ragasztó adásvételére, amelyet díszes csomagok gyártásához használtak fel, majd vevő által továbbértékesítésre kerültek. 1990 áprilisában derült ki, hogy a ragasztók hibásak. 1990. június 8. napján a vevő biztosító cége értesítette az eladót a felmerült hibáról, arról, hogy a csomagokról részlegesen levált a cellulóz-acetát film. Jelen esetben úgy határozott a francia jogalkalmazói fórum, hogy a hiba felfedezését követően, körülbelül két hónap múlva küldött értesítés is elfogadható és a Bécsi Vételi Egyezmény 39. cikkében foglalt észszerű idő követelményének megfelel.²⁰³

²⁰¹ Hof van beroep Antwerpen, 1995/AR/1558, 1998. november 4., CLOUT 1018. sz. ügy

²⁰² Oberlandesgericht Oldenburg; 12 U 40/00, 2000. december 5., CLOUT 431. sz. ügy

²⁰³ Cour d'appel de Colmar Franciaország, 2000. október 24., CLOUT 400. sz. ügy

Az ismertetett jogesetek alapján megállapítható, hogy tipikusan a német bíróságokon meghozott ítéletekben szigorúbban ítélendő meg az észszerű idő követelménye, míg például a francia fórumok enyhébben értelmezik az Egyezményben foglalt határidőt.²⁰⁴

A Digest dokumentum a 39. cikkben megfogalmazott észszerű idő követelménye körében átfogóan ismerteti, összegzi, hogy a bíróságok által kialakított joggyakorlatban időtartam eltelte után nem tekinthető az értesítés időben elküldöttnek. A rendszerezés alapját két szempont határozza meg, egyfelől, hogy az eljáró fórum a határidő kezdetének az áru szállításának napját tekinti, vagy pedig onnan indul az időtartam, hogy a vevő a hibát felfedezte, illetve fel kellett volna fedeznie azt. Első esetkör tekintve, például a két éven túli időtartam, a hét hónap, a három hónap, a 25 nap, élelmiszer esetén két hét, romlandó virágoknál pedig a szállítási napon túli értesítés már nem minősül észszerű időn belülnek. Második esetkör tekintve pedig példaként hozható, hogy a több mint 13 hónap, a hét hónap, a hat hét, a négy hét, és a hét nap egyaránt nem minősülnek megfelelő időtartamnak. Az összefoglaló értelmében számos jogalkalmazói döntés a határidő rendkívül szigorú értelmezését fogadta el, hiszen az azonnaliságot tekintette megfelelőnek (miután a vevő a vásárlói kifogásáról tudomást szerez), rejtett hiba esetén a hiba felfedezésének napját, romlandó áruk esetén pedig 24 órán belüli időtartamot.²⁰⁵

3.3 A „Noble Month” kérdése

Az észszerű határidő kérdése az eltérő bírósági ítéletek mellett a jogtudományban egyaránt vita tárgyát képezi, abból adódóan, hogy az észszerűség követelményét csak az adott eset vonatkozásában lehet megítélni az egyes körülmények alapján. Figyelembe kell venni többek között a felek megállapodását és az áru természetét is. INGEBORG SCHWENZER álláspontja szerint az egy hónapos határidő a megfelelő arra, hogy az államok közötti értelmezési különbségek áthidalhatóak legyenek. Ez, a megfogalmazásában használt „noble month” képes a jogalkalmazók közti eltéréseket szűkíteni,

²⁰⁴ SCHWENZER, INGEBORG: National Preconceptions That Endanger Uniformity. *Pace International Law Review*. Vol.:19., 2007. 105. p.

²⁰⁵ Digest 182.p.

ugyanis a joggyakorlat alapján a német bíróságokon hagyományosan szigorúan értelmezik a 39. cikkben foglalt határidőt, míg a francia és amerikai jogalkalmazói fórumok liberálisabban, számos esetben hónapokat vagy éveket is elfogadhatónak ítélnék meg.²⁰⁶

Először 1995-ben foglalkozott a német Legfelsőbb Bíróság a 39. cikkben foglalt követelményekkel. A tényállás szerint a svájci eladó a német vevőnek Új-Zéland-ról kagylókat szállított, amelyeknek a kadmium tartalma meghaladta a Német Egészségügyi Hatóság által meghatározott értéket. A bíróság álláspontja szerint ez nem tekinthető minőségi hibának, ugyanis a kagylók továbbra is ehetőek voltak, az értesítést pedig elkésettnek tekintette, ugyanis azzal a vevő több mint egy hónapot várt, hogy elküldje azt az eladónak. A bíróság megítélése értelmében egy hónapos időtartam megfelelő, és nyilvánvalóan észszerűnek tekinthető az értesítés céljának vonatkozásában.²⁰⁷

Szintén a német bíróság 1999-ben, egy hónapos határidőt tekintett irányadónak. A svájci vevő a német eladótól (alperes) egy papírgyártó géphez csiszoló berendezést vásárolt papír termékek gyártásához, amelyet az eladó 1993. április 7. napján leszállított. Az előállított félkész termékeket egy másik svájci cégnek (felperes) értékesítette, ahol késztermékek gyártása történt. 1993. április 26-án tönkrement a csiszoló berendezés, ugyanis arról értesítette a papírgyártó cég (felperes) a másik svájci céget (ahol a félkész termékeket gyártották), hogy rozsdafoltok voltak a nedves törőlkendőn. A félkész termékeket előállító cég szakértő vizsgálat lefolytatása iránt intézkedett, amelyről a vizsgálati jelentést 1993. június 11. napján kapta kézhez. A papírgyártó cég 1993. június 14-én értesítette az alperest a hibáról és a vevő engedményeseként kártérítést követelt a német eladótól. Az első és másodfokú bíróság álláspontja szerint a vevő elmulasztotta teljesíteni a 39. cikkben foglalt kötelezettségét, az egy hónapon túli értesítés nem felel meg az észszerű idő követelményének, ugyanis a határidő 1993. április 26. napján elindult. A Legfelsőbb Bíróság azonban a hét hetes időtartamot megfelelőnek tekintette. Indokolása értelmében, mivel rejtett hibáról van szó, a vevőnek sem az áru megérkezésekor sem a károk felmerülése

²⁰⁶ GIRSBERGER, DANIEL: The Limits Of Article 39 CISG. Journal of Law and Commerce. 2005-2006. Vol. 25. pp. 241-243.

²⁰⁷Bundesger htshof Németország, VIII ZR 159/94, 1995. március 8., CLOUT 123. sz. ügy

előtt nem volt lehetősége egy szokásos vizsgálat elvégzésével felfedezni a hibát. Mivel nehéz meghatározni, hogy a károk milyen okból következtek be, a hiba felmerülését követően körülbelül egy hetes időtartamra van szüksége a vevőnek ahhoz, hogy eldöntse, milyen intézkedéseket tegyen, ezt követően pedig két hét áll rendelkezésre a szakértői vizsgálatra. A megvizsgálás tehát összesen három hetes időtartamot jelent. Ezt követi az értesítés küldésére vonatkozó egy hónapos határidő, így az 1993. április 26. után hét hét múlva elküldött értesítés nem volt elkésztett.²⁰⁸

Az úgynevezett „*noble month*” tehát irányadó, SCHWENZER megfogalmazása szerint megszilárdult elvnek tekinthető a német Legfelsőbb Bíróság joggyakorlatában. Probléma azonban, hogy az alsóbb szintű fórumok nem minden esetben veszik figyelembe a Legfelsőbb Bíróság döntéseit. Példaként hozható fel a spanyol felperes és német alperes közötti jogvitában született döntés, amelyben az adásvétel tárgyát paprika őrlemény és paprika olaj képezte. 2000 szeptemberében érkezett a vevőhöz 5.000 kg édes paprika a vevőhöz. A felek az áru sugárterheléstől mentességében állapodtak meg, azonban a vevő csupán a tisztasági fokot ellenőrizte, sugárterhelésre vonatkozó vizsgálatot nem folytatott le, ugyanis az költséges és időigényes. A vevő feldolgozta a fűszerpaprika őrleményeket chilivel keverve, hogy előállítsa a csípős őrölt paprikát, és eladja valamelyik ügyfelének 2000 decemberében. Egy vizsgálati jelentés 2001. január 22-i, február 5-i és február 20-i keltezéssel az árurol megállapította, hogy sugárzásnak volt kitéve. Ezt követően 2001. március 26. napján kelt levélben a vevő panaszkodott a eladónak, hogy a fűszerpaprika őrlemény, amit 2000 szeptemberében szállított besugárzott volt, majd 2001. április 20-án kelt levélben a vevő felsorolta a felmerült károkat és kártérítést követelt. A fellebbviteli fórum egy hónapos határidő helyett két hetes időtartamot tekintett irányadónak. Álláspontja értelmében a 39. cikk rendelkezéseinek nem felelt meg a vevő által küldött kifogás, ugyanis már 2001. január 22-én kelt vizsgálati jelentés kimutatta, hogy az áruk sugárterhelés alatt állt. A vevő azonban 2001. március 26. napjáig várt az értesítés elküldésével, ezért ez egyértelműen elkésztettnek minősül, mivel az észszerű határidő általában két hét. A Legfelsőbb Bíróság ezzel ellentétben arra hivatkozott, hogy a több

²⁰⁸ Bundesgerichtshof Németország, VIII ZR 287/98, 1999. november 03., CLOUT 319. sz. ügy

mint két hónapos időtartam nem tekinthető észszerű időtartamnak a 39. cikk értelmében.²⁰⁹ Megfigyelhető, hogy fellebbviteli fórum egyáltalán nem tesz említést a „*noble month*” irányadó jellegéről, hanem két hetes időtartam mellett foglal állást.

Külön ki kell emelni a több ponton is hibásnak minősülő ugandai felperes és német alperes közti jogvitában született döntést.²¹⁰ A vevő egy kampalai székhelyű ugandai társaság, szerződést kötött egy német eladóval, hogy megvásárolja tőle első és másodosztályú használt cipőket és megállapodtak „FOB-ban, Mombasa (Kenya)” kikötésben. Az áru 2004. április 24-én érkezett meg. Miután a vevő kifizette a vételár utolsó részletét 2004. május 18-án, megkapta az eredeti hajóraklevelet az eladótól, 2004. május 24-én. A vevő ezután az árut Kampalába szállította, ahol megvizsgálást 2004. június 16-án végezte el, majd 2004. június 17-én, a vevő jelezte az eladónak az áru rossz minőségét. 2004. június 23-án kelt levélben kifogással élt az eladó felé, ugyanis a cipők használhatatlanok voltak. A hajóelismervény 2004. május 24-én már a vevő birtokában volt, az értesítést azonban csak június 17-en küldte el, három héttel később, így ez nem tekinthető észszerű időtartamnak. Kiemelendő, hogy a vevő eredménytelenül hivatkozott a 38. cikk (3) bekezdésére. A vevő nem támaszkodhat a 38. cikk (3) bekezdésre (amely szerint az áruk megvizsgálása elhalasztható arra az időpontra, amikor az áru elér a rendeltetési helyére). A 38. cikk (3) bekezdés csak akkor lenne alkalmazható, ha a vevőnek nem lett volna lehetősége, hogy megvizsgálja az árut, és ha az eladó tudta, vagy tudnia kellett volna a továbbküldés lehetőségéről. Általánosságban alkalmazható a rendelkezés, mert a vevő átirányította a cipőket Kampalába (Uganda), miután azok megérkeztek Mombasába és az árut rögtön megvizsgálta, miután azok megérkeztek Ugandába. A bíróság itt arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vevőnek lett volna lehetősége a megvizsgálási kötelezettség teljesítésére Mombasában, mert az nem igényelt volna komoly erőfeszítést. Ugyanis a csomagolást tekintve a cipők nejlonzacskókban voltak, amiket könnyedén ki lehet bontani és visszacsomagolni egyaránt, de lehetőségként merült fel az is, hogy a vevő 3. személyt vegyen igénybe a kötelezettség teljesítése érdekében.

²⁰⁹ Bundesgerichtshof Németország, 2004. június 30., VIII ZR 321/03, CLOUT 773. sz. ügy

²¹⁰ Landgericht Frankfurt, 2005. április 11. 12/26 O 264/04, CLOUT 775. sz. ügy

Amellett, hogy a bíróság helytelenül értelmezte a 38. cikk (3) bekezdésére vonatkozó szabályozást, a döntésében bíróság nem vette figyelembe a „*noble month*” elvét sem.²¹¹ FLECHTNER szerint a bíróság teljesen helytelenül értelmezte a 38. és 39. cikk közötti kapcsolat és ezzel egy igazságtalan döntést hozott. Ugyanis a bíróság álláspontja szerint az értesítés küldésére nyitva álló határidő 2004. május 24-én kezdődött meg, a vevő pedig eleget tett a kötelezettségének június 17-én. Ez a három hetes időtartam egyértelműen megfelel a „*noble month*” elvnek, így ha a vevő tulajdonképpen elmulasztotta megvizsgálási kötelezettség teljesítésére nyitva álló határidő betartását, az értesítése akkor sem tekinthető elkésettnek.²¹²

A fent ismertetett esetek alapján megfigyelhető, hogy az egységes értelmezés követelménye még iránymutatás szolgáltatásával sem képes következetesen érvényre jutni. ANDERSEN szerint, ha a „*noble month*” a jelentősen eltérő jogi mentalitások között képes lenne egyensúlyt teremteni, az biztosíthatná igazán irányadó elvi minőségét. Kérdés azonban, hogyha már a hazai (német) szabályok körében sem tud maradéktalanul érvényre jutni, akkor nemzetközi szinten iránymutató minősége lehetséges-e.²¹³

4. Megállapítások

Napjainkban, a nemzetközi kereskedelem területén tevékenykedő jogászság a Bécsi Vételi Egyezmény szabályaival számos alkalommal találkozik. Annak ellenére, hogy ma már 85 részes állama van az Egyezménynek, a szabályrendszer alkalmazása helyett a felek sokszor annak kizárása mellett döntenek. Indokként szolgálhat az a tény, hogy a Konvenció létének közismertsége ellenére, a gyakorlatban történő alkalmazás, illetve működés még mindig csupán alacsony fokú ismertségre tett szert. A jogászság, inkább a hazai jogokban való

²¹¹ SCHWENZER, INGEBORG: The Noble Month (Articles 38, 39 CISG) – The Story Behind the Scenery – European Journal of Law Reform. 2006/3-4, pp. 358-362.

²¹² FLECHTNER, HARRY M.: Funky mussels, a stolen car, and decrepit used shoes: Non-conforming goods and notice thereof under the united nations sales convention („CISG”), Boston University International Law Journal, Vol. 26:1, 2008. pp. 21-22. Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/flechtner8.html>

²¹³ ANDERSEN, CAMILLA B.: Article 39 of the CISG its „noble month” for notice-giving; A (gracefully) ageing doctrine? Journal Of Law And Commerce, Vol. 30:185, 2012. 189. p.

jártáságára támaszkodik, így előnyben részesülnek az ott ismert, megtanult, alkalmazott szabályok, amelyből az a tendencia következik, hogy a szerződő félnek, ha lehetősége van egy nemzetközi ügyletre a hazai jogot irányadónak tekinteni, akkor élni fog ezzel az opcióval.²¹⁴

Az Egyezményben szabályozott kötelezettségek tartalmának bizonytalansága következtében az „*opting out*” trend – azaz a felek a Konvenció alkalmazását a jogvitájukra nézve kizárják - egyre szélesebb körű elterjedése figyelhető meg a gyakorlatban. Ez a jelenség, azonban egyértelműen az Egyezmény céljával összeegyeztethetetlen eredményre vezet, ugyanis a jogegységesítésből fakadó előnyök vesznek el.²¹⁵ A kizárás lehetőségét az adja, hogy a nemzetközi kereskedelemben a felek autonómiája az elsődleges forrása a szabályoknak, az Egyezmény diszpozitív jellege pedig biztosítja azt, hogy a felek akarata érvényesüljön.²¹⁶ A kötelezettségek tartalma tekintetében azonban a pontos meghatározás hiánya jogbizonytalanságot idéz elő, amely lényeges kihatással van a jogalkalmazási döntésekben érzékelhető inkonzisztenciára. Az ítéletekben megfigyelhető következetlenség pedig az feleket az Egyezmény alkalmazásának kizárása fogja ösztönözni.

A Bécsi Vételi Egyezményben szabályozott kötelezettségek jelentős része a vevő oldalán merül fel, így a dolgozatban vizsgált „gyorsaság” is a vevő esetében a legmeghatározóbb követelmény. Az joggyakorlat vizsgálata alapján megállapítható, hogy a jogalkalmazói fórumok az egységes értelmezés követelményének nem tesznek eleget, mind az országok között, mint a jogalkalmazás különböző szintjein eltérő döntések figyelhetőek meg.

A felek megállapodásának hiányában az egyes rendelkezések tekintetében a Bíróságok feladata azok tartalmának konkretizálása. Kérdésként merül fel,

²¹⁴ SCHWENZER, INGEBORG – HACHEM, PASCAL: The CISG – Success and Pitfalls, *American Journal of Comparative Law*, Spring 2009/57. pp. 463-464.

²¹⁵ Az „*opting out*” témakörét járta körbe, és erősítette meg a tendencia jelenlétét BÓKA JÁNOS is a Széchenyi István Egyetemen 2015. február 19-én tartott előadásában (In dubio pro conventione? The Theory and Practice of Opting Out of the CISG). A magyar gyakorlat részletesen vizsgálata során GLAVANITS JUDIT arra a megállapításra jutott, hogy a jogi képviselők a jogbizonytalanságra hivatkozással kifejezetten törekszenek a CISG kizárására. GLAVANITS JUDIT: National Report of Hungary. International Conference “35 Years of CISG – Present Experiences and Future Challenges”, Kézirat, 2015. 4.p.

²¹⁶ FERRARI, FRANCO.: Specific Topics of the CISG in the light of Judicial Application and Scholarly Writing, *Journal of Law and Commerce* 1995/15. pp. 83-84.

hogy milyen egységesítési javaslatokkal lehet kiküszöbölni a bíróságok mérlegelési jogkörének, értelmezési tevékenységének eredményeként születő eltérő határozatokat. JEROME FRANK amerikai jogtudós szerint kiszámíthatatlanok a jogalkalmazói döntések, hiszen a bírák az előre meghozott ítéletet kívánják utólag alátámasztani a jogszabályok által.²¹⁷ Ilyen szemléletű döntéshozatalnak, a belső jogi felfogással értelmezett nemzetközi szintű szabályok alkalmazásának, a bírói mérlegelés, tényértékelés korlátok nélküliségének nincs helye a nemzetközi kereskedelemben. Megoldási javaslatként szolgálhat, ha nemzetközi szinten kerülne megalkotásra az Egyezmény szabályinak alkalmazásához iránytűként szolgáló kommentár, és ez az eljáró bíróságok ítéletének indokolásához megfelelő alapot adhatna. Azonban nehéz lenne egy olyan, mind a 85 állam által elfogadott, kompromisszumos javaslat megalkotása, amelyet minden részes ország irányadónak és kötelezőnek tekintene. Ugyanis már a fordítási nehézségek is eltéréseket mutatnak, így valószínűsíthető, hogy vagy egyáltalán nem születne megállapodás arra vonatkozóan, hogy az egységes kommentár milyen nyelven készüljön el, vagy pedig ha egy nyelven kimunkálásra kerülne a szöveg, akkor annak alkalmazási nehézségei merülnének fel, illetve további fordítási problémák jelennének meg. Alternatív megoldási javaslatként említhető továbbá, hogy a Tanácsadó Testület vagy pedig valamely nemzetközi szervezet bocsásson ki az egységesítést szolgáló kommentárt a Bécsi Vételi Egyezményhez. Ez esetben szintén az előbbi megoldási javaslatban ismertetett problémák merülnének fel.

Álláspontom szerint a CISG keretén belül kellene az áru megvizsgálására, illetve az értesítés küldésére vonatkozó kötelezettségek tartalmát pontosítani, így de lege ferenda javaslataim a következők:

1. Az áruk megvizsgálására vonatkozóan szükségesnek tartom mennyiségi limit felállítását, és ez alapján kerülne meghatározásra, hogy milyen időkeretben jelenik meg a megvizsgálási kötelezettség elvárhatósága. Nagyobb mennyiség esetén értelemszerűen hosszabb időtartam lenne irányadó.

²¹⁷ idézi: SZIGETI PÉTER – TAKÁCS PÉTER: A jogállamiság története, Második, bővített, javított kiadás, Napvilág Kiadó, Budapest 2004. 64. p.

2. Az áru minőségére vonatkozóan pedig különböző kategóriák meghatározását tartom szükségesnek, és az eltérő csoportokra eltérő időtartam előírását. Például romlandó árukra vonatkozóan két napban lehetne maximálni megvizsgálásra rendelkezésre álló időtartamot, esetleges értesítés küldésére pedig a hiba felfedezését követően az azonnaliság vonatkozna. Csomagolt áruk esetén (pl. raklap, konténer) a megvizsgálásra és az értesítés küldésére nyitva álló határidőnek az egy hónap megfelelőnek tekinthető, míg egyedi gyártású termékek esetén szűkebb határidő indokolt, például a hiba felmerülését követő egy héten belüli időtartam észszerűnek fogadható el. Próbaüzem esetén pedig álláspontom szerint limitált időtartamot kell meghatározni, például hat hónapban maximálni a megvizsgálási kötelezettségre nyitva álló határidőt.

Ha a Bécsi Vételi Egyezményben a feleknek viszonyítási alapként konkrét szabályok szolgálnak, akkor a magatartásukat azokhoz tudják igazítani és jogkövetkezményeket is képesek felmérni. Megszűnne tehát az eltérő értelmezésből fakadó jogbizonytalanság. Természetesen a bíróságnak az eset összes körülményére tekintettel kell lennie a döntésében, arra alapozva kell ítéletet hoznia, illetve az esetleges igazságtalanságokat kiküszöbölnie, azonban ez a mérlegelési jogkör korlátok közé kerülne és a viszonyítási alapok meghatározásával a jogalkalmazói döntések közti eltérések is kisebb mértékűek lehetnek.

WELLMANN BARNA BENCE

A szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülés a CISG 79. cikkének joggyakorlata alapján

Írásomban a Bécsi Vételi Egyezmény 79. cikkének (1) bekezdését helyezem vizsgálódásom középpontjába. E cikk, elsődlegesen a szerződésszegés alóli mentesülési okokat határozza meg az Egyezmény szabályrendszerén belül. Csakúgy, mint a magyar magánjogban, bármennyire is kívánatos lenne, elkerülhetetlen a szerződéses viszonyokban a felek és érdekeik kollíziója, amennyiben valamilyen külső, a feleknek nem feltétlenül felróható körülmény miatt hiúsul meg a szerződés teljesítése. Problémát jelent az akadály jellegének vizsgálata, hiszen az előreláthatósági tényező nem csak a magánjogban, hanem a büntetőjogban is lényeges, akár büntethetőséget is befolyásoló körülményként jelenik meg. Fontos elem lehet az is, ha a szerződéses viszonyba kívülről csatlakozó, harmadik személynek (pl. teljesítési segéd, alvállalkozó, bank) felróhatóan következik be a szerződésszegés.

Az Egyezmény témám szempontjából releváns 79. cikke a következőket rögzíti:

„(1) Nem tehető felelőssé a fél valamely kötelezettségének elmulasztásáért, ha bizonyítja, hogy azt olyan akadály okozta, amely ellenőrzési körén kívül esik, s ésszerűen az sem volt elvárható tőle, hogy a szerződéskötés idején ezzel az akadállyal számoljon, azt vagy annak következményeit elkerülje vagy leküzdje.

(2) Ha a fél mulasztása a szerződés egészének vagy egy részének teljesítésére általa igénybe vett harmadik személy mulasztására vezethető vissza, a fél csak akkor mentesül a felelősség alól, ha

(a) az előző bekezdés alapján mentesül, és

(b) az általa igénybe vett személy maga is mentesülne, ha az előző bekezdés rendelkezéseit alkalmaznák rá.

(3) Az e Cikkben alapuló mentesülés az akadály fennállásának időtartama alatt hatályos.”²¹⁸

A fenti rendelkezés szövegével kapcsolatban azonban meg kell jegyezni, hogy ez nem a jogszabályi²¹⁹ megfogalmazás, hanem egy úgynevezett „javított fordítás”, melynek fő erénye, hogy jóval leíróbban és érthetőbben ülteti át magyar nyelvre a Konvenció eredeti szövegét.

A kutatási kérdések tehát: milyen esetekben értékeli, illetve értékelheti az eljáró bíróság a szerződés teljesítése során felmerült, ténylegesen vagy csak látszólag ellenőrzési körön kívüli, elháríthatatlan akadályokat mentesítő körülményként? Vajon felállíthatók-e olyan kategóriák, esetkörök, amelyekről általánosságban kijelenthető, hogy egyértelműen igen vagy épp ellenkezőleg, szinte biztosan nem minősül mentesülési körnek?

1. A felelősség és a vis maior fogalmi keretei

Ahhoz, hogy könnyen megérthessük a probléma mibenlétét, elengedhetetlen a vis maior fogalmának tisztázása, melynek során a 79. cikk (1) bekezdésében leírt körülményről kell beszélnünk, azaz az előre nem látható, elháríthatatlan akadályról. Ez a szakirodalomban és a jogtudományon belül egyaránt használatos, de hétköznapjainkba is egyre jobban beszivárgó elnevezéssel *vis maiornak*, vagy a nemzetközileg legelterjedtebb, legáltalánosabb elnevezéssel *force majeure*-nek hívott körülmény. Ám, ahogy azt a szakirodalom is mutatja, nagyon sok más formában is találkozhatunk vele, vagy hozzá igen közel álló intézményekkel idegen nyelvekben²²⁰, legyen szó akár az angol *Act of God*, az *impossibility*, vagy éppen a *frustration*, a német *Wegfall der Geschäftsgrundlage*, illetve a

²¹⁸ BÁNRÉVY GÁBOR – JANCÓS RÉKA – SÁNDOR TAMÁS: A Bécsi Konvenció javított magyar fordítása, In: Jogi Tájékoztató Füzetek. MKIK Jogi Szekció 2007. 185. füzet, pp. 109-141.

²¹⁹ 1987. évi 20. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről

²²⁰ E kérdésben nagyon átfogó képet ad RIVKIN: *Lex Mercatoria and Force Majeure c. tanulmánya* (RIVKIN, DAVID R.: *Lex Mercatoria and Force majeure*, in: Gaillard (ed.), *Transnational Rules in International Commercial Arbitration* (ICC Publ Nr. 480,4), Paris 1993, pp. 161 et seq.)

francia *imprevisión* formákról.²²¹ Az elmúlt évtizedek során a magyar jogrendbe is fokozatosan beépült, és – mára már kodifikált módon – helyet kapott ez a jogintézmény, és a modern jogtudomány sok más eredményéhez hasonlóan²²², erőhatalom, illetve a sokkal leíróbb elháríthatatlan külső ok képében magyarosított elnevezéssel is ellátták.

Legjobban a következőképpen lehet megadni a vis maior tartalmát: „vis maior az olyan, igazoltan bekövetkezett rendkívüli körülmény, cselekmény vagy esemény, amely előre nem látható, és amelynek következményeit az adott helyzetben általában elvárható gondosság tanúsítása esetén sem, vagy csak aránytalan mértékű beavatkozással lehetett volna elhárítani.”²²³ Az indoka annak, hogy FM rendeletet használtam fel az, hogy ez a meghatározás átfogó módon írja le a jogintézmény lényegét, és minden kiemelkedő aspektusa kellően hangsúlyos ebben a megfogalmazásban. Habár alapvetően a mezőgazdasági keretek között merül fel leggyakrabban vis maiorral kapcsolatos kérdés, az szinte kizárólag természeti erőkre visszavezethető minőségében jelenik meg.

Az új Ptk. megalkotásának folyamata során szinte végig jelen volt az intézmény eddigiekhez képest önállóan jogrendbe illesztésének szükségességét képviselő nézet, így az új Ptk. Bizottsági Javaslat a következőképpen irányozta elő a szerződésszegésre vonatkozó rendelkezéseket: „Aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.”²²⁴ Az új Ptk. 6:142. §-a változtatás nélkül vette át ezt a megszövegezést. A Kodifikációs Bizottság ekképpen támasztotta alá tervezetét: „A javaslat felfogása szerint a szerződéses, azaz önkéntes kötelezettségvállalás nem szerződésszerű

²²¹ MAZZACANO, PETER J.: Force Majeure, Impossibility, Frustration & the Like: Excuses for Non-Performance; the Historical Origins and Development of an Autonomous Commercial Norm in the CISG. In: Nordic Journal of Commercial Law, Vol. 2011, No.2, pp. 1-54. Elérhető: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1982895 (2016. 10. 05.)

²²² Pl. know how = védett ismeret; franchise szerződés = jogbérleti szerződés stb.

²²³ 94/2015. (XII. 23.) FM rendelet az elháríthatatlan külső ok (vis maior) esetén alkalmazandó egyes szabályokról és a vis maiorral összefüggő egyes miniszteri rendeletek módosításáról, 2.§ (1) bek.

²²⁴ VÉKÁS LAJOS – GÁRDOS PÉTER (szerk): Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat (2012) 6:143. §-hoz fűzött indoklás.

teljesítésének szankcionálása nem lehet a szerződésszegő fél igyekezetének függvénye. A másik fél a kárának megtérítésére tarthat igényt akkor is, ha szerződésszegő történetesen úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A szerződéses vállalás megszegése miatt ennél szigorúbb kimentési mércét kell alkalmazni, mert a másik fél jogos ügyleti várakozásai a szerződésszegés folytán meghiúsultak.”²²⁵ Azonban azt is számításba kell venni a jogalkotási folyamat vizsgálatakor – lévén, Magyarország a Bécsi Vételi Egyezmény szerződő állama –, hogy elengedhetetlen volt az Egyezményben leírt meghatározások átvétele. Összességében azonban az állapítható meg, hogy alapvetően célszerűségi okok miatt volt szükséges a CISG-el összhangban álló szabályozás megalkotása.

Az előbbiekből tehát kiderül, hogy három feltételből álló kimentési rendszerről beszélhetünk, azaz a három konjunktív körülmény együttes fennállása eredményezheti csak a szerződésszegő fél felelősség alóli mentesülését:

1. Az akadály a fél ellenőrzési körén kívül merüljön fel;
2. Az előbbi körülmény ne legyen előrelátható a szerződéskötés pillanatában; végül pedig
3. Az elvárhatóság hiánya, azaz észszerűen ne legyen elvárható e körülmény elkerülése vagy a következmények elhárítása a szerződésszegő fél részéről.²²⁶

„A szerződésnek, mint jogintézménynek lényege kötelmet keletkeztető hatásában van. Ez azt jelenti, hogy ha valamelyik fél szerződésből fakadó kötelezettségét nem teljesíti, ezért felelősséggel tartozik: a szerződés természetbeni teljesítésére vagy kártérítésre kötelezhető.”²²⁷

A világ kötelmi és adásvételi jogaiban megfigyelhető az a tendencia, hogy a kártérítéshez való jog, csakúgy, mint alapvetően bármely egyéb jogorvoslati forma, a szerződésszegés, egészen pontosan a nemteljesítés pusztá tényével megnyílik.

²²⁵ VÉKÁS L. – GÁRDOS P. (szerk) im. 396. p.

²²⁶ VÉKÁS L. – GÁRDOS P. (szerk) im. pp. 396-397.

²²⁷ MENYHÁRD ATTILA: A szerződésszegésért való felelősség korlátozása és kizárása, In: Jogi tanulmányok, ELTE ÁJK, 2000/1. 123. p.

Ilyenkor kerül sor a szerződésszegés megállapításának folyamatára. (ti. hogy valójában arról van-e szó?) Ez a következőképpen írható le²²⁸:

1. Nyilvánvalóan a központi kérdés, hogy létrejött-e a szerződés, ugyanis ha nem, nincs értelme az egész további vizsgálatnak. Ennek megállapítására a felek nyilatkozatain túl, a nemzetközi kereskedelmi szokások és a felek gyakorlata is relevanciával bír.
2. Ha a szerződés léte megállapítást nyert, következhet annak kiderítése, hogy történt-e szerződésszegés, és ha igen, akkor az alapvető vagy közönséges jellegű volt-e?
3. Ha, akár az alapvető, akár a közönséges szerződésszegés megállapítható, az ahhoz kapcsolódó jogkövetkezmények és azokban való döntés az utolsó lépés. E körben merülhet fel tehát a felelősség alóli mentesítés kérdésköre is.

A sértett félnek nem szükséges bizonyítani, hogy a teljesítés elmaradása a másik félnek felróható volt-e. Ezt a felelősségi formát nevezzük *no-fault liability*-nek, azaz objektív felelősségnek. A kötelmi jogi rendszerek rendszerint ezt tekintik irányadónak a szerződésszegésre vonatkozóan, s a kötelezett fél csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha igazolja, hogy a kockázatviselési és ellenőrzési körén kívüli külső okra vezethető vissza e mulasztása.²²⁹

A fentiek kapcsán felmerülhet a kérdés, hogy mi is az a felelősség? Különbséget kell tenni a kontraktuális, azaz kötelekkel (illetve azok megszegésével) kapcsolatos, és a deliktuális, azaz büntetőjogi felelősség szabályai között. A kártérítési jogban ennek kiemelt jelentősége van, hiszen a jogkövetkezmények szempontjából egyáltalán nem mellékes, hogy a károsult fél büntetőjogi igényt vagy pedig polgári jogi igényt kíván-e érvényesíteni. Erre a problémára reflektálva két nézetet különböztethetünk meg: az egyik az ún. *non-cumul* elvet képviselő felfogás, mely – amennyiben a felek közötti viszony kizárólag szerződésen alapul – csak kontraktuális alapon enged teret az igényérvényesítésnek. Ezzel szemben a másik megközelítés azt teszi lehetővé,

²²⁸ VÖRÖS IMRE: Az áruk (ingó dolgok) nemzetközi adásvételéről szóló Bécsi Egyezmény és jogalkalmazási gyakorlata: az egyezmény hatálya, általános rendelkezései és a szerződés megkötése, In: Külgazdaság Jogi melléklete, 2003/7-8., pp. 93-124.

²²⁹ CHANDA, SOUMYADIPTA – TIWARI, ROHIT: The Concept of No-Fault Liability in Contracts for the Sale of Goods. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1898289

hogy a sérelmet elszenvedett fél válasszon, hogy polgári vagy büntetőjogi (vagy adott esetben akár mindkét) igényt kíván-e érvényesíteni.^{230,231}

A középkori európai jogi gondolkodás a felelősség alapjául a szó szerinti kiindulópontot jelentő *respondere* (egészen pontosan a *respondere tenetur* kifejezés), azaz válaszolni, felelni igéből alakította ki az önálló, felelősségi értelemben használatos formáját. Ebből fejlődött ki a kezdetben még nem feltétlenül anyagi jogi fogalom, melyet igazol a *responsibilis* (*responsable*), azaz felelős szó is.²³² Innen pedig már könnyen levezethetők mind az angol *responsibility*, mind pedig a francia *responsabilité* kifejezések, melyek ugyan először inkább erkölcsi, politikai jelentéstartalommal bírtak, ám fokozatosan kialakult a köz- és büntetőjogi felelősségi tartalmuk is.²³³

Azonban az európai jogi gondolkodásra és jogtudományra leginkább ható nyelvekben (itt főleg gondolva az angol, német és francia jogtudományra) a már bevett fogalmakon, azaz a *responsibility*, a *responsabilité* és a *Verantwortung* (*Verantwortlichkeit*) szavakon túlmenően, egyéb, nem feltétlenül szinonima tartalmú elnevezések is kialakultak, használatosak a felelősségi viszonyok leírására. Így nagyon jelentős, sőt gyakorlatilag elsődleges az angol jogtudományban a *liability* kifejezés használata, amelyet azonban a jogirodalom szigorúan elhatárol a *responsibility*-től, sokkal inkább annak következményének tekintik. Mert míg, ha azt mondják, hogy valaki felelős (*responsible*) a cselekedeteiért, akkor azt értik alatta, hogy rendelkezik bizonyos képességekkel, nevezetesen a (cselekmény körülményeire vonatkozó) felfogás, indokolás és a viselkedés feletti kontroll képességeivel.²³⁴ Ezzel szemben a *liability* úgy írható le, mint „az az állapot, amikor valaki ténylegesen vagy potenciálisan alá van vetve egy kötelemnek, mégpedig vagy általános értelemben, amikor tehát mindenféle kötelezettséget ideértünk, vagy speciális értelemben, amikor egy még csak

²³⁰ FUGLINSZKY ÁDÁM: Kártérítési jog. Budapest, HVG-ORAC, 2015. 63. p.

²³¹ A kontraktuális és deliktuális felelősség elhatárolását a termékfelelősség vonatkozásában lásd bővebben: IZSÓ KRISZTINA: A termékfelelősség a deliktuális és a kontraktuális terület határán, In: Jogi tanulmányok, ELTE ÁJK, 2000/1. pp. 79-103.

²³² FÖLDI ANDRÁS (Szerk.): Összehasonlító jogtörténet. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2012, 481. p.

²³³ UO.

²³⁴ HARTOT idézi: RAZ, JOSEPH: Responsibility and the Negligence Standard, Oxford Journal of Legal Studies, 2010/1. pp. 1-18.

megkezdett, jövőbeli, határozatlan, tökéletlen kötelemről van szó, szemben a tartozásokkal, amelyek lényege, hogy pontosan meghatározottak.”²³⁵

Itt ki kell térni a *hardship* fogalmára is. Mivel az angol nyelvű tanulmányokban rendszerint együtt tárgyalják az *impossibility/force majeure* kategóriáival, könnyen megállapítható, hogy nem szinonimákról, hanem egymást kiegészítő intézményekről van szó. A *hardship* leginkább nehézségnek fordítható, de tartalmát tekintve inkább a nem túl magyaros nehezedés lenne a praktikusabb fordítása. Az elnevezés ugyanis azt a helyzetet takarja, amikor is a szerződés még mindig teljesíthető marad ugyan, ám a körülmények változása folytán annak teljesítése lényegesen megnehezül, terhesebbé válik. Az ilyen helyzet feloldására elsődlegesen az érintett szerződés megváltozott viszonyokhoz való igazítása nyújthat megoldást. Ezzel szemben a vis maior esetén a fél mentesül szerződéses kötelezettségeinek teljesítése alól, ha az – legalább időlegesen – lehetetlenné válik.²³⁶

A körülmények változásának szerződésre gyakorolt hatása, és ezáltal az *impossibility*, a *force majeure* és a *hardship* elhatárolása jól szemléltethető az alábbi táblázatban²³⁷.

	Ok	Következmény	Jogintézmény
A teljesítés lehetetlenné válik	Irreleváns	Teljesítési kötelezettség alóli mentesülés	<i>Impossibility</i> = lehetetlenülés
	1. Ellenállhatatlan 2. Előreláthatatlan 3. Külső	A kárfelelősség alóli mentesülés is.	<i>Force majeure</i> = vis maior
A szerződés egyensúlya megbomlik, de ez nem szükségszerű	Lényeges változás a szerződéses viszonyokban	Kísérlet a szerződés kiegyensúlyozásár a + egyéb következmények	<i>Hardship</i> = nehézség

²³⁵ FÖLDI ANDRÁS (Szerk.): im. 485. p.

²³⁶ RÖSLER, HANNES: Hardship in German Codified Private Law – In Comparative Perspective to English, French and International Contract Law. *European Review of Private Law*, 2007/4. pp. 483-513.

²³⁷ SOUTHERINGTON, TOM: Impossibility of Performance and Other Excuses in International Trade. Faculty of Law of the University of Turku, Private Law Publication Series B:55. Elérhető: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/southerington.html>

n akadályozza a teljesítést	A szerződéses követelmények teljesültek	Nincs hatása	Csupán kellemetlenség
-----------------------------	---	--------------	-----------------------

(saját szerkesztés)

A *liability* fogalma mellett ki kell emelni a német *Verantwortung-al* együtt létező, annak jelentését kiegészítő *Haftung* (*Haftpflcht*), mely az előbbi, főként szótári alakkal ellentétben az angol jogrendhez hasonlóan szintén uralkodó kifejezés a német jogi nyelvhasználatban. Habár már ALOIS BRINZ is megadta saját gondolatai alapján a *Haftung* fogalmát, azonban arra vonatkozóan sokkal inkább OTTO VON GIERKE a *Schuld* és a *Haftung* kategóriapárjának felállításkor megalkotott értelmezése az irányadó. Eszerint tehát „a *Schuld* jogi kötelezettség, míg a *Haftung* azon jogosult »megragadási hatalmának« (*Zugriffsmacht*) való alávetettség, akinek nem teljesítetik az a szolgáltatás, amelyet az ő részére teljesíteni kell. A *Haftung* jelentheti egy személy, egy dolog vagy a vagyon alávetettségét. A *Haftung*ot hatalmi viszony, deliktum vagy jogügylet alapíthatja meg. A *Haftung* általában egy már létező *Schuld* kikényszerítését szolgálja.”²³⁸

A német Ptk-ban (*Bürgerliches Gesetzbuch* - BGB) alapvetően az úgynevezett *Wegfall der Geschäftsgrundlage* volt a hivatalos jogalkotói megjelölése a vis maior körülményeknek, ám a 2002-es átfogó módosítás óta már a „*Störung der Geschäftsgrundlage*” elnevezés alatt találjuk a 313. szakaszban. Ennek pedig azért van nagy jelentősége, hogy e rész szabályozási körébe vonták a nehézség (*hardship*) kategóriáját, azaz azokat az eseteket, amikor egy váratlanul beállt változás a körülményekben az egyik fél számára nehezebbé, de nem lehetetlenné tette a teljesítést.²³⁹ Így pedig a „zavar” (*Störung*) fogalom használata egyből indokoltta és egyben érthetővé is válik.

2. A vis maior fogalmi elemei

²³⁸ FÖLDI ANDRÁS (szerk.) im. 484. p.

²³⁹ MAZZACANO, PETER J.: The Treatment of CISG Article 79 in German Courts: Halting the Homeward Trend. Comparative Research in Law & Political Economy. Research Paper No. 7/2013. Elérhető: <http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/clpe/256>

A korábban leírtaknak megfelelően, – habár sem az Európai Unió, sem a hazai jogalkotás nem definiálta pontosan – a vis maior körülmények fogalmi elemeinek és feltételeinek felhasználásával, olyan teljesítés-gátló okokként adhatók meg, melyek „a szerződés megkötése után felmerülő, rendkívüli, kivételes jellegű és előre nem látható, elháríthatatlan, a feleknek fel nem róható, általuk nem kalkulálható, nem ellenőrizhető azon külső körülmények és események, amelyek nem tartoznak a vis maior-ra hivatkozó fél rendes üzleti kockázatának körébe.”²⁴⁰ E meghatározásban, megtalálhatók mindazok a kulcsfogalmak, amelyek megadják a jogintézmény sajátos mentesítő jellegét, ezek pedig a következők:

- a felmerülő akadály essen a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül,
- az adott akadályozó körülmény előreláthatósága, és
- az elvárhatósági követelmények.

Bizonyos szerzők ennél tágabban szokták megjelölni a CISG 79. cikk (1) bekezdésének kulcsfogalmait, így például HARRY M. FLECHTNER professzor az alábbi hat tényezőt emeli ki: 1) a teljesítés során merüljön fel egy akadály; 2) a fél a szerződéses kötelezettségeit az előbbi akadály miatt ne tudja teljesíteni (okozatosság); 3) az akadálnak a kimentést kérvényező fél ellenőrzési körén kívülnek kell lennie; 4) e teljesítést gátló tényező ésszerűen ne legyen előrelátható, illetve ne kelljen ezzel számolni a szerződés pillanatában; 5) az se legyen ésszerűen elvárható, hogy az akadályt a kötelezett elkerülje, vagy pedig 6) azt, illetve annak következményeit elhárítsa.²⁴¹

Lényeges vonás az is, hogy a szerződésszegő félre van telepítve a bizonyítási teher, azaz annak a félnek kell e körülmények fennállását bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy mentesüljön a szerződésszegés miatti felelősség alól, de – habár az ilyen körülmények bizonyítása valóban szükséges lehet – annak eldöntése, hogy ezek ténylegesen elegendők-e a kimentéshez,

²⁴⁰ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) Vis maior – szabályzata. Elérhető: <http://www.mkik.hu/hu/letoltes/3605/e38a5>

²⁴¹ FLECHTNER, HARRY M.: The Exemption Provisions of the Sales Convention, Including Comments on “Hardship” Doctrine and the 19 June 2009 Decision of the Belgian Cassation Court. University of Pittsburgh Legal Studies Research Paper Series, Working Paper No. 2011-09, March 2011., Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1785545

egyértelműen a bírói mérlegelésre van bízva.²⁴² Ahhoz pedig, hogy a lehető legpontosabb képet kaphassuk a vis maior mibenlétéről és a bírói ítéletekben megjelenő döntések alapjául szolgáló gondolatmenetekről, elengedhetetlen, hogy tisztában legyünk e három kategória jelentés tartalmával.

A vis maior olyan körülmény, „aminek az emberi gyengeség nem tud ellenállni”. Az ellenőrzési körön belülség lényegét a legegyszerűbben úgy lehet megragadni, hogy (általánosságban) minden olyan körülmény a fél ellenőrzési körébe tartozik, amelyre saját cselekményével érdemben hatást tud gyakorolni, azt befolyásolni tudja. A kategória kiindulópontja nem más, mint hogy a kötelezett felelős mindazért a teljesítést akadályozó körülményért, amely ellenőrzési körébe esik, a szerződés előkészítésétől egészen annak megszűnéséig. Ám önmagában az a tény, hogy az akadály nem tartozik a kötelezett ellenőrzési körébe, nem jelenti egyben automatikusan a mentesülés lehetőségét is, hiszen azon felül, hogy erre hivatkozni kell, egyúttal e védekezést a másik két kategóriával összefüggésben kell vizsgálni.²⁴³ Azaz amennyiben az eset összes körülményére alapozva a bíróság azt állapítja meg, hogy habár valóban a fél ellenőrzési körén kívül merült fel az akadály, azonban a szerződés megkötésének pillanatában a kötelezett fél, adott helyzetben, adott időpontban ennek bekövetkeztét előre láthatta, vagy kellő körületek mellett láthatta volna, jó eséllyel nem ítéli meg a mentesülést a szerződéses kötelezettségek elmulasztása miatti felelősség alól. Ugyanez a helyzet abban az esetben is, ha az akadály, vagy annak hátrányos következményei irreális nehézség nélkül elháríthatók lettek volna a kötelezett által, ám ezt ő mégis elmulasztja.²⁴⁴

Ezek leggyakrabban, de nem szükségszerűen természeti csapások, amelyekre értelemszerűen az ember nem tud érdemben hatni. Ilyenek lehetnek többek között az árvizek, tűzvészek, földrengések stb. Azonban emberi cselekményekre visszavezethető körülmények is, úgynevezett politikai-társadalmi események, mint például háborúk és forradalmak ugyanígy minősülhetnek ellenőrzési körön kívüli körülménynek. Ide sorolandók még bizonyos állami intézkedések is, melyek általában kereskedelmet befolyásoló döntések, így

²⁴² WELLMANN GYÖRGY (szerk.): Kötelmi jog – Első és Második Rész. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 276. p.

²⁴³ SÁNDOR TAMÁS: A nemzetközi adásvétel. Napra-forgó kiadó (1990), 298. p.

²⁴⁴ uo.

például a behozatali-kiviteli tilalmak vagy éppenséggel embargók bevezetése. De ilyen körülmények lehetnek még az előbbieken felül az egyes súlyos üzemzavarok, vagy olyan radikális piaci változások is, amik gyakorlatilag lehetetlenné teszik a szerződés szerű teljesítést.²⁴⁵

A kimentési igény érvényesítéséhez a második feltétel, melynek megállapíthatónak kell lennie a szerződésszegéssel kapcsolatban, az az akadály előreláthatóságának hiánya. Lényeges, hogy ez esetben az előreláthatóság nem a kár bekövetkeztének, hanem a szerződéses kötelezettség szerű teljesítését kizáró vagy korlátozó akadályra vonatkozik.²⁴⁶ Ezt a kijelentést támasztja alá a Ptk. szabályozási körében megjelenő két, egymást követő szakaszban elhelyezett előreláthatóságra vonatkozó rendelkezés, melyek először meghatározzák a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség, majd pedig a kártérítés mértékére vonatkozó szabályokat.²⁴⁷ Az első szakasz egyértelműen a mentesítési körülményekre vonatkozik, s mint ilyen, a vizsgált kérdés szempontjából is kiemelkedő relevanciával bír, míg a második ezzel szemben nem a szerződésszegés okára, hanem annak következményeként beállt károkra rögzít előírásokat. Következésképpen azt is lehet állítani, hogy bizonyos értelemben a 6:142. § előkérdése az azt követő szakasznak, mert ha megállapítható a mentesülés a károkozónak, akkor értelemszerűen már nem lehet a kár bekövetkeztéért fennálló kártérítési felelősség mértékét vizsgálni. Ha azonban a felelősség alól nem mentesül, a 6:143. § alapján lehet megadni, hogy mely károkért és milyen mértékben köteles helytállni.²⁴⁸ Az előreláthatóság követelménye, pontosabban az előreláthatósági teszt az egyik leggyakrabban alkalmazott intézmény a károkozó magatartásért való felelősségre vonás korlátjai tekintetében, legyen szó akár a felróhatósági rendszert alkalmazó jogrendszerekről, akár az objektív felelősséget alapul vevőkről.²⁴⁹

Összefoglalva tehát ez a követelmény annyit jelent, hogy az a körülmény, mely később a szerződéses kötelezettség teljesítését lehetetlenné tette, ne legyen előrelátható a megállapodás megkötésének pillanatában. Azonban nehézséget

²⁴⁵ FUGLINSZKY ÁDÁM im. pp. 112-113.

²⁴⁶ FUGLINSZKY ÁDÁM im. 115. p.

²⁴⁷ Ptk. 6:142 - 143. §§

²⁴⁸ FUGLINSZKY ÁDÁM im 163. p.

²⁴⁹ SCHWENZER, INGEBORG – HACHEM, PASCAL – KEE, CRISTOPHER: *Global Sales and Contract Law*. Oxford, Oxford University Press, 2012, 591. p.

okoz, hogy ez egy olyan feltétel, melynek objektíve kell érvényesülnie. Azaz nem elegendő adott személyre vetítve megvizsgálni az ügy körülményeit, hanem az objektív elvárhatósági kritériumnak megfelelően, a *bonus pater familias* elvével szemléltethető, mindenkire általánosan érvényes követelményről van szó. Vagyis amennyiben az érintett nem, de egy ésszerűen eljáró személy előre látta volna az adott körülményt, akkor azt a jogi gondolkodás, ezáltal a jogalkalmazó úgy fogja megítélni, hogy az illetőnek az akadályt előre *kellett volna* látnia, ennek következtében (természetesen a másik két feltétel egyidejű fennállásával) felelősségre vonásának nincs akadálya.²⁵⁰

Tehát önmagában egyik körülmény megléte sem mentesít, így természetesen ugyanez igaz az előreláthatóságra is. A szabályozás e jellegét itt is a célszerűség indokolja, ugyanis – habár a szerződéses kötelezettséget a fél nem az ő általa befolyásolható okból mulasztotta el teljesíteni, – ha az akadállyal a szerződéskötéskor számolnia kellett volna, vagy éppenséggel tisztában is volt annak fennálltával, akkor köteles lett volna e körülményre a másik fél figyelmét felhívni, a felelősségének egyidejű kizárásával.²⁵¹

Az előreláthatósági követelménynek való megfelelés, vagy épp ellenkezőleg, annak hiánya minden esetben, így például tartós jogviszonyok esetében is, kizárólag a szerződés megkötésének pillanatára vetítve vizsgálendő.²⁵² E tekintetben tehát párhuzam húzható a polgári jogi vonatkozású jóhiszeműség követelményével.

Harmadik és egyben utolsó követelménye, illetve feltétele a mentesülés megállapíthatóságának, hogy ne legyen elvárható az, hogy a kötelezett személy a kötelezettségének szerződésszerű teljesítését akadályozó körülményt elkerülje, vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa.²⁵³ Ahogy az látható, ez már sokkal inkább egy szubjektív körülmény azáltal, hogy a jogalkotó azt veszi figyelembe, hogy a kötelezett helyzetében, illetve körülményei között, *tőle* elvárható volt-e az elhárítás. Azonban ilyenkor az érvelésének helytállóságát a szerződést szegő félnek kell bizonyítani. E feltételnek pedig sosem a szerződéskötés pillanatában kell fennállnia (hiszen ez ebben a formában nem is nagyon lehetne

²⁵⁰ STATSKY, WILLIAM P.: *Essentials of Torts*. Cengage Learning, 2012, 20. p.

²⁵¹ SÁNDOR TAMÁS im 301. p.

²⁵² FUGLINSZKY ÁDÁM im. 115. p.

²⁵³ uő 116. p.

értelmezhető), hanem a szerződésszegés bekövetkeztének időpontjában vizsgálendő²⁵⁴, ugyanis azzal, hogy nem tudja a kötelezettségeit teljesíteni, szükségszerűen felismeri az akadály tényét is. Ekkor pedig az általános elvárás vele szemben, az együttműködési kötelezettség és a jóhiszeműség követelményeinek szellemében az, hogy amint ez a felismerés megtörténik, tegyen meg mindent, ami ésszerűen elvárható tőle annak érdekében, hogy a vele szerződő felet megóvja a szerződésszegés következtében beálló károsodástól, vagy legalábbis törekedjen annak minimalizálására.

Összefoglalóan tehát el lehet mondani a CISG 79. cikk (1) bekezdésével kapcsolatban, hogy a mentesüléshez szükséges három körülmény együttesen kell, hogy fennálljon, azaz konjunktív feltételekről beszélünk; az ellenőrzési körön kívüli körülmény abszolút jellegű követelmény, azaz nincs alóla kivétel, ezzel szemben az előreláthatóság hiányának csak a szerződés megkötésének pillanatában, míg az elvárhatóság hiányának a szerződésszegés bekövetkeztekor kell fennállnia. Amennyiben ezek a körülmények, ilyen formában, együttesen megállapíthatók, a szerződésszegéssel érintett kötelezett minden bizonnyal mentesül az e mulasztásából eredő felelősség alól, és a *casum sentit dominus* elv alapján az eljáró bíróság a károsult kárviselési kötelezettségét fogja kimondani.

3. A Bécsi Vételi Egyezmény 79. cikk (1) bekezdésének bírósági gyakorlata

Az előre nem láthatóan változó körülmények jelentik valószínűleg az egyik legnagyobb problémát, amivel főleg a tartós jogviszonyt létrehozó szerződésben részes felek szembesülhetnek a nemzetközi ügyletek során. Természeti katasztrófák, politikai és gazdasági tényezők változása például alapjaiban befolyásolhatják a viszonyokat. Bekövetkezhet földrengés, árvíz vagy éppenséggel polgárháború a termelés helye szerinti országban, rákényszerítve a termelőt, hogy tegye át a székhelyét egy olyan országba, ahol tevékenységét csak sokkal költségesebben végezheti; import vagy export korlátozások, tilalmak akadályozhatják az áruk szabad áramlását; szerződéskötéskor előre nem látható

²⁵⁴ uo.

áringadozások következhetnek be stb.²⁵⁵ Ezek mind-mind érdemben befolyásolják a szerződés teljesítését, és szükségessé tehetik jelen cikk alkalmazását.

Mivel az eddig elmondottak és a cikk rendelkezései is csupán üres klauzulák, elméleti előírások és jogszabályi követelmények lennének, ha nem állna mögöttük a nemzetközi bírói – általánosságban rendkívül széleskörű, míg a vizsgált kérdéskörben meglepően kisszámú ügyből álló – esetjog. Habár a kontinentális jogrendszerhez hasonlóan a CISG esetében sem precedensrendszerről beszélünk, az ítélkezési gyakorlat kiemelkedő jelentőséggel bír a későbbi döntések meghozatala során. Ahogy az saját jogrendszerünkben és ítélkezési gyakorlatunkban is megtalálható, az eljáró bíróságok figyelembe veszik a korábbi döntéseket, sőt ezen felül a „bírói jogalkotás” termékeit, a jogegységi határozatokat és elvi döntéseket is, nemegyszer még az ítéletükben is visszautalva korábbi jogerős határozatokra.

A CISG értelmezése körében a bírói esetjog kiemelkedő jelentőségét éppen az adja, hogy a 7. cikk rendelkezései alapján az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és annak szükségességét, hogy elősegítsék az Egyezmény egységes alkalmazását, valamint a jóhiszeműség érvényesítését a nemzetközi kereskedelemben. A (2) bekezdés azon fontos szabállyal egészíti ki az értelmezési kérdést, hogy a CISG által nem szabályozott kérdéseket is elsősorban az Egyezmény alapjául szolgáló általános elvek alapján kell megítélni, és csak végső megoldásként, ultima ratioként alkalmazható nemzetközi adásvételi kérdésekben a nemzeti jog. Minden jogegységesítést célzó nemzetközi megállapodás számára kulskérdés, hogy sikerül-e egységes elveket teremtenie az értelmezéshez és a hézagkitöltéshez, hiszen bármilyen gondosan és részletesen kerül is kidolgozásra a szöveg, mindig maradnak olyan kérdések, amelyekre a jogalkotó nem gondolt, vagy nem akart, esetleg nem tudott választ adni²⁵⁶.

²⁵⁵ Id. részletesen a nemzetközi joggyakorlat összefoglalását: SCHWENZER, INGEBORG: Force Majeure and Hardship in International Sales Contracts. Victoria University of Wellington Law Review 2008 (39)/4. pp. 709-725. Elérhető: <http://www.austlii.edu.au/nz/journals/VUWLawRw/2008/39.pdf>

²⁵⁶ SÁNDOR TAMÁS im.45. o.

Ez azonban nehézségekbe ütközik, mivel a bírói döntések sora nagyon sokszínű, hiszen például a *hardship* elméletileg nem lehet alapja a 79.cikk szerinti kimentésnek, azonban egy ügyben²⁵⁷ a belga fellebbviteli bíróság kimondta, hogy habár a szűkebb értelemben vett feltételei nem állapíthatók meg a vis maiornak, azonban tágabban értelmezve, az adott helyzet tekintetében mégis ilyen akadálnak minősíthető a körülményekben beállt változás, ha az rendkívüli és aránytalanul nagy terhet ró a kötelezetre.²⁵⁸ Ez csak egy kiragadott példa az ítéletek sorából, azt azonban ki lehet mondani, hogy legalább a tekintetben az egységes ítélkezés felé haladunk, hogy több bírói döntés is megerősítette: amennyiben egy esetre, illetve az abban érintett adásvételre a CISG az irányadó szabályrendszer, a 79. cikk rendelkezései megelőzik, és felülírják a hasonló tartalmú belső jogi doktrínákat.²⁵⁹

Meg lehet előzni a vitás eseteket azonban azzal, hogy a felek a szerződésben maguk alkotják meg saját, „külön bejáratú” vis maior klauzulájukat.²⁶⁰ Ebben az esetben ugyanis olyan körülményeket is ide sorolhatnak, melyek sokkal szélesebb, vagy lényegesen eltérő értékelési kört vonnak maguk alá, mint az ismert polgári jogi megoldások.²⁶¹

3.1. Természeti katasztrófák

A vis maior körülménynek nem csak a köznapi gondolkodásban képezi lényegében kizárólagos tartalmát az elemi csapásokból bekövetkező szerződésszegések, hanem a jogirodalmon belül is meglehetősen gyakori, hogy már-már összemosódik a vis maior fogalma az ember ellenőrzési körén kívüli, nagy erejű természeti hatásokkal. A természeti körülmények meglehetősen közel állnak ahhoz, hogy elsőre abszolút elismerési kategóriának tekintsük őket, hiszen az időjárási viszonyok és az elemi csapások, mai technikai fejlettségünk mellett

²⁵⁷ C.07.0289.N sz. ügy, Scafom International BV v. Lorraine Tubes S.A.S.

²⁵⁸ UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods [a továbbiakban: UNCITRAL Digest], Vienna, UNCITRAL, 2012, 388. p.

²⁵⁹ UNCITRAL Digest, 389. p.

²⁶⁰ Ennek alapja szintén a már korábban is hivatkozott CISG 6. cikk, mely kimondja, hogy „A felek kizárhatják az Egyezmény alkalmazását, illetve - a 12. Cikk rendelkezései szerint - eltérhetnek tőle vagy módosíthatják bármely rendelkezésének jogi hatását.”

²⁶¹ KATSIVELA, MAREL: Contracts: Force Majeure Concept or Force Majeure Clauses? Uniform Law Review, 2007(12)/1. pp. 101-119.

egyelőre általában ellenőrzési körön kívüli körülményeknek minősülnek²⁶². Ennek azonban érdekes ellenpéldái is vannak egyes külföldi nemzeti jogokban, melyet szemléletesen támaszt alá többek között²⁶³ az az eset²⁶⁴, melyben az eljáró bíró kimondta, hogy egy olyan helyen, mint Új-Zéland, ahol a földrengések úgymond nem ismeretlenek, nem mondható, hogy a legtöbb üzletember ne lenne tisztában azzal, hogy fennáll egy ilyen okból bekövetkező kár veszélye. Ez alapján pedig elutasította az ilyen okra alapított mentesülési igényt.²⁶⁵

E kérdést érintő esetekben a viták centruma leginkább a kárenyhítési kötelezettség teljesítésének kérdése lehet, hiszen egyértelműen valós probléma, hogy a kötelezettek egy esetleges elháríthatatlan körülmény bekövetkeztekor nem tesznek meg mindent annak érdekében, hogy – alapvetően a másik félre tekintettel – csökkentsék az így bekövetkező szerződésszegéssel okozott károk mértékét.

A következő jogeset²⁶⁶ 2000-re vezethető vissza, melyben több lényeges kérdés is felmerült az ICC²⁶⁷ részeként eljáró párizsi választottbíróóság előtt. A felek feldolgozott élelmiszer adásvételére vonatkozó szerződést kötöttek. A vevőnek különböző felszereléseket és alapanyagokat kellett volna rendszeres időközönként leszállítania az eladónak, aminek felhasználásával 440 tonna árut kapott volna időszakos szállítással. Az árat mindössze a szerződés első négy hónapjára állapították meg, míg a fennmaradó részekre vonatkozóan az év későbbi részében tették volna ezt meg. A jogvita akkor keletkezett, amikor az eladó nem volt képes a szállítást a továbbiakban folytatni, az aszály, illetve ezzel összefüggésben a szükséges nyersanyagok kínálatában beálló csökkenés

²⁶² ld. a nemzetközi irodalomban pl. P.J.M. DECLERCQ: Modern Analysis of the Legal Effect of Force Majeure Clauses in Situations of Commercial Impracticability. In: Journal of Law and Commerce, 1995, 15. 213-255., illetve KATSIVELA, MAREL: Contracts: Force Majeure Concept or Force Majeure Clauses? Uniform Law Review, 2007, 12 (1). 105.p.

²⁶³ ld. bővebben pl. PORTER, JOHN E. – BROOKS, BARRY A.: Commercial Aftershocks of the Great Eastern Japan Earthquake: Force Majeure and Related Issues. Elérhető: <https://www.paulhastings.com/docs/default-source/PDFs/1909.pdf>

²⁶⁴ N.Z.L.R.873. sz. ügy., Hawke's Bay Electric-Power Board v. Thomas Borthwick & Sons (Australia) Ltd. (1933)

²⁶⁵ NOTTAGE, LUKE: Changing Contract Lenses: Unexpected Supervening Events in English, New Zealand, U.S., Japanese, and International Sales Law and Practice. Indiana Journal of Global Legal Studies, 2007/2. pp. 385-418. Elérhető: <http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1357&context=ijgls>

²⁶⁶ ICC Arbitration Case No. 8790 of 2000, CLOUT 1085 sz. ügy

²⁶⁷ ICC = International Chamber of Commerce, Nemzetközi Kereskedelmi Kamara

következtében. A vevő ezt követően nem fizette meg a már leszállított részlet ellenértékét, amihez kapcsolódóan felhozott egy olyan érvet is, hogy a leszállított áruk nem feleltek meg a minőségi elvárásoknak. A bíróság a CISG és az INCOTERMS alkalmazásával azt állapította meg, hogy az eladó jogosult volt felfüggeszteni a szállításait a vis maior körülmények okán. E vélemény alátámasztására megjegyezte azt is, hogy az eladó beszerzett a vevő részére egy hivatalos okiratot az ő helyi kereskedelmi kamarájától, mely igazolta, hogy az eladó szerződéses kötelezettségeit a klimatikus feltételek ellenőrzési körén kívül álló, kedvezőtlen alakulása miatt nem tudja teljesíteni. A szerződésben rögzített vis maior-klauszula pedig kifejezetten úgy rendelkezett, hogy az ilyen igazolások kellő bizonyítékuul szolgálnak a vis maior körülményekre.

Egy másik jogvitában²⁶⁸ három, készételek készítéséhez felhasználandó sajt adásvételére megkötött szerződés teljesítésével kapcsolatban merült fel kérdés, melyeket ugyanazon a napon, 2008. január 21-én kötött meg a belga eladó és a spanyol vevő. A jogvita közvetlen kiváltó oka az volt, hogy a vevő visszautasította a további termékek átvételét, valamint a megfelelő vételár megfizetését egy, a telephelyén 2008. március 15-én bekövetkezett tüzesetet követően, arra alapozva, hogy a tűz ellenőrzési körén kívül következett be, s mint ilyen, feljogosítja őt arra, hogy a CISG 79. cikk alapján mentesüljön a szerződéses kötelezettségek teljesítése alól. A belga eladó, visszautasítva a másik fél hivatkozását és érveit, keresetet nyújtott be a vevő ellen, melyben követelte az alperes részére átadott tejtermékek ellenértékét, beleértve azokat is, amelyeknek leszállítását a tűz után ugyan már nem kérte a másik fél, ő ennek ellenére mégis leszállította. Válaszában a vevő elismerte, hogy tartozott az eladónak az esetet megelőzően már korábban leszállított áruk vételárával, de elutasította azt, hogy bármivel is tartozna azokért a szállítmányokért, melyeket a tüzesetet követően kifejezetten nem szeretett volna megkapni, e célból támaszkodott a CISG 79. cikkére is.

Az elsőfokú bíróság 2010. március 19-én hozott ítéletet, helyt adva a tüzesetet megelőzően leszállított árukért való kompenzáció iránti követelésnek, minden más kérdésben azonban elutasította a keresetet. Különösen kiemelte,

²⁶⁸ Spanyol legfelsőbb bíróság ítélete, ügy azonosítója: Sala de lo Civil, Sección 1ª Sentencia num. 271/2014 de 5 junio JUR\2014\187171.

hogy a vevő nem tartozik a azon áruk vételárával, melyeket kifejezett nyilatkozatával nem kívánt megkapni a tüzesetet követően, alkalmazva a vevő javára a fent említett cikkét az Egyezménynek, a következő indokolást alkalmazva: a) az egy elfogadott tény, okirati bizonyítékokkal alátámasztva, hogy tűz ütött ki a vevőnél, mely elpusztította azt az üzemet, ahol azokat a termékeket állították elő, aminek a felperes alapanyagul szállított sajtot. b) Ez az esemény vis maior körülményt létesített; c) elfogadhatatlan, hogy az eladó ennek ellenére útnak indította az áruk egy részét 2008. március 17-én, miután az esetről értesítették, az pedig még inkább, hogy folytatta a termékek előállítását alperes részére az incidens és az elfogadás lehetetlenségének ellenére.

Habár az ítélet ellen nem nyújtottak be fellebbezést, az eladó az ítéletet meghozó elsőfokú bírósághoz újabb kereseti kérelmet nyújtott be, mely kérelem a felmerülő jogorvoslati kérelmek következtében legvégül már a Legfelsőbb Bíróság elé is került. Ebben a keresetében, az eladó kérte a szerződés megszüntetését a vevő kötelezettségeinek elmulasztása miatt, továbbá kérelmezte, hogy az alperest kötelezzék mindazon költségek megfizetésére, melyet nem teljesített, valamint azon károk megtérítésére is, amelyek – ahogy fogalmazott – a szerződésszegés következtében merültek fel. Az alperes ez újabb alkalommal is ugyanazt a védekezést terjesztette elő, mint legelső alkalommal.

Az eljáró bíróság ezúttal részben helyt adott a követelésnek, és elrendelte, hogy a vevő fizesse meg a vevőnek az elmaradt haszon címén követelt összeget. Az alperes fellebbezés nyújtott be a döntés ellen, aminek a tartományi legfelsőbb bíróság (*Provincial High Court*) helyt adott, teljes egészében elutasítva az eladó követeléseit. Az eladó rendkívüli jogorvoslati indítványt terjesztett be a Legfelsőbb Bíróságnál a fellebbviteli döntés ellen, eljárási szabályok megsértésének megállapítása és a döntés megsemmisítése érdekében. Az indítványokat azonban a Legfelsőbb Bíróság elutasította azon az alapon, hogy a megelőző eljárásban, a vevő telepén bekövetkezett tüzeset CISG 79. cikke szerinti teljesítést akadályozó tényezőként való jellemzése a második eljárásban érintett igazságszolgáltatás szerveket köti, miután mind a felek, mind pedig a szerződés is azonosak maradtak. Az ítélet megsemmisítésére irányuló indítványt pedig több okból sem találta megalapozottnak.

3.2. A piaci viszonyok változásából levezethető mentesítési okok

A természeti körülmények mellett kiemelt jelentősége van a nemzetközi kereskedelmi megállapodások érvényesülése körében a gazdasági körülményeknek, illetve az egyes piaci viszonyoknak, hiszen a gazdaság, mint olyan, alapvető jelentőséggel és hatással bír valamennyi piaci szereplőre. Mivel a nemzetközi kereskedelem szükségszerűen visszterhes, rendszerint adásvételi szerződéseket takar, a felek szempontjából egyáltalán nem mellékes, hogy milyen a pénzügyi szektor állapota, a felvevőpiac mérete és fizetőképessége, a szerződés teljesítését érintő jogi szabályozás vagy éppen a piaci viszonyokra visszavezethetően a felek pénzügyi helyzete.

A bíróság nem mentesítette vis maior körülményre való hivatkozása ellenére sem a felelősség alól azt az állami ügynökséget, aki két külföldi vállalattal kötött *joint venture* jellegű szerződést termőföld megművelésére. Azonban a földet nem tudta használatba adni a szerződésnek megfelelően, mert egy nemzetközi szervezetnek bocsátotta a rendelkezésére, hogy azon egy szomszédos államból származó menekülteket helyezzenek el. Az eljáró bíró pedig kimondta, hogy nem minősül e körülmény sem vis maiornak, hiszen a szerződő állami félnek nagyon szigorú kötelezettsége, hogy megbizonyosodjon minden olyan körülményről, ami befolyásolhatja a szerződés teljesítését, ideértve az olyan társadalmi viszonyokat is, amelyekről a külföldi szerződő félnek nem is nagyon lehet tudomása. Ezen az alapon, ha a kellő bizonyosságra nem tett szert, akkor minden következményért felelni köteles.²⁶⁹

Egy másik jogvitában²⁷⁰ a Kínai Nemzetközi Gazdasági és Kereskedelmi Választottbíróság Bizottsága (a továbbiakban: Bíróság) hozott ítéletet 2003. június 26-án. A jogvita tárgya harmincezer tonna alumínium három különböző részletben, mindegyikre külön, előre meghatározott áron történő leszállítása és adásvétele volt. A fizetésre a vevő által az eladó részére átadott akkreditív útján került volna sor.

²⁶⁹ ICC Court of Arbitration 12112 sz. ügyben hozott ítélete. Az ítélet összefoglalása elérhető: <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=2&do=case&id=1660&step=Abstract>

²⁷⁰ CLOUT 976. sz. ügy, azonosítója: A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/98

Az eladó állította, hogy a vevő megszegte a szerződést azzal, hogy nem adta ki részére a szükséges akkreditíveket, amiből kifolyólag az eladó kénytelen volt csökkentett áron értékesíteni az árut a piacon. Ezt követően a vevő elállt a szerződéstől, amelynek hatására a hongkongi felperes a már rendelkezésre álló, fennmaradó teljesítési részleteket ismételten kénytelen volt az alperessel kötött szerződésben meghatározott áraknál jelentősen alacsonyabb vételáron eladni más vevőknek.²⁷¹ Az eladó ezért követelte az ellenérdekű fél szerződésszegéséből eredő károk, így az elvárt haszon elmaradásából származó károk megtérítését is. Ezen túlmenően az eladó egyéb felmerült költségek megtérítésére is igényt terjesztett elő.

A vevő ezzel szemben úgy érvelt, hogy egy másik szerződés teljesítésével kapcsolatban felmerült többletköltségei miatt gazdasági kényszer hatására írta alá a megállapodást, továbbá vis maior-jellegű védekezést is előterjesztett, állítva, hogy lehetetlen volt számára az akkreditíveket kibocsátani a kínai alumínium importra vonatkozó szabályozásban bekövetkezett változásokra és korlátozásokra visszavezethetően. Érvelése arra is kiterjedt, hogy ez a változás egyértelműen az ő ellenőrzési körén kívüli körülmény volt, s mint ilyen, egy jogi akadály merült fel a kötelezettségének teljesítésével szemben. A szerződést ugyanis 2001. szeptember 19-én írták alá, a vevő pedig szeptember 25-én értesült arról, hogy jogszabályi változások fognak bekövetkezni, mely alapján október elsejét követően nem lehet alumíniumot importálni Kínába, amennyiben a szerződő felek a jogügylet keretein belül nem tesznek eleget az új törvény rendelkezéseinek. A vevő érvelése szerint ezen okok miatt mentesíteni kell őt a felelősség alól.

Ítéletében a bíróság rámutatott: habár a hivatkozásában a vevő előadta és hivatkozott rá, mégsem bizonyította megfelelően a gazdasági kényszerhelyzet meglétét, egyúttal pedig elutasította a vis maior-jellegű védekezését is, kijelentve, hogy az új szabályozás nem tette teljes mértékben lehetetlenné a Kínába történő alumínium-importot. Pusztán néhány újabb követelményt állított fel az engedélyezési és regisztrációs folyamatokban. Következésképpen, ez a

²⁷¹ Az elállás jogkövetkezményeiről bővebben: CISG-AC Opinion No. 9, Consequences of Avoidance of the Contract, Rapporteur: Professor MICHAEL BRIDGE, London School of Economics, London, United Kingdom. Adopted by the CISG-AC following its 12th meeting in Tokyo, Japan on 15 November 2008.

szabályozás nem tette lehetetlenné a vevő szerződéses kötelezettségeinek teljesítését, a leszállított árukat továbbra is át tudta volna venni. Továbbá, bár faxon kétszer is küldött értesítést a vevő, nem tesz eleget a tájékoztatási kötelezettségnek az az üzenete, hogy „valami gond van az akkreditívnyitási folyamatban”.

Az ide tartozó második jogesetben²⁷² az Orosz Kereskedelmi és Iparkamara Nemzetközi Kereskedelmi Választottbírósága tárgyalta az az ügyet, amelyben egy német eladó²⁷³ és egy orosz vevő létrejött több, áruszállításra vonatkozó adásvételi szerződés, ám a vevő állítása szerint az eladónak csak akkor kellett volna szállítania az árut, amikor erre a vevő kifejezetten felszólítja, míg az ellenkező álláspont az volt, hogy a felek által előre meghatározott menetrend szerint kellett sort keríteni a szállításra. Ez azért volt kifejezetten lényeges vonás, mert a vevő szerződésszegése abban állt, hogy nem teljesítette az eladó által – szerinte menetrendszerűen – teljesített szállítmányokért fennálló vételárfizetési kötelezettségét, három lényegi körülményre való hivatkozással. Az első az volt, hogy a nyugat-európai piacon megcsappant a kérdéses árura irányuló kereslet, így nem tudta az árukat újra értékesíteni, a második az volt, hogy nehézségekbe ütközött a származás országára vonatkozó igazolások beszerzése során, harmadszor pedig azért, mert állítása szerint a szerződéssel ellentétben, neki kellett viselnie az áru behozatala során felmerülő importvámokat.

A vevő azzal érvelt, hogy amikortól kezdődően a rendelkezésre álló készlet és szállítmány meghaladta az ilyen típusú áruk iránti keresletet a nyugat-európai piacon, kérte az eladót, hogy függessze fel a termékek szállítását. Ez azonban a bíróság és az felperes szerint sem szolgálhat a vevő részére annak alapjául, hogy ne fizesse meg a már leszállított áruk vételárát. Figyelembe véve a szerződések kikötéseit, valamint a CISG 53. és 60. cikkeinek megfelelően, a vevő köteles elfogadni és átvenni a leszállított árukat. A Bíróság véleménye szerint, semmilyen, a piaci viszonyokban beálló lehetséges változás nem szabadíthatja fel

²⁷² Az Arbitration Tribunal of Russian Federation Chamber of Commerce and Industry 255/1994 sz. ügyben hozott ítélete, CLOUT 464. sz. ügy

²⁷³ Németország teljesítési akadályokkal kapcsolatos szabályozásáról bővebben lásd: RIVKIN, DAVID W. im. pp. 11-16.

a vevőt e kötelezettség alól a szerződések 13. paragrafus és a CISG 79. cikke szerint.

A vevő a származási ország igazolásai beszerzésének nehézségeire, valamint az export engedélyek csak az áruk egy részére való meglétére hivatkozásai nem voltak figyelembe vehetők a Bíróság által. A vevő nem igazolta az okozati összefüggést e körülmények és a leszállított árukért való fizetés elmulasztásának ténye között. Emellett a vevő semmilyen pénzbeli ellenkövetelést sem terjesztett be az előbbi körülményekkel kapcsolatban.

A fenti esetből két releváns mondattal találkozhattunk, melyek arról szólnak, hogy a vevő nem mentesülhet a felelősség alól amennyiben a vételárfizetési kötelezettségének úgy nem tesz eleget a piaci viszonyokban beállt változásokra hivatkozva, hogy az árut egyébként már korábban, a változások beállta előtt leszállították. Ez a bírói megállapítás azt a jelentést is magában hordozza, hogy a vis maior körülményre való hivatkozás ezen eset keretei között csak a kötelezettség esedékessé válásakor már fennálló, vagy abban a pillanatban bekövetkező körülményekre lehetséges.²⁷⁴ Azonban az előző esetben a vevő azokért az árukért sem fizetett, amelyek már megérkeztek hozzá, és hozzájárultak ahhoz, hogy a rendelkezésre álló készlet meghaladja a kereslet alapján szükséges mértéket, azaz a vevő már rendelkezett az áruval, amivel egyidejűleg esedékessé vált a vevő kötelezettsége is a vételár megfizetésére (még ha a szerződésben esetlegesen egy későbbi fizetést is lehetővé tevő időintervallum volt rögzítve).

3.3. A harmadik személyeknek felróhatóan bekövetkezett szerződésszegés

A szűkebb értelemben vett feleken kívül a szerződés teljesítésében érintett személyek tekintetében a legtöbb kommentátor²⁷⁵ három alanyi kategóriát létesít: 1) a szerződő fél alkalmazottja; 2) azok, akik szerződés alapján a fél kötelezettségének teljesítéséhez elengedhetetlen előfeltételeket valósítják meg

²⁷⁴ Az akadály felmerülésének időpontjával kapcsolatban bővebben lásd: TALLON, DENIS: Article 79, In: BIANCA C.M. – BONELL, M.J.: Commentary on the International Sales Law, Milan, Giuffrè, 1987, pp. 572-595.

²⁷⁵ Pl.: ENDERLEIN, FRITZ – MASKOW, DIETRICH: International Sales Law: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Oceana Publications, 1992. Elektronikusan elérhető: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/enderlein.html>

(gyártó vagy beszállító); és végül 3) azok, akik a 79. cikk (2) bekezdésben leírtaknak megfelelően kötelesek a szerződés egészének vagy egy részének a teljesítésére.²⁷⁶ SCHLECHTRIEM szerint a CISG 79. cikkének megfelelően a három esetet a következő módon kell megkülönböztetni:

1. A kötelezett mindig felelős a saját munkavállalóiért, mindaddig, amíg ő szervezi és felügyeli a munkájukat. A hiányosságokat és a gyenge teljesítményt mindig az egyes munkavállalók eredményezik, következésképpen az eladót nem mentesítik a felelősség alól.
2. Ahol harmadik személyek is érintettek a jogviszonyban, az eladó felelőssége azon múlik, hogy a kötelezettségeinek teljesítése érdekében kötött-e szerződést e személyekkel. Ha igen, akkor a kötelezett csak akkor mentesülhet, ha mind az eladó, mind pedig a harmadik személy esetében megállapíthatók a 79. cikk (1) bekezdésében meghatározott feltételek.
3. Ha a harmadik személy teljesítménye csupán az előfeltétele a teljesítésnek, például azokban az esetekben, ahol a harmadik fél nem teljesíti közvetlenül a jogosultnak a kötelezett köteleességét, a CISG 79. cikk (1) bekezdése marad az irányadó szabály.²⁷⁷

Manapság, bírói döntésekkel is megtámogatva, egyre gyakoribb az az állásfoglalás, hogy a 79. cikk (2) bekezdése tekintetében ne számítson harmadik személynek a beszállító annak alapján, hogy ő csak biztosítja a fél szerződéses kötelezettségének teljesítéséhez szükséges előfeltételeket, vagy csak a teljesítés előkészítésében segít az anélkül, hogy a tulajdonképpeni szerződésnek nem teljesíti semelyik részletét sem, ahogy azt a 79. cikk (2) bekezdése megköveteli.²⁷⁸

Az alábbi jogvita²⁷⁹ alapvetően nem a vis maior témakörét járja körül, mert a jogvita tárgya a beszállító mulasztásából bekövetkező szerződésszegés,

²⁷⁶ LIU, CHENGWEI: Force Majeure - Perspectives from the CISG, UNIDROIT Principles, PECL and Case Law, 2nd edition: Case annotated update, 2005. április. Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/liu6.html>

²⁷⁷ Hivatkozva: LIU, CHENGWEI im.

²⁷⁸ FLAMBOURAS, DIONYSIOS P.: The Doctrines of Impossibility of Performance and *clausula rebus sic stantibus* in the 1980 Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods and the Principles of European Contract Law: A Comparative Analysis, In: Pace International Law Review 2001(13)/2. pp. 261-293. Elérhető: <http://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol13/iss2/2/>

²⁷⁹ Oberlandesgericht Hamburg 1 U 167/95, CLOUT 277. sz. ügy

így pedig a vizsgálat középpontjában sokkal inkább a CISG 79. cikk (2) bekezdése²⁸⁰ áll, azonban bizonyos aspektusaiban releváns a kutatási téma szempontjából.

A felperes, egy angol vevő²⁸¹ és az alperes, egy német eladó, 1994. októberében vas-molibdén Kínából Rotterdamba szállítására kötöttek szerződést, CIF kikötéssel. A termékek sosem kerültek vevő részére leszállításra, mivel az eladó maga sem kapta meg azokat az ő saját, kínai beszállítójától. A szállítási póthatáridő lejártát követően a vevő egy helyettesítő megállapodást kötött egy harmadik féllel a hiányzó áru más forrásból történő beszerzésére, egyúttal pedig perelte az eladót az általa így kifizetett, és az eredeti szerződésben meghatározott vételár közötti különbség megtérítése érdekében.

A bíróság megállapította, hogy a vevő jogosult volt a kártérítésre a CISG 75. cikke alapján, mert úgy ítélte meg, hogy a szerződéstől a CISG 49. cikk (1) bekezdés a) és b) pontja alapján²⁸² is volt lehetőség elállni. Az a) pont kimondja, hogy habár az időbeli késedelem általában nem minősül alapvető szerződésszegésnek, mégis minősülhet annak, amennyiben a meghatározott határidőn belüli szállításhoz a vevőnek olyan különös érdeke fűződik, amely a szerződés megkötésének pillanatában előrelátható, illetve a másik fél előtt ismert (CISG 25. cikk). A CIF INCOTERMS klauzula definíció szerint úgy határozza meg a szerződést, hogy azt egy pontosan meghatározott, fix időpontban kell leszállítani. Ami a b) pontot illeti, a bíróság azt is megállapította, hogy a vevő rögzített egy kiegészítő időtartamot, póthatáridőt a szállítás teljesítésére (CISG 47. cikk (1) bek.), amelyet azonban az eladó szintén elmulasztott.

²⁸⁰ (2) Ha a fél mulasztása a szerződés egészének vagy egy részének teljesítésére általa igénybe vett harmadik személy mulasztására vezethető vissza, a fél csak akkor mentesül a felelősség alól, ha

(a) az előző bekezdés alapján mentesül, és

(b) az általa igénybe vett személy maga is mentesülne, ha az előző bekezdés rendelkezéseit alkalmaznák rá.

²⁸¹ A common law jogrendszerek szabályozási gyakorlatát lásd: RIVKIN, DAVID W. im. pp. 3-8.

²⁸² 49. cikk (1) bekezdés:

A vevő elállhat a szerződéstől,

a) ha az eladó szerződésen vagy az Egyezményen alapuló kötelezettségének a megszegése alapvető szerződésszegésnek minősül; vagy

b) nemteljesítés esetén, ha az eladó nem szolgáltatja az árut a vevő által a 47. Cikk (1) bekezdése szerint megállapított póthatáridőn belül, illetve, ha kijelenti, hogy e határidőn belül sem teljesít.

A bíróság kimondta, hogy az eladó nem mentesülhet a felelősség alól, sem a vis maior klauzula, sem pedig az Egyezmény 79. cikk (1) bekezdése alapján. Az eladó köteles ugyanis viselni mindazokat a kockázatokat, melyek a saját beszállítójától való árubeszerzés során merülhetnek fel. Csak abban az esetben mentesülhetne a felelősség alól, amennyiben az azonos, vagy legalábbis hasonló minőségű áruk teljes mértékben elérhetetlenek lennének a piacon. Ráadásul a bíróság azt is kijelentette, hogy az eladóra hárul annak a kockázatviselési kötelezettsége is, ha a helyettesítő szerződés megkötéséig a kérdéses termékek piaci ára megemelkedik.

A második esetben²⁸³ a felek között 1994. novemberében megkötött szerződés alapján, a vevő, egy orosz vállalat, átutalt az eladó, egy német cég számára, az eladó által meghatározott, orosz banknál vezetett számlára egy előre meghatározott összegnyi rubelt a szállítandó áruk vételár-előlegként. Az eladó azonban nem szállította le az árukat arra hivatkozással, hogy nem érkezett meg a vevőtől a számlájára a kérdéses összeg, még hozzá a számlavezető bank csődje és ebből következően a számla befagyasztásának köszönhetően. Az eladó nézőpontja szerint ezek a körülmények megfeleltethetők a vis maiornak, amelynek megállapítása egyben azt is eredményezné, hogy mentesülne a szerződéses kötelezettségének elmulasztásából származó felelősség alól.

A vevő azonban a fizetési megbízás másolatának benyújtásával igazolást mutatott be arra vonatkozóan, hogy teljes egészében előre megfizette a szerződés tárgyát képező áruk vételárát. Az eladó tudomásul vette az összeg átutalását, és nem vitatta azt a tényt, hogy nem teljesítette a már kifizetett áruk leszállítására vonatkozó kötelezettségét. A bíróság nem fogadta el az eladó azon állítását, hogy a bank csődje a vis maior egy esete lenne, mely egyúttal mentesítené őt a nemteljesítés miatti felelősség alól, mivel annak nem volt közvetlen hatása az áruk leszállításának elmulasztására. Miután a vevő teljesítette az őrá megállapodás szerint eső kötelezettségeit, a bíróság helyt adott a vevő követelésének, továbbá kamatfizetési kötelezettséget is előírt a CISG 78. cikkével összhangban.

²⁸³ Arbitration Tribunal of Russian Federation Chamber of Commerce and Industry 152/1996 sz. választottbírói ítélete, CLOUT 466 sz. ügy

A következő jogvitában²⁸⁴ eljáró bíróság hasonló jellegű ítéletre jutott, melyben egy kínai vállalat, az eladó, beperelt egy orosz céget, a vásárlót, mivel az nem teljesítette a közöttük létrejött csereügyletből származó kötelezettségeit. A felek (a szerződés-kötéskor) egy kiegészítő megállapodást is kötöttek a vásárló eladó által leszállított árukért való fizetésére vonatkozóan, mely szerint ha a csereügylet valamilyen oknál fogva meghiúsulna, a szállítmány visszaküldése helyett megállapítanak egy határidőt a tartozás pénzbeli kiegyenlítésére, továbbá a kötelezettségszegés esetén felmerülő tartozáskiegyenlítésre vonatkozóan kamatfizetési kötelezettséget is kikötöttek. A vevő a perben kérelmezte tartozásai alóli felmentését, miután a teljesítésre való képtelensége egy ellenőrzési körén kívül eső, harmadik félnek felróható akadályból származott: a bank, amely a vevő pénzügyi eszközeit rendezte, csődbe ment.

A felek által előterjesztett bizonyítékok alapján a bíróság megállapította, hogy az eladó árukat szállított a vevőnek, de a vevő nem teljesítette saját kötelezettségét arra vonatkozóan, hogy árukat szállítson az eladónak. A felek ezért megállapodtak, hogy csereügylet helyett pénzügyi úton rendezik a szerződést. A vevő azonban azt a kötelezettségét is elmulasztotta teljesíteni, hogy fizessen a már szállított árukért. A bíróság megalapozatlannak találta a vevő azon igényét, hogy mentesítsék a CISG 79. cikke alapján a szerződés nemteljesítése miatti felelősség alól, miután a bank csődje nem tartozik az adott cikk hatálya alá tartozó felmentési okok közé.

A következő ügy²⁸⁵ tényállása szerint egy svájci vevő és egy kínai eladó adásvételi szerződést kötött alumínium-oxid szállítására. A szerződés szerint a kifizetést a vevő által kiállított visszavonhatatlan akkreditív (*irrevocable letters of credit* = L/C) útján, míg a szállítást három részletben kellett volna teljesíteni. A bankkal kapcsolatos problémák miatt, az első L/C-t a vevő nem állította ki. Az eladó ebből kifolyólag az első részletet továbbértékesítette egy másik vállalat részére. Ezt követően került volna sorra az alumínium-oxid adásvétel második részlete, azonban a vevő ismételen nem tudott kiállítani egy L/C-t. Az eladó ismételen kénytelen volt továbbértékesíteni az áruk részletét, egyúttal

²⁸⁴ Arbitration Tribunal of Russian Federation Chamber of Commerce and Industry 269/1997 sz. választottbírói ítélete, CLOUT 469. sz. ügy

²⁸⁵ A China International Economic & Trade Arbitration Commission [CIETAC] által hozott választottbírói ítélet, azonosítója: A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/85, CLOUT 861. sz. ügy

pedig kezdeményezte a választottbírói eljárás megindítását kárigényének érvényesítése érdekében. Az eladó álláspontja szerint ugyanis az L/C kiállításának elmulasztása megvalósítja a CISG 25. cikke szerinti alapvető szerződésszegést. Védekezésül a vevő arra hivatkozott, hogy a bank L/C kiállítására vonatkozó elutasítása a CISG 79. cikke szerinti ellenőrzési körön kívüli körülmény volt, s mint ilyenért, nem tartozik felelősséggel.

Az eljáró választottbírói megállapította, hogy a bank L/C kiállítására vonatkozó elutasítása a vevő több korábbi, meghíúsult üzleti tranzakciójára vezethető vissza. A bank elutasítása így egyértelműen előrelátható volt, és nem létesített vis maior körülményt. A Kínai Népköztársaság külföldi érdekeket érintő gazdasági szerződésekről szóló törvényének 22. cikke, valamint a CISG 77. cikke szerint a vevő ezáltal egyértelműen jogosult a kártérítésre. Azonban a bíróság úgy vélte, hogy az eladó csupán az első részletre vonatkozóan, ott is csak szerződéses ár és az továbbértékesítési ár közötti különbségre jogosult, ami azt illeti, a második részlet esetében, habár az eladó már tisztában volt azzal, hogy a vevő nem fogja teljesíteni a szerződést, mégis további anyagot vásárolt annak érdekében, hogy azt eladja a vevőnek. Ezzel tehát az eladó megsértette a kárenyhítési kötelezettségét. A CISG 76. cikkének megfelelően a bíróság úgy vélte, hogy ennek ellenére az eladónak jár a szerződés szerinti és az 1996. júliusi nemzetközi piaci árak közötti különbség, amelyet az indokol, hogy ez egy ésszerű időtartam elteltét jelenti arra vonatkozóan, hogy az eladó késő júniusban értesítette az eladót arról, hogy nem hajlandó a szerződést teljesíteni.

3.4. Külkereskedelmet érintő szabályozásban beállt változások, mint akadályok

Ahogy a korábban hivatkozott jogeset²⁸⁶ kimondja: amennyiben az állam a szerződő fél, vagy épp az állam egyoldalúan vállal magára nézve kötelezettséget, értelemszerűen és logikusan nem hivatkozhat a jogszabályokban meghatározott korlátokra, akadályokra, mint a szerződésszegését kimentő, ellenőrzési körén kívüli elháríthatatlan körülményekre. Ugyanis az esetek túlnyomó többségében e szabályokat saját maguk hozták meg, s mint ilyen, gyakorlatilag szinte bármikor módosíthatnának, illetve „kiiktathatnának”. Azonban a nemzetközi szerződések,

²⁸⁶ Lásd: C-145/85 sz. ügy, Denkvit België NV v Belgian State [1987] ECR 565.

továbbá önmagában a nemzetközi jog általánosan előírt, kógens normái által jelentett akadályok egyértelműen kivételt képeznek ez alól a kizárás alól. Azaz az állam e kötelező nemzetközi normákban előírt rendelkezések által felállított akadályok kivételével, nem hivatkozhatnak jogszabályra, illetve annak változására, mint mentesítő körülményre.

Ez volt tehát az államra, mint szerződő félre vonatkozó része a kategória e pontjának, azonban ilyen egyértelműen nem lehet „beskatulyázni” a jogszabályváltozással kapcsolatban bekövetkezett teljesítési akadályok kérdésében, amennyiben a szerződő felek mindegyike, vagy legalábbis a szerződésszegő fél magánszemély. Ezt az állítást támogatják alá az alábbi jogesetek is.

2011. július 26-án egy svájci vevő választottbírósi eljárást kezdeményezett az Ukrán Kereskedelmi- és Iparkamara Nemzetközi Kereskedelmi Választottbírósi bíróságnál (bírósi bíróság) a vele szerződő ukrán eladó ellen, egy 2010. június 14-én megkötött szerződésen alapuló kukoricaszállítási kötelezettsége megszegése miatt.²⁸⁷ A szerződés alapján az eladónak öt részletben kellett volna leszállítania a kukoricát a vevőnek. Az első a szerződéssel összhangban le is szállította, azonban egy belső jogi változás miatt, mely állítása szerint lehetetlenné tette a kukoricaexporthoz szükséges engedély beszerzését, a hátralevő négy szállítmány leszállítását már elmulasztotta.

A vevő állította, hogy az engedélyezési követelmények bevezetése nem zárta ki az eladó kukoricaszállítási kötelezettségének teljesíthetőségét. Az eladó vitatta, hogy a fennmaradó szállítmányokat ne befolyásolta volna a szabályozásban beállt változás, mely exporttilalmat létesített, lehetővé téve a szerződésben is alkalmazott GAFTA minta 13. cikkének rendelkezései által meghatározott felmondást.

A bíróság így azt állapította meg, hogy habár a szerződés a 79. cikktől eltérő előírásokat is tartalmazott a vis maiorra, azok tartalmilag szoros összefüggésben vannak a vizsgált cikk rendelkezéseivel. Így a CISG 6. cikkének alkalmazásával, mely alapján a felek kizárhatják az Egyezmény alkalmazhatóságát, vagy eltérhetnek annak rendelkezéseitől, a bíróság

²⁸⁷ Az International Commercial Arbitration Court at the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry 218y/2011. sz. ügyben hozott választottbírósi ítélete, CLOUT 1405. sz. ügy

megállapította, hogy ugyan azok elsőbbséget élveznek a 79. cikk (1) bekezdésével szemben, de a szerződés rendelkezéseit is megvizsgálva úgy találta, hogy a másodiktól kezdődő teljesítési részleteket jelentő kukorica szállítmányozás elmulasztása vis maior körülmény okán következett be, ezzel pedig az eladó mentesül a felelősség alól.

Ez a jogeset alátámasztja, hogy az olyan ügyek esetében, ahol a szerződés teljesítését érdemben befolyásoló jogszabályi változás következik be, lehetséges, illetve célszerű vis maior körülményre hivatkozni, mivel látszólag fennállnak a vis maior feltételei. Egyfelől amennyiben a szerződő felek magánszemélyek, ellenőrzési körükön kívüli akadályról beszélünk, mivel ők a legritkábban tudnak beleszólni a jogalkotási folyamatokba. Azt is el lehet mondani, hogy a kivételes helyzeteket leszámítva (például gazdasági válságok esetén, amikor nagy valószínűséggel megszorításokra kell számítani) a jogi szabályozásban bekövetkező változások nem tekinthetők előre láthatónak, hiszen azok mögött főként a kormányzat gazdasági, jogpolitikai megfontolásai állnak. Az elvárhatóság hiánya pedig megítélésem szerint szoros összefüggésben áll itt az ellenőrzési körön kívüliséggel, hiszen ez esetben a kötelezettnek nem sok befolyásolási lehetősége van az akadállyal kapcsolatban, legfeljebb a kárenyhítési kötelezettség jelenhet meg az ő oldalán, a másik fél felé fennálló tájékoztatási kötelezettség képében.

Azonban mégsem lehet kijelenteni általános érvénnyel azt, hogy önmagában a jogszabályváltozás, legyen az akár ténylegesen is hátrányos, egyértelműen vis maior körülménynek minősül. A bírósági gyakorlat ugyanis az, hogy részletesen meg kell vizsgálni a bekövetkezett változás mögött álló gazdasági döntések és célok természetét, illetve azt, hogy az új körülmények között ténylegesen lehetetlen-e a szerződést teljesíteni, vagy csak látszólag az, de a teljesítés valójában csak megnehezült.²⁸⁸

²⁸⁸ A force majeure és a hardship e vonatkozású elhatárolására kimerítő leírást találhatunk JOERN RIMKE kiemelkedő tanulmányában, annak is különösen a IV/D. pont alatt, valamint az V. fejezetben. (RIMKE, JOERN: Force majeure and hardship: Application in International trade Practice with Specific Regard to the CISG and the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Pace Review of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Kluwer (1999-2000) pp. 197-243. illetve szintén kiemelkedő jelentőségű SCHWENZER már hivatkozott Force Majeure and Hardship in International Sales Contracts című munkája.

A következő ügyet²⁸⁹ a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Választottbírósága döntötte el ítéletével 1996. december 10-én. Egy Jugoszláv vállalat kaviárt adott el és szállított le a vele szerződő magyar cégnek. A szerződésüknek megfelelően, a vevő volt köteles az árut átvenni az eladó címén, és onnan neki kellett a saját létesítményeibe szállítania Magyarországra. A fizetési kötelezettség két héttel a szállítást követően vált esedékessé, amely idő alatt az ENSZ által Jugoszlávia ellen foganatosított embargó Magyarországon is hatályba lépett. Az eladó ennek hatására átruházta a követelését, illetve a vételár követelésére kijelölt egy ciprusi székhelyű vállalatot. A magyar fél tudomásul vette ennek tényét, de hivatkozása szerint nem volt lehetősége fizetni, abból az okból kifolyólag, hogy az ENSZ embargója vis maiornak minősült. A bíróság megállapította, hogy a vis maior által okozott károkat annak a félnek kell viselnie, akire a kockázatviselés átszállt²⁹⁰, aki nem más, mint a vevő. Ebben a vonatkozásban a bíróság szükségesnek találta rögzíteni, hogy a fuvar kockázatát az alperes köteles viselni, hacsak a felek szerződése vagy az alkalmazandó jog másként nem rendelkezik. (CISG 67. cikk) Az alperes legfeljebb akkor mentesülhetne, ha igazolná, hogy a kár a felperes cselekményének vagy mulasztásának köszönhetően következett be. (CISG 66. cikk.) Eszerint a bíróság megállapította, hogy az alperes köteles a leszállított áruk vételárát megfizetni, egyúttal pedig kamatfizetési kötelezettség is terheli.

Amint az látható is, a jogesetben nem a vis maior körülmény ténye a központi kérdés, hanem az, hogy a vevő köteles volt-e úgy megfizetni az áruk vételárát, hogy az eladó lényegében kiküszöbölte a fennálló akadályt. Ebben az esetben a bíróság egyáltalán nem vonja kétségbe a kereskedelmi embargó vis maior jellegét, és ezt még az ellenérdekű fél sem vitatta. Azaz ez az egyértelműség arra enged következtetni, hogy önmagában az embargó vis maior körülménynek minősül, de ez nem jár szükségszerűen együtt a szerződésszegő fél mentesülésével.

3.5. A teljesítést akadályozó hatósági aktusok

²⁸⁹ VB/96074. sz, CLOUT 163. sz. ügy

²⁹⁰ A kockázatviselésről és annak átszállásáról lásd bővebben: ERAUW, JOHAN: CISG Articles 66-70: The Risk of Loss and Passing It. *Journal of Law and Commerce* vol 25. (2005-2006), pp. 203-217.

Bizonyos esetekben az egyes állami vagy szupranacionális hatóságok, szervek által meghozott aktusok ugyanolyan akadályozó tényezőt jelenthetnek egy szerződés teljesítésére vonatkoztatva, mint a jogszabályok módosításai. Hasonlóság a két kategória között, hogy a bíróság itt nagy hangsúlyt fektet az ügy körülményeinek vizsgálatára, és ennek függvényében dönt csak a mentesülés kérdésében.

Az ide kapcsolódó jogesetben^{291, 292} felperes, egy olasz autókereskedő, továbbértékesített egy olasz magánszemély vásárlónak egy olyan személygépjárművet, melyet az alperestől, egy szintén autókereskedő német féltől vásárolt meg. Azonban az autóról később kiderült, hogy az lopott, ezért az olasz rendőrség elkobozta új tulajdonosától, majd visszajuttatta azt a jogos tulajdonosának. Az olasz vásárló ezt követően elállt a szerződéstől, a felperesnek pedig vissza kellett fizetnie a személygépjármű vételárát.²⁹³

Az olasz kereskedő beperelte a német eladót a tulajdonátruházás nemteljesítésből származó károk megtérítése érdekében, követelve a vételár visszafizetését, az elmaradt haszon megtérítését, valamint a felmerült ügyvédi költségek viselését is. Az alperes e követelésekkel szemben a CISG 79. cikkében meghatározott mentességi okokra hivatkozott, állítva, hogy ő az autót teljes mértékben jóhiszeműen vásárolta, továbbá az eladás előtt meggyőződött arról, hogy a gépjármű nem lopott azáltal, hogy ellenőriztette az autót erre vonatkozóan a helyi rendőrségnél és a gépjármű nyilvántartási hivatalnál. Továbbá a jármű értékesítésekor, az ideiglenes exportrendszer kiadásakor is mindent rendben találtak a hivatalnál.

Amíg elsőfokon az eljáró bíróság elutasította a keresetet, addig a fellebbviteli bíróság hatályon kívül helyezte ezt a döntést, helyt adva a felperes keresetének. A bíróság megállapította, hogy a CISG 79. cikke nem változtatja meg a szerződéses kockázatviselés terhét. Az eladó felelőssége az áru szerződés

²⁹¹ Oberlandesgericht München, 7 U 4969/06 sz. ügy, CLOUT 1233 sz. ügy

²⁹² A termékfelelősség kérdésében bővebben: IZSÓ KRISZTINA: im ; valamint HORNSHØJ, ANJA HELENA: Product liability under the CISG and Concurring tort law claims. RETTID 2012/Specialafhandling 26. pp. 1.46. Elérhető: <http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/forskning/rettid/2012/afh26-2012.pdf>

²⁹³ Olasz szabályozásról bővebben lásd: RIVKIN, DAVID W. im. pp 18-24.

szerinti szállítására és a tulajdon átruházására vonatkozik.²⁹⁴ A nemteljesítés következményei alóli mentesülés a CISG 79. cikk rendelkezései szerint csak abban az esetben lehetséges, amennyiben az akadály az eladó ellenőrzési körén kívül merül fel. Jelen esetben a bíróság azt állapította meg, hogy az a körülmény, hogy az eladó nem tudta a tulajdonjogot is átruházni a dolog átadásával együtt, nem az ellenőrzési körén kívül eső körülmény volt.

A bíróság azt is megállapította, hogy az a tény, mely szerint az eladó érdeklődött a gépjármű nyilvántartási hivatalnál, nem lehet oka és alapja a CISG 79. cikke szerinti mentesülésnek, egyúttal pedig az eladó elmulasztotta igazolni, hogy nem volt „ésszerűen elvárható tőle, hogy a szerződéskötés idején ezzel az (felmerülő) akadállyal számoljon, azt elhárítsa vagy következményeinek elejét vegye”. Ennek oka pedig főleg az volt, hogy számtalan körülmény utalt a gépjármű eredetére, melyeket az eladó nem vett figyelembe. Mivel a kérdéses járművet saját maga is kereskedőtől vásárolta, feltűnhetett volna neki, hogy az autó típusához és futásteljesítményéhez képest rendkívül alacsony a vételára, továbbá az is gyanús lehetett volna számára, hogy az eladó elmondása szerint meglehetősen érdekes körülmények között, egy olyan parkolóból vásárolta a gépjárművet, ahol egyszerre több, nagyértékű autót kínáltak eladásra, ráadásul az üzletet is telefon útján kötötte meg. Mindezek alapján a bíróság ítéletében kimondta, hogy alperes nem mentesülhet a felelősség alól, tekintve, hogy ésszerűen előre láthatta volna a felmerülő akadályokat, így pedig a CISG 74. cikke alapján köteles helytállni az okozott károkért.

4. Megállapítások

Messze nincs akkora esetjoga a Bécsi Vételi Egyezmény vonatkozásában a vis maior körülményeknek, mint azt elsőre várnánk. Ezt támasztja alá az *UNCITRAL Digest* 79. cikkhez kapcsolódóan írt hivatalos kommentárjának

²⁹⁴ A tulajdonátruházással kapcsolatos problémákról bővebben: YILDIRIM, AHMET CEMIL: Lack of Uniform Application Regarding Transfer of Property in International Sales Contracts with Particular Regard to Retention of Title Clauses. On İki Levha Publishing, Istanbul, 2012. Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/yildirim.html> , illetve THANG, TRAN QUOC: Passing of Property Under Contracts for the International Sale of Goods: Should the CISG Regulate the Transfer of Property? Elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/thang.html>

hetedik pontja is, mely szerint – bár viszonylag gyakran hivatkoznak rá – kevés sikerrel érvényesíthető a klauzula. Ezt a számok is alátámasztják, hiszen a *Digest* 2012-es elkészültekor mindösszesen öt esetben mondta azt a bíróság, hogy az eladó mentesül a nemteljesítés miatti felelősség alól, míg ezzel szemben 27 másik esetben az eladó ilyen irányú igényeit elutasították. A vevők esetében ezek a számok még alacsonyabbak, habár itt az arányok valamivel kedvezőbbek: a bíróságok négy esetben fogadták el a mentesülési kifogást, amivel 14 elutasítás áll szemben.²⁹⁵

Mindezek mutatják, hogy nehéz határozott képet alkotni a vis maior körülmények természetével kapcsolatban. A kutatási kérdés az volt, hogy milyen esetekben értékeli, illetve értékelheti az eljáró bíróság a szerződés teljesítése során felmerült, ténylegesen vagy csak látszólag ellenőrzési körön kívüli, elháríthatatlan akadályokat mentesítő körülményként? Vajon felállíthatók-e olyan kategóriák, esetkörök, amelyekről általánosságban kijelenthető, hogy egyértelműen igen vagy épp ellenkezőleg, szinte biztosan nem minősül mentesülési körnek?

Ennek alapján azokat azt következtetést vontam le kutatásom során, hogy az alábbi esetekben nagy bizonyossággal kijelenthető, hogy a bíróság nem fog helyt adni az előterjesztett a mentesülési igénynek:

- A kötelezett fél pénzügyi helyzetével kapcsolatban kijelenthető, hiszen – ahogy az általam hivatkozott jogesetek is mutatják – szinte kivétel nélkül elutasítják a bíróságok a bankokkal kapcsolatban felmerült akadályok elismerését. Ennek a legszélsőségesebb példája, hogy adott esetben még a pénzügyi helyzet csődje sem feltétlenül alapozza meg a mentesülést.
- Hasonló a helyzet a beszállítókkal, illetve általánosságban a harmadik személyekkel kapcsolatban, vagy azoknak felróhatóan bekövetkezett szerződésszegési esetekben is. Ennek alapja a törzsszövegben is tárgyalt azon szemléletmód, hogy azok a személyek, akik szerződéses viszony keretein belül hozzájárulnak a fél kötelezettségének teljesítéséhez, alapvetően a fél ellenőrzési és felügyeleti körébe esnek, így egyértelművé válik az ítélezési gyakorlat háttere. Szintén nehezíti a

²⁹⁵ UNCITRAL Digest 389. p.

kimentést, hogy a CISG 79. cikk (2) bekezdése kifejezetten szigorú feltételeket állapít meg e tekintetben.

- Amint azt az ugyan hivatkozott, de részletesebben ki nem fejtett *Denkavit België NV v Belgian State* jogeset is alátámasztja, amennyiben az állam a kötelezett fél, semmilyen keretek között nem állapítható meg a felelősség alóli mentesülése, ha az ilyen irányú igényét saját maga által megalkotott belső jogi akadályokra alapozza. Ennek indoka nagyon logikus: az állam a saját hatáskörében eljárva hozta meg a kérdéses jogszabályt, és ugyanilyen módon bármikor meg is szüntethetné, illetve módosíthatná azt, ezzel hátrítva el az akadályokat a kötelezettségének teljesítése elől.

Ezzel szemben a következő esetekben jó eséllyel lehet arra számítani, hogy az eljáró bíróság kedvező döntést hoz a vis maior körülményre hivatkozó félre tekintve:

- A természeti csapások és katasztrófák esetében ezt lehet állítani, hiszen az olyan eseteket kivéve, amikor egy esetleges belső jogi szabályozás (lásd Japán, vagy Új-Zéland példáját) radikálisan eltérő szabályokat nem alkalmaz, vagy a nyilvánvalóan kockázatos helyzeteket kivéve, ha nem állapítható meg felróhatóság a szerződészégő fél részéről az akadály vagy csapás bekövetkezése vonatkozásában, akkor valószínűsíthetően elfogadja a bíróság az érvelést. Ezt a gyakorlatot támasztják alá a dolgozatban helyt kapott esetek is, hiszen mind az aszály, mind pedig a tűzeset megalapozta a kimentést a bíróság döntése szerint.
- Alapvetően a jogszabályváltozás esetén is ki lehet jelteni, hogy amennyiben magánszemély a szerződészégő fél, alapjában véve megállnak a mentesítés CISG-ben meghatározott feltételei. Azonban rendszerint ezekben az esetekben merül fel a *hardship* és a *force majeure* közötti ellentét, vagyis itt okozza a legtöbb nehézséget az ügy elbírálása és a mentesítés megállapíthatósága kapcsán, hogy sokszor nem könnyű elhatárolni a lehetetlenülést és a nehézséget.
- Végül még ebbe a körbe sorolható az egyes országokkal szemben bevezetett gazdasági embargó esete is, hiszen az ilyen intézkedések

nyilvánvalóan meggátolják az érintett országban honos féllel megkötött szerződések teljesítését. Szintén nem elhanyagolható az a körülmény, hogy az elmúlt években Oroszország kapcsán Európa érezhette, hogy milyen hatásai lehetnek a gazdaságra egy ilyen intézkedésnek, hiszen ez nem csak az orosz feleknek, hanem a velük szerződő külföldi partnereknek is nagy érvágást jelentett.

A többi esetben megítélésem szerint nem igazán lehet sem pozitív, sem negatív irányban általánosítani, még az előbbieken alkalmazott mértékben sem, annyira eseti jellegű a bírósági gyakorlat. Ám nem szabad elfelejteni, hogy a végső döntés kimondására minden ügyben az eset alapos tanulmányozása és valamennyi körülmény lehető legrészletesebb feltárása után kerülhet csak sor, azaz minden ügy más, és az eset összes körülményeinek egyedi mérlegelése alapján lehet csak nagyfokú bizonyossággal dönteni a mentesülés kérdésében.

Természetesen jelentősen akadályozza az enyémhez hasonló kutatásokat a már többször is említett hiányos esetjog. Talán könnyebb lenne mind az általánosítás és a kategóriák felállítása, mind pedig – a ma még nagyon is inkonzisztens – bírói gyakorlat összehangolása, amennyiben a nemzeti bíróságokat „rászoríthatnák” a jogalkotók, hogy minden ilyen irányú, illetve jellegű ítéletüket tegyék elérhetővé és hozzáférhetővé (legalább saját nyelvükön és angolul), hogy azok egyes esetekben mércéül, egyben pedig összehasonlítási alapul szolgálhassanak más nemzetek bíróságainak vagy éppenséggel a nemzetközi bíróságoknak, választottbíróságoknak. Ezzel szoros összefüggésben szintén kívánatos lenne, ha a bíróságok nem csak saját belső joguk rendelkezéseit és esetleg hazai bírói döntéseket vennének figyelembe, hanem – ahogy néhány állam, már-már idealisztikus jogalkalmazási rendszerében ténylegesen meg is valósul – a bírák ismerjék meg és hivatkozzák a külföldi döntéseket, sőt, ha még merészebbek akarunk lenni, akár a nemzetközi szakirodalomra is kiterjeszthetjük e kört.